ژوری توێژینەوەکان
سیاسی، ئابوری و ستراتیجیەکان

ئەنفال و جینۆسایدی گەلی کورد

گەیلان عەباس-جەبار ئەحمەد

نیسانی ٢٠٢١

نوسین و ئامادەکردنی

گەیلان عەباس – جەبار ئەحمەد

Email: research.gorran@gmail.com

نیسانی ٢٠٢١

پێڕست

پێشەکی ٣
بەشی یەکەم..... ٦
یەکەم. چەمکی جینۆسایدوئەنفال..... ٧
دوەم. چەمکی ئەنفال وەک مێژوو ١٠
سێهەم. کۆمەڵکوژی کورد لەسەردەمی بەعسدا ١١
بەشی دوەم..... ١٤
یەکەم: دەستپێکی پرۆسەی ئەنفال..... ١٥
دوەم: قۆناغەکانی پرۆسەی ئەنفال ٢١
سێهەم: لێکەوتەو زیانەکانی پرۆسەی ئەنفال ٢٦
بەشی سێهەم ٣١
تاوانبارو تۆمەتبارانی تاوانی ئەنفال..... ٣٢
ناوی تۆمەتبارانی ئەنفال..... ٣٤
ڕۆڵی جاشەکان لە پرۆسەی ئەنفالدا..... ٤٠
ڕاسپاردەکان ٤٩
دەرئەنجام ٥٢
وێنەو بەڵگەنامەکانی ئەنفال ٥٣
سەرچاوەکان..... ٨٠

پێشەکی

ئەنفال یەکێکە لە گەورەترین ئەو تاوانانەی، لە لایەن رژێمی بەعسەوە دەرهەق بەگەلی کورد ئەنجامدرا. ئەنفال پرۆسەیەکی نەخشە بۆ دارێژراوی رژێمی بەعس بو، بۆ سڕینەوەو لەناوبردنی نەتەوەی کوردو گشت ئاسەوار و شوێنەوارێکی کۆمەلایەتی و مرۆڤایەتی و ئابوری و کلتوری کۆمەڵگەی کوردی. ئەم پرۆسەیە لە ٢٣ی شوباتی ساڵی ١٩٨٨ دەستی پێکردو لە هەشت قۆناغدا، شەش ناوچەی جوگرافیای جیاوازی کوردستانی گرتەوەو تیایدا زیاتر لە ١٨٢ هەزار هاولاتی کوردی کردە قوربانی و ژمارەیەکی زۆریش بێسەروشوێن کران. پرۆسەی ئەنفال زیاتر لە ٢٠٠ رۆژ بەردەوام بو، سەرجەم قۆناغەکانیش لە ٦ی ئەیلولی ١٩٨٨ پاش روخاندنی سەرجەم گوندەکانی کوردستان کۆتایی پێهات.

ئێستا لەدوای تێپەڕبونی ٣٣ ساڵ بەسەر ئەو تاوانە گەورەیەدا، هێشتا بەشێک لە کەسوکاری ئەنفالکراوان، چاوەڕێی هێنانەوەی روفاتی کەسوکارە ئەنفالکراوەکانیان و بەسزاگەیاندنی تاوانبارانی ئەنفالن. داواش دەکەن کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی ئەم تاوانە لەسەر ئاستی جیهان بە جینۆساید بناسێنێت و وەک کەیسێکی نێودەوڵەتی مامەڵەی لەگەڵدا بکات.

❖ گرنگی توێژینەوەکە

ئەنفال یەکێکە لەڕوداوە گرنگە مێژوییەکان لەباشوری کوردستان، لەماوەی چەند سەدەی ڕابردودا وەک روداوە گرنگەکان هێندە کاریگەری هەبوە، کە بوەتە خاڵی جیاکەرەوەی قۆناغەکانی پێش خۆی، هاوکات رۆڵی هەبوە لەڕەنگ ڕێژکردنی مێژوی گەلی کورددا. ئەم ڕوداوە نەک هەر بۆ گەلی کوردو بزوتنەوەی رزگاری خواز، بۆ تەواوی جیهان ڕوداوێکی ڕاچڵەکێنەر بوو لەو کاتەدا، گەلی کورد لەسەردەستی حکومەتی عیراق ڕوبەڕوی جینۆسایدێکی بەرنامە بۆ دارێژراو بویەوەو هەوڵی سڕینەوەی ئەدرا لەسەر خاکی کوردستان، ولاتانی دراوسێ و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی هەریەکەیان لەڕوانگەی بەرژەوەندی خۆیانەوە بەپێی هەلومەرجی ڕۆژگار مامەڵەیان لەگەڵ ڕوداوەکەدا دەکرد، هیچ دەوڵەتێک یان زلهێزێکی دەرەکی ئامادە نەبو لەسەر ئەو ڕوداوانە گوێ لەسکالاو داخوازیەکانی گەلی کورد بگرێت. بەو هۆیەوە تاوانەکانی ڕژێمی بەعس رۆژانە لەدژی گەلی کورد لەهەڵکشان و بەردەوامیدا بون .

❖ هۆکاری هەڵبژاردنی بابەتەکە

توێژینەوە لەسەر بابەتێکی گرنگی وەک پرۆسەی ئەنفال پێویستیەکی گرنگی ئەم سەردەمەیە لەپێناو

هەڵوێستە کردن لەسەر ئەو ڕوداو کارەساتە تراژیدیە کەلەو قۆناغەدا ڕوبەڕوی گەلی کورد بۆتەوە، ڕودانی کارەساتەکە کاریگەری و لێکەوتەکانی جێگەی تێڕامان و لێ ورد بونەوەن، چونکە گەلێک هۆکاری نادیار لەپشت پرۆسەکەوە بون، ڕودانی کارەساتەکەش کاریگەری قوڵ و بەرچاوی لەسەر خەڵک و خاکی ناوچەکەو بزوتنەوەی ڕزگاری خوازی کوردستان و دۆزی کورد هەبوە لەناوەندە نێو دەوڵەتیەکاندا، خواستی ئێمەش ئەوەبوو لەڕێگەی ئەم توێژینەوەیەوە بەوردی پەنجە بخەینەسەر هۆکارو دەرنجامی ڕوداوەکە.

❖ میتۆدی ئەم توێژینەوەیە

لەئەنجامی ئەم توێژینەوەیەوە هەوڵمانداوە زۆرترین کەرەستەو زانیاری لەسەربابەتەکە کۆبکەینەوە ، پاشان زانیاریە کانمان بەراورد کردوە بەیەکتری و هەڵسەنگاندنمان بۆ کردون، دواتر ڕاستیە مێژوویەکانمان لێ دەرهێناون، کەبۆ نوسینی توێژینەوەکە بەکەڵکبون، پێکەوە گرێمان داون. ڕونتر بڵێین ئێمە لە ئەنجامدانی ئەم توێژینەوەیەدا ڕێباز و میتۆدی مێژویی و شیکاری هەڵهێنجانمان گرتوەتە بەر.

❖ سنوری توێژینەوەکە

ئەم توێژینەوەیەسەرنجی خستوەتەسەر پرۆسەی ئەنفال، لەناوچەکانی کوردستان بەگشتی و لەڕوی سنوری جوگرافیەوە دۆڵی جافایەتی، شارباژێڕ، مەرگەو پشدەرو قەرەداغ، تەواوی گەرمیان شارەزور و هەورامان پێنجوێن گۆپتەپە عەسکەر دەشتی هەولێر بالیسان باڵەکەیەتی و بادینانی بەتایبەتی.

❖ ئامانجی گشتی ئەم توێژینەوەیە

ئامانجی ئەو توێژینەوەیە بریتیە لەناساندنی ئەنفال وەک پرۆسەیەکی جینۆسایدو کۆمەڵکوژی کورد، لەگەڵ دەرخستنی لێکەوتەو کاریگەرییە خراپەکانی پرۆسەی ئەنفال لەسەر دانیشتوانی ناوچە جیاجیاکانی کوردستان، ئامانجێکی تری ئەم توێژینەوەیە دەرخستنی قۆناغەکانی پرۆسەی ئەنفالە. بۆ ئەم مەبەستە هەوڵمانداوە بابەتەکە دابەش بکەین بەسەر چەند ئامانجێکی تایبەتدا، تیایدا چەند پرسیارێکمان وروژاندوە، بۆئەوەی لەڕێگەی وەڵام دانەوەی ئەو پرسیارانەوە وەڵامی ئامانجە گشتیەکەمان دەست بکەوێت. لەوانەش"

- جینۆسایدو پرۆسەی ئەنفال؟
- خوێندنەوەیەک بۆچەمکی ئەنفال لەڕوی مێژویەوە؟
- مێژوی کۆمەڵکوژی کورد لەسەردەمی بەعسدا؟

- قۆناغەکانی ئەنفال و ناوچە ئەنفالکراوەکان؟
- کاریگەری پرۆسەی ئەنفال لەسەر خێزانە ئەنفال کراوەکان؟
- ناوی تۆمەتبارانی کەیسی ئەنفال؟
- لێکەوتەو زیانەکانی ئەنفال؟

❖ کێشەی توێژینەوەکە

نەبونی سەنتەری توێژینەوەی زانستی، کەمی سەرچاوەی زانستی لەسەر پرۆسەی ئەنفال، نەبونی دیکۆمێنتی زانستی، نەبونی هۆشیاری تاک لەسەر پرۆسەی ئەنفال، نەبونی داتایەکی دروست لەسەرزیانەکانی پرۆسەی ئەنفال دیارترین ئەو کێشانە بون کەهاتونەتە بەردەممان لەئەنجامدانی ئەم توێژینەوەیەدا.

❖ شیکردنەوەی گفتوگۆی زانیاری و ئەنجامەکان

ئەو زانیاریانەی بەکارمان هێناون زانیاری سەرەتای بون، ڕێکمان خستون بەشێوازێکی ڕون دامان ناون لەناو توێژینەوەکەدا. هاوکات سود وەرگیراوە لەو زانیاریانەی، لەلایەن دەزگاحکومی و ناحکومیە کانەوە باوەڕ پێکراون و دەربارەی ئەنفال بڵاوکراونەتەوە.

یەکێک لەو زانیاریانەی توێژەر بەکاری هێناوە لەتوێژینەوەکەدا زانیاریە لەسەر دانیشتوانی ئەنفال کراو ئاماری وردی قوربانیەکان بەڵام داتایەکی وردی قوربانیانی دەست نەکەوتوە. لەبەر گەلێک هۆکار لەوانە تێکەڵ بونی خەڵکی تر دانانی بەشەهیدو قوربانی ئەنفال، نەزانینی ژمارەی بێسەرو شوێن کراوان بەوردی دابەش بونی قوربانیەکان لەناو هێزە سیاسیەکاندا بەتایبەتی، لەگەڵ جەندین هۆکاری دیکە.

بەشی یەکەم

یەکەم. چەمکی جینۆسایدوئەنفال

سەرەتایی بەکارهێنانی زاراوەی (جینۆساید) لەبەرامبەر پرۆسەکانی قڕکردن و کۆمەڵکوژیدا دەگەڕێتەوە بۆ ساڵانی پاش جەنگی دووەمی جیهانی، ئەم چەمکە ئەوکات خرایە ناو یاسای سزای نێودەوڵەتییەوە، ئەمەش دوای پشتگوێ خستنی سادەترین ماف کە مافی ژیانە، وەک ئەوەی کە لە جاڕنامەی مافی مرۆڤ لە ساڵی (١٩٨٤)دا لە بەندی سێهەمدا باسی لێوە کراوە. (هەژار عەزیز سورمێ، لا٢٠).

چەمکی جینۆساید (Genocide) وەک زاراوە لە دوو وشە پێکهاتووە، یەکەم بریتییە لە (Genos) کە وشەیەکی گریکییەو بەواتای رەگەز یاخود بنەچە بەکارهاتووە، دووەمیش (Coeder) کە وشەیەکی لاتینییەو بەواتای (کوشتن) یاخود (فەوتاندن) بەکارهاتووە. (د.مارف عومەر گوڵ، لا٢١). بە لێکدانەوەی هەردوو بڕگەکەش واتای (لەناوبردنی رەگەز یاخود بنەچە) دەگەیەنێت، کە پەنای بۆ براوە بۆ لەناو بردنو لەریشەوە دەرهێنانی (نەتەوە یان ئەتنیک یان ئاین..هتد)ی جیاواز لەڕێگەی تاوانێکی بەبەرنامە بۆ داڕێژارو ڕێکخراو کە لە کۆتایدا مەبەست لێی کوشتن و فەوتاندنەو هیچ پاساوێکی سیاسی هەڵناگرێت. (ئەحمەد فاتیح محمد، لا١٤-١٥).

کارەساتە تراژیدییەکانی ماوەی جەنگی دووەمی جیهانیو تاوانەکانی رژێمی نازیزم، وایان لە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی کرد کە هەنگاوبنێت بۆ دوبارە نەبونەوەی کردەی کۆمەڵکوژی و دانانی ڕێوشوێنی یاسای بۆ سزادانی ئەوانەی بەو کردەوانە هەڵدەستن، یەکەم هەنگاوی کردەنیش لە ١٩٤٦/١٢/١١دا لە ژێر بڕیاری ژمارە (٩٦)دا گیرایەبەر لەلایەن ئەنجومەنی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە، لەڕێی ئەم بڕیارەوە کردەی کۆمەڵ کوژیو جینۆسایدو ڕەشە کوژی ئیدانە کرا. (د.جاسم تۆفیق، لا٨). دواتر لە ٩ کانونی یەکەمی ١٩٤٨دا ڕێکەوتن نامەی (قەدەغە کردنی تاوانی جینۆسایدو سزادانی تاوانباران) لە لایەن (کۆمەڵەی گشتی) نەتەوە یەکگرتووەکانەوە دەرکراو ساڵی ١٩٥١ چووە بواری جێبەجێکردنەوە (ئەحمەد فاتیح، لا١٧). ئەم پرۆژەیەش ناوی لێنرا پرۆژەی کۆنفینسیۆن (Convention). ئەم پرۆژەیە لە ماددەی دووەمیدا بەم جۆرە پێناسەی پرۆسەی جینۆسایدی کردووە کە بریتییە لە :

١. کوشتنو قڕ کردنی ئەندامانی (کۆمەڵە یان ئاین یان رەگەز..)ێک ناو دەبرێت بەجینۆساید.
٢. ئازاردانی مەترسیداری جەستەی یان دەرونی، یاخود فیکری ئەندامانی گروپو کۆمەڵەیەکی دیاریکراو.
٣. زیان گەیاندنی مەبەستدارو هێنانە ئارای ڕەوشێک بۆ لەناوبردنی جەستەیو قڕکردن.
٤. سەپاندنی ڕێوشوێنێک کە بێتە هۆی دروست بونو هێنانە ئارای دیاردەی نەزۆکی لەنێو

کۆمەڵەیەکدا.

٥. گواستنەوەی زۆرە ملێی منداڵان لە کۆمەڵێکەوە بۆ کۆمەڵێکی تر. (د.جاسم تۆفیق، لا٨-٩).

لێرەوە دەردەکەوێت کە پرۆسەی جینۆساید بەچەند جۆر و شێوەیەک لەخۆی دەگرێت، لەوانەش جینۆسایدی (فیزیکی و بەدەنی و جەستەیی، بایلۆجی، کەلتوری (نەتەوەیی)، ئابووری ...) لێرەدا هەوڵدەدەین پێناسەکانیان بۆ بخەینەروو:

١.جینۆسایدی جەستەیی: بریتیە لە کوشتن و لەناو بردنی تاکەکان بەشێوەی ڕاستەوخۆ یا ناڕاستەوخۆ.

٢.جینۆسایدی بایلۆجی: بریتیە لەڕێگری کردن لەوەچە خستنەوەو زۆر بون، یان ڕێگری لەگەشەسەندنی کۆمەڵە مرۆڤێکی یەک ڕەگەز، بەهۆی نەزۆک کردن و لەباربردنی ئافرەت، خەساندنی پیاوان لێکجیاکردنەوەی ژن و پیاو بۆماوەیەکی درێژ.

٣.جینۆ سایدی کلتوری: قەدەغەکردنی زمانی زگماک و شێواندنی مێژو کلتوری کۆمەڵە مرۆڤێک، یان سڕینەوەی شارستانیەت و مێژو دەگرێتەوە.

٤.جینۆسایدی ئابوری: برتییە لەبرسی کردنی کۆمەڵێک خەڵک، یان تەخت کردنی کێڵگە کشتو کاڵییەکان، لەناو بردنی سەرچاوەی ئاو ڕێگە گرتن لەکار کردن بۆ پەیداکردنی بژێوی لەناو بردنی هۆکارەکانی بەرهەم هێنان (د.مارف عومەر گول، لا٢٣-٢٤).

بەگشتی پرۆسەی جینۆساید هەروەک هەندێک بۆی دەچن لە لایەن کۆمەڵێک یان گروپێک دژی کۆمەڵێکی دیکە ئەنجام دەدرێت، دەشگوترێت کۆمەڵێک مەرج نییە تەنها تاکەکانی ئەو کۆمەڵەیە بەم پرۆسەیە هەستابن، چونکە زۆر جار تاکەکان لە ڕێی داموو دەزگا فەرمیەکانی دەوڵەتو لە ڕێی سوپاوە دەزگا نهێنییەکانی دەوڵەتەوە ئەم پرۆسەیە بەئەنجام دەگەیەنن کە لە ناو ئەو پێکهاتەو دەزگایەشدا نەتەوەو لایەنو ڕەگەزێکی دیاریکراو باڵا دەستن. (ئەحمەد فاتیح، لا١٧). بەواتا کۆمەڵێک لەپێناو چەند بەرژەوەندیەکی دیاری کراوی (ڕەگەزیو نەتەوەییو ئایینیو مەزهەبی..) لە دژی گروپو لایەنێکی دیکە بەئامانجی سڕینەوەو پاکتاوی لایەنی بەرامبەریان کاری لەسەردەکەن، خاڵێکی دیکە کە شایەنی ئاماژە پێدانە ئەوەیەکە کردەی ڕەشە کوژیو جینۆساید هەمیشە بەواتای لەناوبردنی یەکجارەکی سەرجەم ئەندامانی گروپێک یان گەلێک یان نەتەوەیەک ناگەیەنێت، بەڵکو هەر کردەوەیەک بچێتە چوارچێوەی ئەو پێنج خاڵەی کە لە بەندی دووەمی پرۆژەی (کۆنفیسنیۆن)دا باسی لێوە کراوە ئەو بەکردەی جینۆسایدو کۆمەڵکوژی پێناسە دەکرێت. (د.جاسم تۆفیق، لا٩).

بەئاماژەکردن بۆ ئەو ناساندنە تیۆرییەی لەبارەی چەمکی جینۆساید و قرکردنی بەکۆمەڵ کەباسمانکرد، دەگەینە ئەوەی کەبڵێین ئەوەی هاونیشتیمانیانی کورد، لەسەر دەستی رژێمی بەعس لەماوەی سێ دەیەدا بەسەریاندا هات، دەچێتە چوارچێوەی پرۆسەی جینۆسایدەوە، ئەوەش پشت بەست بەو پێوەرانەی رێکخراوە نێودەوڵەتییەکان لەناساندنی پرۆسەی جینۆسایدا تیۆریزەیان کردوە. بەنمونە ئەوەی لە گەرمیان و گوندەکانی دەوروبەری ناوچە ئەنفال کراوەکان، بەرانبەر بەپێکهاتەی کورد ڕویداوە لە کوشتن و ڕفاندن و زیندە بەچاڵ کردن و فرۆشتنی کچان و منداڵان و تەختکردنی لادێ و گوندەکان، بریتی بوە لەهەوڵدان بۆ سڕینەوەی مۆرکی ئیتنیکی نەتەوەیەک، ئەمەش ڕاستەوخۆ دەچێتە چوارچێوەی پرۆسەی جینۆسایدی نێو دەوڵەتیەوە. تەواوی خاڵ وبڕگەو مادەکانی بڕیارنامەی نێونەتەوەییەکانی بەسەردا دەچەسپێت.

هاوکات پێی ناوەرۆکی پەیماننامەی قەدەغەکردنی تاوانی جینۆسایدو سزادانی تاوانکارەکانی هاتوون لە "٩"ی دیسمبەری ساڵی ١٩٤٨ کە لەلایەن کۆمەڵەی گشتی گەلانەوە واژۆکراوە، وەکو بڕیارێکی تایبەت بە ژمارەی (٢٦٠) واژۆکراوەو بڵاوکراوەتەوە، لەبەر رۆشنایی ئەو پەیماننامەیە دەتوانین زۆربەی تاوانەکانی دژ بە گەلی کورد "ئەنفالی ١٩٨٨ و گازبارانی هەڵەبجەو و پێشتریش کۆمەڵکوژی و راگواستنی کوردە فەیلیەکان ١٩٨٠ و کۆمەڵکوژی پیاوانی بارزانی و بۆمبارانکردنی قەلادزێ ١٩٧٤ و راگواستنی پشدەرو دەوروبەری، راگواستنی قەزای سەید سادق، راگواستنی مەخمور، راگواستنی خەڵکی کوردنیشینی پارێزگای کەرکوک و گوندەکانی دەوروبەری کە لەساڵی ١٩٨٨رویاندا هەروەها بۆردومانکردنی ئۆردوگای زێوە بەگاز، کۆمەڵکوژی ئەشکەوتی دەکان و زۆری تر، دواترینیشیان "کۆمەڵکوژی کوردانی ئێزدی لە قەزای شەنگال و دەوروبەری" بە جینۆساید بناسێندرێن، بە پێی ماددەی "٢"ی ئەو پەیماننامەیە کەبەم شێوەیە باس لەجینۆساید دەکات:

جینۆساید هەموو ئەو کردەوانەی خوارەوە دەگرێتەوە کە مەبەستی لەناوبردنی تەواو یان بەشێک لەگروپێکی نەتەوەیی، ئەتنیکی، ڕەگەزی و ئاینی ئەنجام دەدرێت، بۆنمونە:

- ✓ کوشتنی ئەندامانی گروپەکە.
- ✓ زیان گەیاندنی گیانی یا ڕۆحی ترسناک بەئەندامانی گروپەکە.
- ✓ بەئەنقەست خستنە ناو بارودۆخێکی واوە کەببێتە هۆی فەوتاندنی بەشێک یان تەواوی ئەندامەکانی. گروپە دەستنیشانکراوەکە. (وەک ئەوەی لە زیندانی دوبزو نوگرەسەلمان رویدا)
- ✓ پێشگرتن لەزاوزێکردن (منداڵ بوون) لەنێو گروپەکە. (جیاکردنەوەی ژن و پیاو) کوشتنی پیاوەکان و هێشتنەوەی ژنەکان.

✓ دابڕانی بەزۆری منداڵان و گواستنەوەیان لەوگروپەکەوە بۆ ناو گروپێکیتر"جیاکردنەوەو هەڵواردن و دورخستنەوەیان لە خانەوادەی خۆیان."

ئەگەر سەرجەم بڕگەو خاڵەکانی پێناسەکە بۆجینۆساید لێکبدرێتەوە، بەڕونی دەردەکەوێت کە زۆربەی پەلامارەکانی دژ بەگەلی کورد دەچنە خانەی تاوانی جینۆسایدەوە. (ئەنفالستان، کورتە پێناسەیەک بۆ تاوانی جینۆساید).

دوای روخاندنی رژێمی بەعس، ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق، ئەنفالی بەجینۆساید ناساند، بەڵام ئەم دۆسیەیەی تائێستا لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی بەجینۆساید نەناسێندراوە. حکومەتی هەرێمی کوردستانیش دوای ٢٠ ساڵ لە ئەنجامدانی تاوانەکانی ئەنفال، بەبریارێکی پەرلەمانی کوردستان لە (١٤-٤-٢٠٠٨) و سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان بە بریاری (١٣) لە ساڵی ٢٠٠٨، ئەنفالیان بە جینۆساید ناساند.

لەلایکی دیکەوە دوای ٦١ دانیشتنی دادگای باڵای تاوانەکانی عێراق، بریاری قەرەبوکردنەوەی کەسوکاری ئەنفالکراوان و بەجینۆسایدکردنی ئەنفال دەرچو. لیژنەیەکیش بۆ قەرەبوی کەسوکاری ئەنفالکراوان دروستکراو و هەڵسەنگاندنی زیانەکانی ئەنفال بە ٨ ملیار دۆلار خەملێندرا. لەکۆتایی ساڵی ٢٠٠٩دا راپۆرتەکە رەوانەی ئەنجومەنی وەزیرانی عێراق کرا، بەڵام بەبیانوی نەبونی پارەو بودجە کارکردن بەم پرۆژەکە راگیرا. لەکاتێکدا بەپێی دەستوری هەمیشەیی عێراق لەمادەی ١١١ و ١١٢ی دەستوردا باس لەوەکراوە کەبەشێک لەداهاتی نەوتی عێراق بۆ زیانلێکەوتوانی سەردەمی رژێم دابین بکرێت. (ستارە عارف، لا ١٠٩-١١٠).

دوەم. چەمکی ئەنفال وەک مێژوو

ئەنفال وشەیەکی عەرەبییە. کۆی وشەی (نفل)ە، بە واتای (غنیمە) دێت، واتا دەستکەوت. (ستارە عارف، لا ١٧). زۆرێک لەزانایان لێکدانەوەی جیاواز بۆ سەرەتای بەکارهێنانی چەمکی ئەنفال دەکەن لەروی زمانەوانیەوە لەنێو عەرەبدا. لای هەندێکیان ئەم زاراوەیە مێژوەکەی بۆ پێش هاتنی ئاینی ئیسلام دەگەڕێتەوە، بەپێیەی ئەنفال لای عەرەبەکان، پێش هاتنی ئاینی ئیسلام بەواتای تاڵانی جەنگ بەکارهێندراوە. مەبەستیش لەجەنگ و شەرکردن و شکاندنی دوژمن و گرتنی دیل و دەستخستنی سامان و ماڵ بوە. (هەمان سەرچاوە لا ١٧). لەلای عەرەب لەروی زاراوەیشەوە ئەنفال واتای زیادە دەستکەوت بوە، واتە ئەو دەستکەوت و ماڵ و سامانەی کەبەشەڕ لەبەرامبەر دەسەندرێت، لەپێش هاتنی ئاینی ئیسلامدا ئەنفال جگە لەسامان و ماڵ و چەک و دارایی و ئافرەتیشی گرتوەتەوە. (یوسف دزەیی، لا٢٥). هەندێکی دیکەش ئەم چەمکە دەگێرنەوە بۆ دوای دەرکەوتنی

ئاینی ئیسلام، بەوپێیەی ئەم وشەیە لەناو قورئانی پیرۆزدا بەکارهاتوەو ناوی هەشتەم سورەتی قورئانی پیرۆزە. لە تەفسیری ئەو گوزارشتەدا هاتوە کە پەروەردگار فەرمویەتی (یسألونک عن الانفال، قل الانفال لله و رسوله) ئەنفال بەواتای (غنائم) هاتوە. واتای قسەکە ئەوەیە: ئەی موحەمەد یاوەرانت لەبارەی ئەو دەستکەوتانەی لە شەڕی بەدردا بەدەستت هێناوە، لێت دەپرسن: بۆ کێیە؟ بڵێ بۆ خوا و پێغەمبەرەکەیەتی. (سامان کەریم ئەنفال، بەڵگەی جینۆسایدی نەتەوەیکە). ئەم مێژوەش دەگەڕێتەوە بۆساڵی دووەمی کۆچی، کاتێک جەنگی بەدری گەورە لەنێوان موسوڵمانان و بێباوەڕەکاندا ڕویدا. دوای سەرکەوتنی موسوڵمانان لەو جەنگەدا، خەریک بو کێشە لەنێوانیاندا دروست دەبو، لە سەر ئەو کەلو پەل و شمەکانەی کەلە سوپای بێباوەڕان جێ مابو، بۆچارە سەری ئەم کێشەیە خوای گەورە ئەم سورەتەی دابەزاند.

دواجار ئەوەی لێرەدا گرنگە ئەوەیە، کەچەمکی ئەنفال لەزمانی عەرەبیدا بەرامبەر بەواتای دەستکەوتەکانی شەڕ بەکارهاتوە. لەعێراقیشدا دوای هەزار و ٤٠٦ ساڵ لەدابەزینی ئەو سورەتەی قورئان و لە شوباتی ١٩٨٨دا ئەو ناوە لە پرۆسەیەکی پاکتاویی کورددا بەکارهێنرا. نزار خەزرەجی سەرۆکی ئەرکانی سوپای عێراق لەسەردەمی ئەنفالدا لە یاداشتەکانیدا لەبارەی ناونانی ئەنفال دەڵێت:"فەریق ڕوکن (کامل ساجت عزیز الجنابي) سەرکردەی فەیلەقی (یەک)ی سوپای عێراق، ناوی (ئەنفال)ی لەو پرۆسەیە ناوە، ئەوەش پشت بەست سورەتی (الأنفال) لە قورئانی پیرۆز (هەمان سەرچاوە).

سێهەم. کۆمەڵکوژی کورد لەسەردەمی بەعسدا

لەماوەی جەنگی هەشت ساڵەی عێراق ئێراندا، هێزە سەربازیەکانی دەوڵەتی عیراق لەهەر پەلامارێکدا بۆسەر ناوچە ئازاد کراوەکانی هێزی پێشمەرگە، لەکوشت و بڕو کیمیابارانی کورد سڵی نەدەکردەوە، لەهەر شوێنێکیش شکستی دەخوارد سەربازانی ڕژێم بەهاوکاری جاش و موستە شارەکان، تۆڵەی خۆیان لە هاووڵاتیانی بێتاوانی کورد دەکردەوە. بەتایبەت کەناوچەی ئازاد کراوەکانی پێشمەرگەی بە ناوچەی قەدەغەکراو دادەنا، ئەم ناوچە قەدەغە کراوانەش زۆر تر گوندو لادێ دورە دەستە کانی دەگرتەوە. کە شوێنی حەوانەوەی پێشمەرگە بون. (عەبدوڵا کەریم محمود، ٢٦٩).

بۆ تێگەیشتن لە ئەنفال تەنها یەک ڕێگەیەمان لەبەردەمدایە، ئەویش ڕێگەی تێگەیشتنە لە (بەعس) بە بێ تێگەیشتن لە (بەعس) ناتوانین ئەنفال بەکۆی دیاردە مێژووی و کۆمەڵایەتی و دەرونیە کانی دیکەوە گرێ بدەینەوە. ئەنفال هەرهۆکارێکی هەبێت پێشتر ئەو هۆکارانە بەهەناوی(بەعسیزم)دا ڕابردون لەنێوەندی ئەو

هەناوەدا شێوەی نوێ مۆرکێکی تازەیان وەرگرتوە بونەتە بەشێک لە کەلتوری بەعس. (بەختیار عەلی، لا٩).

ئەنفال تەنیا پرۆسەی جینۆسایدی کتوپڕی کورد نەبو، بەڵکو ئەزمونێکی بەرنامە بۆداڕێژراو بوو، لەسەرنەخشەیەکی بەربڵاو بۆ لەناوبردن وتواندنەوەی ڕەچەڵەکی کوردو گۆڕینی رەگەزی کورد بۆ عەرەب و شێواندنی دیمۆگرافیای کوردستان.

لەسەرەتای شەستەکانەوە گرتن و بێسەروشوێن کردنی مرۆڤی کوردو ڕوناکبیروخاوەن هەڵوێست و تێکۆشەری بێلایەن لەلایەن بەعسیەکانەوە بەشیوەی تاک و تەرا پەیرەوی لێکراوە. بەندیخانەکانی (قەسرو نهایە، نوگرە سەلمان، سجنی ژمارە (١) هیئەی کەرکوک، ئەبوغرێب، ئەمنی عامە، نەزیلیە لەدیالە، موسڵ، تکریت، هەولیر، دهۆک، حامیەو ئەمنە سورەکەی سلێمانی... دەیان شوێنی تر)، پڕکرابون لەو تێکۆشەرانە. ئەوەی ئەگیرا یان لەژێر ئەشکەنجەدا گیانی لەدەستدەدا، یاخود زیندە بەچاڵ دەکراو جارێکی تر نەدەبینرایەوە تەرمەکەشی ون دەکرا. (مەلا شاخی، لا٤٥).

کۆمەڵکوژی کورد لەعێراق لەسەردەمی بەعسیە کاندا لەساڵی (١٩٦٣) لەکوردستان سەری هەڵدا. حەرەس قەومییەکان لە (سلێمانی، کەرکوک، کۆیە، ڕەواندوز) دەیان هاونیشتمانی کوردیان گرت و زیندە بەچاڵیانکردن. لەسلێمانی (زەعیم سدیق) چەند هاونیشتمانیەکی لەناو ماڵەکانی خۆیان دەرهێناو بەبێ دادگایی گولە بارانی کردن. (وریا ڕەحمانی، لا٢٣).

لەسەرەتای ساڵی (١٩٧٠-١٩٨٠)ڕژێمی بەعس بەپێی نەخشەیەکی دیاری کراو بەبیانوی جیاجیا دەستی بەسەر ماڵ و موڵکی کوردە فەیلییەکاندا گرت و پەرتەوازەی کردن. دواتر ژمارەیەکی زۆری کوردە فەیلیەکانی گرت و گەنجەکانی شوێن بزرکردن و ژن و منداڵ و پیرو بەتەمەنە کانیانی ئاوارەی ئێران کرد. لەوچوارچێوەیەدا ئامارەکان دەڵێن زیاتر لە ٤٠ هەزار هاوڵاتی کوردی فەیلی ڕاگوێزراون، بۆ ئێران. ئەوەش بەبیانوی ئەوەی ڕەچەڵکیان ئێرانیە. تەنانەت لەدرێژەی ئەو پرۆسەیەدا ساڵی ١٩٨٠، بەپێی بڕیاری ژم ٦٦٦ مافی هاوڵاتی بونیان لەعێراقدا لێسەندرایەوە وەدەست بەسەر ماڵو سامانیان گیرا. ئەو گەنجانەیان کەتەمەنیان لەنێوان(١٨ بۆ ٢٨) ساڵدا بو وەک دەست بەسەر لای ڕژێم مانەوە. ئەوانەی تریان ڕەوانەی ئێران کران. هەر بەپێی ئەو بڕیارە حکومەتی عێراقی بڕیاری دا هەرپیاوێکی عێراقی ژنەکەی فەیلی بێت دەبێت لێی جیابێتەوە. لەبەرانبەردا ٤٠٠٠ دیناری عێراقی پێدەدرێت، گەر سەرباز بێت. ئەگەر خەڵکی سڤیلیش بێت٢٥٠٠ دیناری پێدەدرێت. ئەم پرۆسەیە بەردەوام بو، تا لەساڵی١٩٨٠دا دا پێنج هەزار کوردی فەیلی بەکۆمەڵ لەناو بران. بەپێی ئامارێکی خاچی سور (٤٠٠٠٠٠) کوردی فەیلی بونەتە قوربانی ئەو

سیاسەتەی رژێمەکانی عێراق. (ویسی ساڵح ئەحمەد ئەمین .... لا٣٥بۆ ٤٠).

پرۆسەی جینۆسایدی کورد لەعێراق لەسەر دەستی رژێمی بەعس بەردەوام بو، ئەوەبو، لەساڵی (١٩٨٣) هەشت هەزار هاوڵاتی بارزانی بێسەرو شوێن کران. ئەمانە لەگوندەکانیان یان زێدی خۆیان ڕاگوازرابون بۆ ئۆردوگا زۆرە ملێکانی (قوشتەپە، هەریر، بەحرکە، دیانا) ساڵی ١٩٨٣ ڕژێم بەهێزێکی گەورەوە گەمارۆی هەردو کۆمەڵگای زۆرملێی قودس و قادسیەیدا لەشارۆچکەی قوشتەپە، کەبارزانیەکان تێیدا نیشتە جێ بون، دەستی کرد بەگرتنی سەرجەم پیاوانی ئەو کۆمەڵگایانە، کەتەمەنیان لەنێوان(١٥بۆ ٩٠)ساڵیدا بو، ڕاپێچی کردن بەرەو شوێنی نادیار. لەهەمان ساڵدا پەلاماری کۆمەڵگە زۆرە ملێکانی بەحرکەو هەریرو دیانیدا، لەویش پیاوەکانی دەستگیر کردنو ڕاپێچی شوێن نادیارەکانی کردن، لەو پەلامارانەدا (٨٠٠٠) پیاوی بارزانی بێسەرو شوێن کران، هەندێکیانی لەسێدارەداو هەندێکیانی ڕەوانەی بیابانەکانی (ئەبو جەلدو ئەلیە بوسەیە)لەباشوری ڕوژئاوای عێراق کران و لەوێ بێسەروشوێن کران.

لەساڵی (١٩٨٨)دا پرۆسەی ئەنفال دەستیپێکردو سەرتاپای ئەو ناوچە ئازاد کراوانەی گرتەوە کەلەژێر دەسەڵاتی هێزی پێشمەرگەدا بون ئەو ناوچانەش بریتی بون لە (دۆڵی جافایەتی ، شاربازێڕ، مەرگەو پشدەر قەرەداغ، تەواوی گەرمیان، شارەزور و هەورامان، پێنجوێن، گۆپتەپە، عەسکەر، دەشتی هەولێر، بالیسان، باڵەکایەتی و بادینان). ئەم پرۆسەیە گەورەترین وسامناک ترین پرۆسەی ئەنفال بوو کەچارەکە ملیۆنێک مرۆڤی کوردی بێتاوانی بێسەرو شوێن کرد .سەرەڕای زیانە مادیەکانی کەبەدەیان ملیۆن دینار، زیانی بەو ناوچانە گەیاند. (هەمان سەرچاوە، لا٣٩-٤٠).

بەشی دوەم

یەکەم: دەستپێکی پرۆسەی ئەنفال

ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش، کە بەرزترین دەسەڵاتی بەعس بوو لە عێراقداو خودی سەددام حسێن سەرۆکی بوو، بە فەرمانی ژمارە (١٦٠) لە رۆژی ٢٩ی ئاداری ١٩٨٧دا بڕیاری دەستپێکردنی پرۆسەی ئەنفالی دەرکرد. هەروەها نوسینگەی رێکخستنی باکوری حزبی بەعس نووسراوێکی بە ئیمزای (عەلی حەسەن مەجید) و بە ژمارە (٤٠٠٨) لە ٢٠ی حوزەیرانی ١٩٨٧ دەرکردووە و تیایدا فەرمانی کردوە بە گرتنەبەری سیاسەتی زەوی سوتاو لە کوردستان و کوشتن و لەسێدارەدانی هەر کوردێک بەبێ دادگاییکردن کە لەگوندەکانی کوردستاندا ببینرێت و تەمەنی لەنێوان (١٥-٧٠)ساڵیدا بێت. (سامان کەریم، سەرچاوەی پێشو).

پرۆسەکە بەهەشت قۆناغی جیاواز ئەنجامدرا و ماوەی نزیکەی حەوت مانگی خایاند (٩-٢-١٩٨٨ بۆ ٦-٩-١٩٨٨). پرۆسەیەکی سەربازی-سیاسی بوو، لەگەڵ کوشتن و زیندانی و شەڕدا، چەکی کیمیاویش بەکارهێنرا. دوای پرۆسەکە، دوو لەسەر سێی خاکی باشوری کوردستان بووە ناوچەی قەدەغەکراو. واتا، هەر کەسێک لەو ناوچانەدا ببینرایە، دەکوژرا. ئابووری و کشتوکاڵی کوردستان بەرەنجامی ئەو شاڵاوە لەبنەوە هەڵتەکێنرا. بەپێی هەندێک بەڵگەنامە و سەرچاوە و لێکۆڵینەوە. حکومەتی عێراق ئامادەکاری کردبوو بۆ ئەوەی پرۆسەی ئەنفال بەچەند قۆناغێکی تریش بەردەوامی پێبدات. بەڵام، قوڵبونەوەی کێشەکان لەگەڵ وڵاتانی عەرەبی لەکەنداوی فارس، بەتایبەت کوەیت، کە دواتریش شەڕی کوەیتی لێکەوتەوە. یەکێک لە هۆکارەکانی دواخستنی پرۆسەکانی تری ئەنفالی کورد دادەنرێت. (هەمان سەرچاوە).

لەدوای کۆتای هاتنی دواهەمین قۆناغەکانی ئەنفال، پرۆسەی دەستگیرکردن و کۆکردنەوەی هاووڵاتیان دەستپێکردو، سەرەتا لە شوێنی دەست گیرکردنیان لە سەنتەری ناحییەکان کۆدەکرانەوە، دواتر دەبران بۆ کامپی سەربازی تایبەت، دوای کۆکردنەوەشیان دەست دەکرا بەلێکجیاکردنەوەیان، بەپێی تەمەن و ڕەگەز بەم شێوەیە:

١. تەمەنی ١٢ ساڵ تا ٤٥ ساڵ
٢. تەمەنی ٥٠ ساڵ بۆسەرەوە
٣. ژن و منداڵ
٤. کچ بەجیا (محمد رەئوف، پاکیزەکانی ئەنفال، لا ٤٤)

لەدوای جیاکردنەوەیان پیاوەکان و گەنجەکان، بران بۆ گولەباران کردن و زیندە بەچاڵ کردن، ژن و پیاوە پیرەکانیش بۆ نوگرەسەلمان کچانیش زۆرێکیان فرۆشران.

لەگەڵ دەست پێکردنی پەلامارەکانی ئەنفالدا سەربازو جاشەکان سوکایەتیان بەکچان و ئەنفال دەکرد بەزۆر پارەو زێڕیان لێدەسەندن، ئاڵتونیان لەدەست و گوێیان دەکردەوە، بۆخۆیان دەیان برد، زۆرێک لەمنداڵ و ژن کرانە ژێر خۆڵ و زیندە بەچاڵ کران، لەبیابانەکانی خواروی عێراق. هاوکات ئەوانی دیکەش لەناو زیندانەکانی تۆپزاواو نوگرەسەلمان، ڕوبەڕوی دەست درێژی بونەوەو هەندێک لە قوربانیەکان شاهێدی ئەوە دەدەن کەدەست درێژی سێکسیان دیوە، لە ناو زیندانەکانی نوگرە سەلمان و تۆپزاوادا. هەندێکیش لەو کچ و ژنانە بازرگانیان پێوە کراو فرۆشران. چونکە بەعس وەک غەنیمەی جەنگ سەیری کردون، لەناوەندە عەرەبیەکانیشدا کوردیان بەکافر ناساندو سەروماڵ و ژنو کچیان حەڵاڵ کردن. (رێکار مزوری، لا٧٣).

سەرەڕای لێدان و ئەشکەنجە دان و ترساندنی ژنان وکچان ی کورد لەناو زیندانەکانی تۆپزاواو دبس و نوگرە سەلمان، بەپێی هەندێک گێڕانەوە زۆر لە کچانو ژنان ڕوبەڕوی دەست درێژی سێکسی بونەتەوە هەمو ئەو دەست درێژیانەش لەڕێگەی زۆر کردنەوەبون لەو پەڕی ئازارو نەهامەتیدا بون و گەورە ترین کارێگەری سایکۆلۆجیان بەجێ هێشتوە لەسەر قوربانیان، چونکە لە کۆمەڵگەی کوردیدا دەست درێژی بەیەکێک لە کارە قێزەونەکان هەژمار دەکرێت هەر بۆیە ئەو حاڵەتانەی لەلایەن بەندیەکانەوە دەگێڕدرێتەوە لەلایەن هیچ قوربانیەکەوە نەگێڕدراوەتەوە ئاماژەی پێنەکراوە. بەشی زۆری ئەو کەسانەشی ئەنفالکران و نەگەرانەوە لەرەگەزی مێ بون و تەمەنیان لەنێوان ١٢ بۆ ٣٠ساڵیدا بوە، دەربارەی چارەنوسی کچان و ژنە گەنجەکانیش، یان زیدەبەچاڵ کراون یان فۆشراون (محمد روف، پاکیزەکانی ئەنفال، لا١٠٠). ڕیکخراوی (میدڵ ئیست وۆچ) لەو بڕوایە دایە کەدەنگو باسی زۆر ترسناک هەیە لە بارەی کۆمەڵێک کچی گەنجەوە، گوایا لەلایەن ئەمنەکانەوە بەجیا لە بەندیەکانی تر دایان ناون و بەردەوام دەست درێژیان کراوەتە سەر. کارگەیشتوەتە ئەوەی یەکێک لەو ئافرەتانە خۆی کوشتوە.

قيادة مكتب تنظيم الشمال　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　التاريخ ش / ٤٠٠٨

١٩ / /　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　العدد ٢٠ / ٦ / ١٩٨٧

مكتب السكرتارية

من / قيادة مكتب تنظيم الشمال

الى / قيادة الفيلق الاول / قيادة الفيلق الثاني / قيادة الفيلق الخامس

م / التعامل مع القرى المحذورة امنيا "

بالنظر لانتهاء الفترة المعلنة رسميا "لتجميع هذه القرى والتي سينتهي موعدها يوم ٢١ حزيران ١٩٨٧ قررنا العمل بما يلي" من يوم ٢٢ حزيران ١٩٨٧ صعودا " بما يلي (١) جميع القرى المحذورة امنيا "والتي لم تزال لحد الآن اماكن لتواجد المخربين عملاء ايران وسليلي الخيانة وامثالهم من خونة العراق (٠) (٢) يحرم التواجد البشري والحيواني فيها نهائيا "وتعتبر منطقة عمليات محرمة ويكون الرمي فيها حرا "غير مقيدا "بأية تعليمات مالم تصدر من مقرنا (٠) (٣) يحرم السفر منها واليها او الزراعة والاستثمار الزراعي او الصناعي والحيواني وعلى جميع الاجهزة المختصة متابعة هذا الموضوع بجدية كل ضمن اختصاصه (٠) (٤) تعد قيادات الفيالق ضربات خاصة بين فترة واخرى بالمدفعية والسمتيات والطائرات لقتل اكبر عدد ممكن ممن يتواجد ضمن هذه المحرمات وخلال جميع الاوقات ليلا "ونهارا "— واعلامنا (٠) (٥) يحجز جميع من يلقى القبض عليه لتواجده ضمن قرى هذه المنطقة وتحقق معه الاجهزة الامنية وينفذ حكم الاعدام بمن يتجاوز عمره (١٥) سنة داخل صعودا "الى عمر (٧٠) سنة داخل بعد الاستفادة من معلوماته واعلامنا (٠) (٦) تقوم الاجهزة المختصة بالتحقيق مع من يسلم نفسه الى الاجهزة الحكومية او الحزبية

((يتبع لطفا "))

لمدة اقصاها ثلاثة ايام واذا تطلب ... لمدة عشرة ايام لا بد من اعلامنا عن مثل هذه

الحالات واذا استوجب التحقيق ... مدة اطول يتم اخذ موافقتنا هاتفيا " او

برقيا "ومن طريق الرفيق طاهر العاني (٠) (٧) يحصر كل ما يحصل عليه مستشارو افواج

الدفاع الوطني والمقاتلون من الغنائم بحوزتهم مجانا "ما عدا الاسلحة الثقيلة والساندة والمتوسطة

باعداد

اما الاسلحة الخفيفة فتبقى لديهم ويتم اعلامنا باعداد هذه الاسلحة فقط وعلى قيادة —

الجحافل ان تنشط لتبليغ جميع المستشارين وآمراء السرايا والمفارز واعلامنا بالتفصيل

عن نشاطاتهم ضمن افواج الدفاع الوطني (٠) مكرر رئاسة المجلس التشريعي (٠) رئاسة

المجلس التنفيذي (٠) جهاز المخابرات (٠) رئاسة اركان الجيش (٠) محافظو (رؤساء

اللجان الامنية) نينوى، التأميم، ديالى، صلاح الدين، السليمانية، اربيل، دهوك .

(٠) امناء سر فروع المنطقة ... اعلاه (٠) مديرية الاستخبارات العسكرية العامة (٠) مديرية

الامن العامة (٠) مدير امن منطقة الحكم الذاتي (٠) منظومة استخبارات المنطقة الشمالية

(٠) منظومة استخبارات المنطقة الشرقية (٠) مدراء امن محافظات ـ نينوى ، التأميم

ديالى ، صلاح الدين ، السليمانية ، اربيل ، دهوك (٠) يرجى الاطلاع والتنفيذ كل ضمن

اختصاصه (٠) ابلغونا .

الرفيق

علي حسن المجيد

عضو القيادة القطرية امين سر مكتب تنظيم الشمال

پرسی فرۆشتنی کچانی ئەنفال لەلایەن رژێمی بەعسەوە، لێرەو لەوێ دەبیسترا، بەڵام بۆیەکەمجار ئەم بابەتە لەلایەن بەرەی کوردستانیەوە بەئاشکراراگەیەندراو لەراپۆرتێکی بەرەی کوردستانی کە لەشەش حیزب پێکهاتبو لە٢٤-٢-١٩٨٩ لەیاداشتێکدا لیستێک لەقوربانیانی ئەنفالی گوندەکانی هەردو پارێزگای کەرکوک و سلێمانی بۆ لیژنەی مافی مرۆڤی نەتەوە یەککگرتوەکان ناردوەو لەخاڵێکیدا هاتوە، ٤٥٦٠ منداڵ لەگەڵ ئافرەتاندا کەدەیانیان لێ مردون، منداڵانی شەش مانگ تا یەک ساڵی هەریەکەی بە ٥٠ دینار فرۆشراون.
(هەمان سەرچاوە، لا١٠٢).

بەپێی بەڵگەنامەی ژمارە (١٦٠١)ی ساڵی ١٩٨٩ کە نهێنی و زۆر بەپەلەی لەسەر نوسراوە لە لایەن بەڕێوبەرایەتی هەواڵگری پارێزگای کەرکوک لە بەرواری ١٩٨٩/١٢/١٠ بۆ بەڕێوبەرایەتی موخابەراتی گشتی لە سەر داوای وڵاتی میسر (١٨) کچی ئەنفالکراوی کوردیان ڕوانەی یانە شەوانەکانی ئەو وڵاتە کردوە.، کە لە خوارەوە ناوەکانیان بەئیمزای بەڕێوبەری موخابەراتی پارێزگای کەرکوک لە بەرواری ١٩٨٩/١٢/٢٠ بەرزی کردۆتەوە. ئەمەش ناو وتەمەنی کچەکانە:

1	گەلاوێژ عادل رەحیم	١٧ ساڵ	10	عیسمەت قادر عەزیز	٢٤ ساڵ
2	چیمەن نازم عەباس	٢٣ ساڵ	11	نەجیبە حەسەن عەلی	١٨ ساڵ
3	لەیلا عەباس جەوهەر	٢١ ساڵ	12	حەسیبە ئەمین حەمزە	٢٩ ساڵ
4	لەمیعە نازم عەباس	١٩ساڵ	13	شلێر حەسەن عەلی	٢٠ ساڵ
5	پەیمان شوکور مستەفا	١٦ساڵ	14	شوکریە رۆستەم محەمەد	٢٧ ساڵ
6	خۆراسان عەبدلله تۆفیق	٢٠ساڵ	15	حەسیبە هیدایەت ئیبراهیم	١٥ساڵ
7	قەدریە ئەحمەد ئیبراهیم	١٧ ساڵ	16	سروە عوسمان کەریم	١٧ ساڵ
8	گولیلک ئیبراهیم عەلی	١٩ساڵ	17	کوێستان عەباس مەولود	٢٦ ساڵ
9	خەولە ئەحمەد فخرەدین	٢٥ ساڵ	18	سۆزە مەجید بەسیم	٢٩ ساڵ

(ئەنفال... دۆسیەی سەدە).

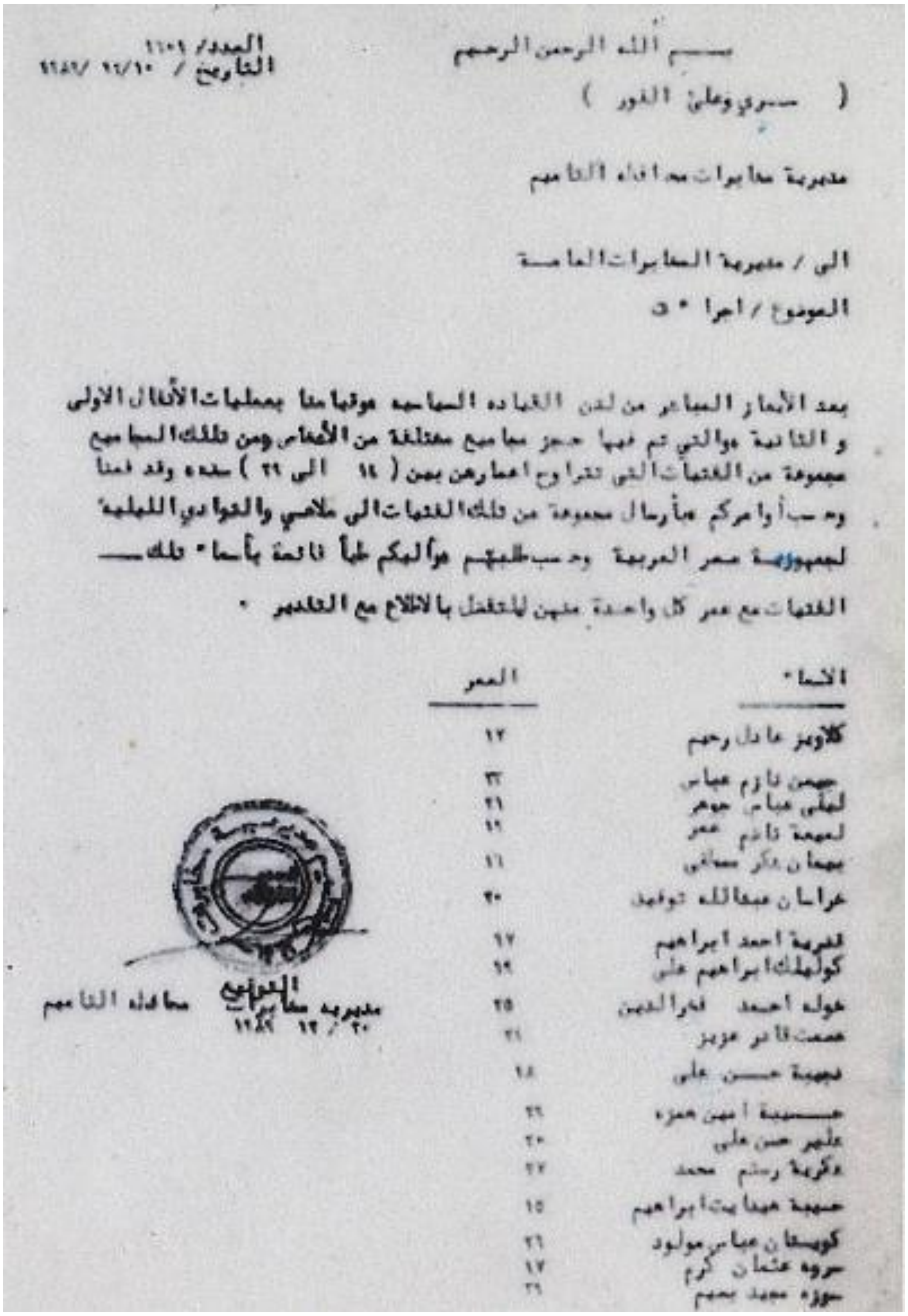

بسم الله الرحمن الرحيم

العدد/ ١٦٠١
التاريخ / ١٦/١٠/ ١٩٨٦

(سري وعلى الفور)

مديرية مخابرات محافظة التاميم

الى / مديرية المخابرات العامة

الموضوع / اجراء .

بعد الايعاز الصادر من لدن القيادة السامية موقعيا بعمليات الأنفال الاولى والثانية والتي تم فيها حجز مجاميع مختلفة من الأشخاص ومن تلك المجاميع مجموعة من الفتيات التي تتراوح اعمارهن بين (١٤ الى ٢٩) سنه وقد قمنا وحسب أوامركم بارسال مجموعة من تلك الفتيات الى ملاهي والنوادي الليلية لجمهورية مصر العربية وحسب طلبهم مرسلكم طيا قائمة بأسماء تلك الفتيات مع عمر كل واحدة منهن للتفضل بالاطلاع مع التقدير .

الاسماء	العمر
كلاويز عادل رحيم	١٢
جيهان ناظم عباس	٣٣
ليلى عباس جوهر	٢١
لميعة ناظم عمر	١٩
بيمان بكر صادق	١٦
خراسان عبدالله توفيق	٢٠
فريدة احمد ابراهيم	١٧
كولملك ابراهيم علي	١٩
خولة احمد فخرالدين	٢٥
عصمت قادر عزيز	٢١
نجيبة حسن علي	١٨
حسيبة امين حمزه	٢٦
طاهر حسن علي	٢٠
ذكرية رستم محمد	٢٧
حميدة عنايت ابراهيم	١٥
كويستان عباس مولود	٢٦
سروه عثمان كرم	١٧
سوزه مجيد بحيم	٢٦

مديرية مخابرات محافظة التاميم
٢٠ / ١٢ / ١٩٨٦

لەبەر نەبونی داتایەکی دروست سەبارەت بە قوربانیان و جینۆساید کراوانی تاوانی ئەنفال، تائێستا نەتوانراوە ئامارێکی وردو دروست لەبارەی ژمارەو رەگەزی ئەنفالکراون، بەتەواوی بەدەست بخرێت و ئەو ژمارانەشی بڵاوکراونەتەوەو بڵاودەکرێنەوە برێک لەیەکدی جیاوازن.

دوەم: قۆناغەکانی پرۆسەی ئەنفال

ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش، کە بەرزترین دەسەڵاتی بڕیار بو لەسەردەمی بەعس و سەددام حوسێن سەرۆکی بو، لە رێکەوتی ٢٩ی ئازاری ١٩٨٧ بڕیاری ژمارە ١٦٠ی دەرکرد و بە پێی ئەو بڕیارە پرۆسەی ئەنفال ئەنجامدرا. پێش دەستپێکی پرۆسەکە هێزەکانی سوپای عێراق ئازادبون لە تۆپبارانی ئەو ناوچانەی کە رژێم ناوی نابو ناوچە قەدەغەکراوەکان، هەروەها بەپێی بڕیارێکی عەلی حەسەن ئەلمەجید، ئەو شتومەک و سامانەی لەئەنفالدا دەکەوێتە دەست جاشەکان موڵکی خۆیانە، جگە لە چەکە قورسەکان. (ئەنفال.. زامێکی سارێژ نەبو، سبەی).

بۆ پیادەکردنی ئەم پرۆسەیەش رژێم هێزێکی گەورەو پڕ چەکی بەتازەترین و ترسناکترین شێوە بەکارهێنا، هێرش و پەلامارەکانی ئەنفال لەلایەن هێزە نیزامیەکانی هەردو فەیلەقی یەک و پێنجەوە ئەنجامدران، بە پاڵپشتی یەکەی فەیلەقەکانی تر کە لەبەری شەڕی ئێراندا نەبون، گاردی کۆماریش بەشداری قۆناغی یەکەمی ئەنفالی کرد، ئەو یەکانەی تریش کە بەشداریان کرد، هێزی تایبەت (قوات الخاصه) و هێزی کۆماندۆ (مغاویر) و هێزی کوت و پڕ (قوات الطواری). لەپاڵ هێزە سەربازیەکانی حکومەتی عێراق. (محەمەد رەئوف، قۆناغەکانی پرۆسەی ئەنفال و زیانەکانی).

سوپای عێراقی بە هەموو توانا و قورسایەکی سەربازی وئیستخباراتیەوە پێکهاتبوو لە ٨ فەیلەقی نیزامی وهەر فەیلەقێک لە ٣ ـ٥ فیرقە و هەر فیرقەیەکیش لە ٣ـ٥ لیوا وهەر لیوایەکیش لە ٣ـ٥ فەوج وهەرفەوجێک لە ٣ـ٥ سریە پێک دەهاتن وژمارەی سەربازەکانی هەر سریەیکش لە٥٠سەرباز پێک دەهات ، ئەمە جگە لە فەیلەقێکی (حەرەس وەتەنی ـ پاسەوانی کۆماری) و بەپاڵپشتی هێزی ئاسمانی کە زیاتر لە ٦٠٠ فڕۆکەی جەنگی و١٥٠٠ هەلیکۆپتەری شەڕکەر و بارهەڵگر کە بەشداری کردووە ودەیان مەفرەزەی تایبەت ونهێنی وجۆراوجۆر بەشداربوون تەنها لەشاری هەولێر ٢٤ مەفرەزەی تایبەت کە ١١٥٤ (سوپەر جاش)ی لە خۆ گرتبوو لە شاری دهۆک (٥) مەفرەزەکە ١٧٧ (جاشی تایبەت)لە خۆگرتبوو لە شاری سلێمانیش ٢٦ مەفرەزە کە ٤٩٦ (جاشی تایبەت)ی لە خۆگرتبوو لە سەرخستنی ئۆپراسیۆنەکان بەشیکی زۆری چەکدارانی کورد بە ناوی (جاش) ەوە بەشداری ئەم کارەساتە بوون و چاوساغی رژێمیان کرد کە زیاتر لە (٣٠٠ تا ٣٦٢) فەوجی جاشی بە ناو (دیفاع وەتەنی) کە لە (٢٥٠٠٠٠) دووسەد وپەنجا جاش پێک هاتبوون. (ئەنفال.. دۆسیەی سەدە).

بەمجۆرە پرۆسەی ئەنفال، لە ٢٣ی شوباتی ١٩٨٨ دەستی پێکردو بەسەر هەشت قۆناغدا دابەشیکرد لەشەش ناوچەی جوگرافیا جیاوازدا، سەرجەم قۆناغەکانیش لە ٦ ی ئەیلولی ١٩٨٨ پاش روخاندنی هەمو گوندەکانی

کوردستان کۆتایی هات. قۆناغەکانیش بەمجۆرە بون:

- ئەنفالی یەک:

لە ٢٣ شوباتی ١٩٨٨ دەستپێکردو و تاوەکو ١٩ئازاری ١٩٨٨ی خایاند. ئەم شاڵاوە بە هەێرشکردن بۆ سەر گوندەکانی سەرگەڵوو بەرگەڵویی دۆڵی جافایەتی دەستپێکرد. ئامانجی ئەم هێرشە لە ناوبردن وێرانکردنی (٢٥-٣٠) گوندی دۆڵی جافایەتی بو، شاڵاوەکە سنوری شارۆچکەکانی (سورداش و دوکان بنگرد و سەرچنار و قەلاچوالان و و چوارتا)ی گرتەوە، سەرپەرشتیاری هێرشەکە لیوا روکن (سوڵتان هاشم ئەحمەد) بوو هێزە بەشداربووەکان پێکهاتبوون لە (٢٠) لیوا و (٦٠) فەوج جگە لە مانەش ٣٠ فەوجی سەربەخۆی موالیدەکانی ١٩٤٥، هەموو ئەو هێزانە زیاتر لە ١٠٠ هێرش و پەلاماریان بۆ ناوچەکە برد لە ئەنجامدا ئەم گوندو ناوچانەیان داگیر و وێرانکرد، ئەوانیش گوندەکانی (قەمچوغە، شاخە رەش، دۆڵە رووت، قزلەر، قەرەنگوێ، مەولان، قەرەسەرد، پیرباز، دۆڵی مازەلە، قەڵەم پاشا، ئاسۆس، قەرەچەتان، شەدەڵە، پیرەمەگرون، زێوێ، گەڕەدێ، دابان، مەرگەو شارستێن)، هەروەها ئەم گوندانەش وێرانکران لە هەمان هێرشەدا (سەرگەڵو، کە ٥٠٠ ماڵ بو، بەرگەڵو، کانی تو، چاڵاوە، یاخیان چوخماخ، یاخسەمەڕ، قەیوانی سەرو، قەیوانی خوارو، سنگر، میولاکە، گاپێلۆن، باڵخ، گوێزلی، هەڵەدن، سێکانیان، چالخ، قۆمەرغان، کوێرەکانی سیدەر و وڵاخ لو)بەر شاڵاوەکە کەوتن. لە گەمارۆدانی ئەنفالی یەک دا ٢٠٠-٢٥٠ کەس کوژران نزیکەی ١٦٠ کەس لەڕێگادا کە بەرەو ئێران رۆیشتن بە هۆی سەرماو بەفرو باران مردن. هەموو ئەو ناوچانەش کەئەنفالکران بونە ناوچەی قەدەغەکراوی هاتوچۆ. (ئەنفال.. زامێکی سارێژ نەبو، سبەی).

- ئەنفالی دوو:

ئەم پرۆسەیە لە ٢٢ی ئازار دەستپێکردو تا ١ی نیسانی ١٩٨٨ بەردەوامبو. ئەم هێرشە ناوچەی قەرەداغی گرتەوە، لە تەکیە، سێوسێنان، سەگرمە، دەربندباسەرە، قۆپی قەراغ و چەند شوێنی تر، گشت گوند و ئاوەدانییەکانی ئەم ناوچە جوگرافیایەی گرتەوە. وەکو نەریتی خۆی رژێم سەرەتای هەر قۆناغێکی ئەنفال بە هێرشی کیمیاوی دەستی پێدەکرد، بۆیە شەش رۆژ دوای کارەساتی هەڵەبجە لە ٢٢/ ٣ / ١٩٨٨ گوندی (سێوسێنان) بەسەختیو بە شێوازی بەعسیانە درایە بەر کیمیاوی. بۆیە ئەم چەکە بو بەسامناکترین چەک کە دژی کورد بەکار بهێنرێت، ئەم هێرشە بە دەستپێکی قۆناغی دوەمی ئەنفال دائەنرێ، لەئەنجامی ئەم کیمیابارانەدا وێڕای زیانێکی مادی زۆر، بو بەهۆی شەهید بونی زیاد لە (٦٦) کەس و بریندار بونی دەیانی تر لە ناو شەهیدەکاندا (٣٠)یان مناڵ بون. پاش ئەوەی رژێم ئەم ناوچەیەی داگیر کردبو سەرجەم

گوندەکانی ئەم ناوچەیەی روخاند کە نزیکەی (٨٠) گوندو (٢٢٤١) خانو کە (١٢٢٥٤) کەس لەم ناوچەیەدا دەیان، نزیکەی (٥٦٣٧) کەس بەر شاڵاوی ئەنفال کەوتن و سەرنگوم کران. (قۆناغەکانی پرۆسەی ئەنفال و زیانەکانی، پەیسەر).

لە ئەنفالی قەرەداغدا ئەو هاوڵاتیە کوردانەی کە گیران یان خۆیان دا بە دەستەوە، بۆ سەربازگەی (قۆڕەتوویان) گواسترانەوە، کە نزیکەی هەشت هەزار کەس بوون لە ژن و منداڵ و پیر و گەنج، پاشان گواسترانەوە بۆ سەربازگەی (تۆبزاوە لە نزیک کەرکوک). لەوێ گەنجەکان لەوانی تر جیاکرانەوە بەرەوشوێنی نادیار ڕەوانەکران، خەڵکەکەی تر لەژن و منداڵ وکچی گەنج خرانە زیندانەوە، بەڵام پیرەژن و پیرەمێردەکان بۆ(نوگرەسەلمان)ی بیابانی سەماوە گواسترانەوە، کە لەوێ ژمارەیەکی یەکجار زۆریان لە برسان و تێنوێتی و نەخۆشی دەمردن و تەرمەکانیان فڕێدەدرانە دەرەوی زیندانەکە.(کارەساتی ئەنفال).

- ئەنفالی سێ:

ئەم قۆناغە لە ٧ تا ٢٠ی نیسانی ١٩٨٨ بەردەوام بو، ناوچە جیاوازەکانی گەرمیانی گرتەوە. ئەم قۆناغەی ئەنفال بە پڕ زیانترین و ترسناکترین پرۆسەی ئەنفال دادەنرێت کە زۆرترین مرۆڤی کوردی تیادا ئەنفالکرا، سنوری ئەم ناوچەیە لە رۆژئاواوە شارێی نێوان شاری پڕنەوتی کەرکوک و شارۆچکەی دوزخورماتوە، لە باکورەوە رێگای کەرکوک – چەمچەماڵ، لەلای رۆژهەڵاتەوە چیاکانی قەرەداغ و لە باشوریشەوە هەرسێ شارۆچکەی کەلارو کفری و پێبازە ئەم هێرشە بەکاریگەرترین و کوشندەترین و بەزیانترین هەڵمەت دادەنرێت ئەمیش بۆسەر ناوچەکانی (چەمچەماڵ، سەنگاو، قادرکەرەم، دوز، کفری، کەلار، بێباز، تیلەکۆ و بەشێک لە ناوچەی ئاغجەلەر)، ئەم ناوچانە سەر بەهەرسێ پارێزگای (کەرکوک، سلێمانی، دیالە) بون، ئەمیش فراوانترین هێرشی ئەنفال بو کە پتر لە (٥٠٠) گوندی گرتەوە سەرەڕای تەختکردنی ٤ ناحیە. لە رۆژی (١٩٨٨/٤/١٤) لوتکەی هێرشی ئەنفال بو، لەم رۆژەدا بەپێی خەمڵاندنی (کۆمیتەی بەرگریکردن لە مافی قوربانیانی ئەنفال) نزیکەی (٢٠)هەزار لە ژن و پیاو و پیرو مناڵ کۆکرانەوەو بەئیڤای سەربازی و تراکتۆری گوندنشیەکان رەوانەی قەڵا سەربازیەکەی (قورەتو) کران و لەوێشەوە بەرەو چارەنوسی نادیار رۆیشتن، هەر بۆیە ئەم رۆژە کرا بەرۆژی (ئەنفالەکان). (ئەنفال.. زامێکی سارێژ نەبو).

لێرەدا پرسیارێک دێتە پێشەوە، ئەویش ئەوەیە کە بۆچی دوژمن گەرمیانی بەناوچەیەکی پڕ لەمەترسی ئەزانی و ئەو هێرشە بەرفراوانەی بۆ ئەنجامدا؟

١. لەبەر ئەوەی تیپەکانی پێشمەرگە لەو ناوچەیە زۆر چالاک بون.
٢. نزیکی بیرە نەوتە کانی (کەرکوک، تکریت ، دیالە) لەو ناوچانە.
٣. گەڕانەوەی هێزی پیشمەرگە بۆ ئەو ناوچەیە لەدوای ئەنفالی یەک.

لەبەر ئەم هۆکارانە دوژمن بەبەرنامەیەکی تۆکمەو بەنەخشەیەکی چرو پڕی عەسکەری هێرشی بۆ ئەو ناچەیە لە چەند لایەکەوە دەست پێکرد و بازنەیەکی عەسکەری بەچوار دەوری گەرمیاندا دروست کرد، دوژمن پرۆسەی ئەنفالی سێی بەشێوەیەکی دڕندانە لە سەدا سەد لەگەرمیان جێبەجیکرد ژمارەیەکی زۆر کەمی خەڵکی سڤیل بەزەحمەت قوتاریان بوو.

لەم هێرشەی قۆناغی سێیەمدا یەک گوند لە گەرمیاندا بە پێوە نەماو روخێنرا، خەڵکەکەشی بەزۆری لەقادر کەرەم کۆکرانەوەو پاش تەواوبونی ئەم قۆناغە (عەلی حەسەن مەجید و بارق و سوڵتان هاشم) هاتن بۆ سەیری ئەو گیراوانەی کە لە قادر کەرەم کۆکرابونەوە. چەند رۆژێک تەلەفیزیۆنەکانی رژێم ئەم دیمەنانەی پیشانی ئەدان. (محەمەد رەئوف، سەرچاوەی پێشو).

لەهۆی زۆری ژمارەی قوربانییەکانی ئەم قۆناغە، بەپێی بڕیاری سەرۆکایەتی ژمارە ١٠١٤ لە ٢٣ی ئۆکتۆبەری ١٩٨٨ ژمارەیەک ئەفسەر و فەرماندەی سەربازی و سەرۆک جاش مەدالیای ئازایەتییان لەلایەن سەدام حوسێنەوە پێ بەخشرا لە پاداشتی بەشداری کاریگەرانەیان لە ئەنفالی سێدا. (قۆناغە رەشەکەی ئەنفال چۆن رویدا).

- ئەنفالی چوار:

لەبەرواری (٢٠-٤-١٩٨٨) بۆ (٥-٥-١٩٨٨) ڕژێم بەپلانێکی تۆکمەو هێزێکی بێشوماری پڕچەک بەتانک و تۆپ و چەکی کیمیایی، هێلی کۆپتەر هێرشێکی بەرنامە بۆ داڕێژراوی بەکیمیابارانکردنی بۆ سنوری عەسکەر و گۆپ تەپە دەست پێکرد، هەر لەو پەلامارەدا هێزێکی گەورەی سوپاو جاش هێرشیانکردە سەر میحوەرەکانی چەمچەماڵ و ئاغجەلەرو شوان و پردێ و تەقتەق و کۆیە و قوشتەپە کرانە ئامانج، هەر لەدرێژەی ئەو پەلامارەدا لەبەرواری (٣-٥-١٩٨٨) کیمیابارانی (مایلەسەرچما، شێخانە، کەڵەشێرە، چەمی ڕێزان، قوچەبڵاخ، زەرزی) یان کرد. لەبەرواری (٤-٥-١٩٨٨) سوپای عێراقی بەسەر پەرشتی (نزار خەزرەجی) هێرشێکی بۆسەر ناوچەکانی (قەڵاسێوکە، شوان، شێخ بزێنی سەرو خوارو، دەشتی کۆیە، دۆڵی بازیان، زەرزی و چەند گوندێکی دۆڵی سورداش) دەست پێکردو لەوێش هێزەکانی رژێم روبەڕوی بەرگری هێزی پێشمەرگەو جەماوەر بونەوە.

بەگشتی لەم قۆناغەدا نزیکەی ١٠ هەزار کەس بەر شاڵاوی ئەنفال کەوتن و نزیکەی حەوت هەزار کەسیان لەبیابانەکانی خوارو ناوەراستی عێراق کۆمەڵکوژکران. (مەلا شاخی، لا٢٢)

- ئەنفالی پێنج و شەش و حەوت

ئەم قۆناغە لەدۆڵی چیاکانی شەقڵاوە و ڕەواندوزەوە دەستیپێکردو لە ١٥ی ئایار تا ٢٦ی ئابی ١٩٨٨ بەردەوام بو.ئەم پەلامارەش بەسەرپەرشتی فەرماندەی فەیلەقی (٥)و سەرپەرشتیاری ئەم قۆناغەی ئەنفال (یونس محمد زەرب) بو. (محەمەد رەئوف، سەرچاوەی پێشو).

سەرەتای هێرشەکە لە (١٥ی ئایاری ١٩٨٨) بوو، کە دوا ڕۆژی مانگی ڕەمەزان بوو. چەند فرۆکەیەک کەوتنە کیمیابارانکردنی گوندەکانی (وەرە، نازەنین، کاموسک، سپیندارە، عەلیاوە، سماقولی)، بووە هۆی گیان لەدەستدانی ژمارەیەکی زۆری دانیشتوانی گوندەکان و مرداربوونی ئاژەڵەکانیان. توندترین هێرشی سوپای عێراق بۆ ناوچەی دۆڵی بالیسان بوو، بەڵام زیانی گیانی بە بەراورد لە گەڵ هێرشەکانی پێشو کەمتربوو، چونکە زۆربەی ئەو ناوچانەی سەر بە پارێزگای هەولێر چۆڵ کرابوون، خەڵکەکەی ڕاگوێزرابوون. گەورەترین زیان لەم ناوچەیە بەر گوندی بلەی خواروو کەوت، خەڵکەکەی شوێن بزر کران، لە ڕۆژی ٧ی حوزەیران شاڵاوی ئەنفالی پێنج کۆتایی هات. (قۆناغەکانی ئەفال و هەڵوێستەکانی حکومەتی هەرێم، سەرچاوەی پێشو)

سەرەتای ئەنفالی شەش لە (٢٦ی تەمووز) بە بۆردومانکردنی ناوچەکانی (دۆڵی بالیسان و دۆڵێ مەلەکان و دۆڵی وەرتێ و دۆڵی هیران و سماقولی) بە چەکی کیمیاوی دەستی پێکرد خەڵکەکەی دەرپەڕاند، پاشان لە لایەن حکومەتەوە ناوچکە دەگیرکرا، داواشیان لە خەڵک کرد خۆیان بە دەستەوە بدەن، لێبوردنی گشتی هەیە، بۆیە ژمارەیەکی زۆری خەڵکەکە هەڵخەڵەتان، خۆیاندا بە دەستەوە، دوای گرتنیان شوێن بزر کران. لەمیانەی شاڵاوەکانی ئەنفالەکانی (٥، ٦، ٧)، (٥٢) گوند لە ناحیەی (خەلیفان و رەواندوز و خۆشناو) وێرانکران، کە سەرجەم خێزانەکانیان (٢٦٠٢) بوو. (قۆناغەکانی ئەنفال، سەرچاوەی پێشو).

- ئەنفالی هەشت

ڕژێمی بەعس لە ٣١-٨-١٩٨ لەدوا بەرنامەی زنجیرەی پەلامارەکانی پرۆسەی ئەنفالدا پەلاماری سنوری بادینانیدا. سەرەتا هێرشیان کردە سەر ناوچەکانی (ئامێدی، ئاکرێ، شێخان، زاخۆو دهۆک) لە ئامێدی سێ گوند، لەشێخان ١٩ گوند، لەزاخۆ١٠ گوند، لەدهۆک ٦٣ گوندیان تاڵان و خاپور کرد. لەم شاڵاوەدا زیاتر لە (١٦٠٠٠) هەزار کەس سەریان هەڵگرت و ئاوارە بون بۆ سنورەکانی وڵاتی (ئێران وتورکیا). زیاتر لە

(١٣٠٠٠) کەس دەرفەتیان بۆ نەڕەخسا دەربازبن دەستگیر کران و ڕەوانە قەڵای (نزار کێ) کران لە دهۆک. هاوکات ژمارەیەکی زۆر لە گەنجەکانیان بەبلۆک شەهید کران و هەندێکیان گولەباران کران پیاوەکانیشیان شوێن بزر کران. (ویسی سالّح محمد امین ... لا٤٠).

سێهەم: لێکەوتەو زیانەکانی پرۆسەی ئەنفال

ئامانجی بنەڕەتی پرۆسەی ئەنفال قڕکردنی مرۆڤی کوردو بڕانەوەی و مەترسی سەرهەڵدانەوەی بزوتنەوەی ڕزگاری خوازی بۆهەتا هەتایە .لەم پرۆسەیەشدا زیانێکی زۆر بەرهاوڵاتیانی کوردگەیشت چ لەسەر ئاستی زیانی گیانی، چی لەسەر ئاستی زیانی مادی، کەلێرەدا ئاماژە بۆ هەندێکیان دەکەین:

❖ جۆری زیانەکان

زیانەکانی تاوان و شاڵاوەکانی ئەنفال، بەچەند جۆرێک دیاریکراون لە دیارترینیان (زیانی مرۆیی، زیانی دارایی کەسی، زیانی ژینگەیی، زیانی ناڕاستەوخۆ، زیانی پڕۆژەی جۆراو جۆری گشتی، زیانی کشت و کاڵی و ئاژەڵداری، زیانی دراو، زیانی زێڕو زیو، زیانی کۆمپانیاو بەڵێندەرایەتی"، کە بە نۆ زیان دیاریکراوە.

بەپێی زانیارییەکانی ڕێکخراوی چاودێری مافی مرۆڤ، لە چوارچێوەی هەڵمەتەکانی ئەنفالدا حوکمەتی عێراقی ئەم کردەوانەی ئەنجام داوە:

١. بە کۆمەڵ کوشتنی ٥٠ هەزار بۆ ١٠٠ هەزار کەسی مەدەنی بێ چەک کە لە نێوانیان دا ئافرەت و منداڵیش هەبون. بەڵام سەرچاوە کوردییە فەرمییەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە ژمارەکە ١٨٢ هەزار کەس دەکەن.
٢. داتەپینی ژێرخانی ئابوری کوردستان، لەڕێگای وێرانکردنی گوندەکان و کێڵگە کشتوکاڵیەکان بەتاڵانبردنی سەرو ماڵ و سامانی ئاژەڵی ناوچە گوندنشینەکانی کوردستان بەم جۆرە:
   - ✓ وێران کردنی نزیکەی (٤٥٠٠)گوند، (٤)قەزا، (٣٠) ناحیە. (محمد رەئوف، سەرچاوەی پێشو)
   - ✓ شێواندنی رواڵەتی ئاژەڵداری و بەتاڵان بردنی نزیکەی دو ملیۆن سەر مەڕو ماڵات و ئاژەڵ. (هەمان سەرچاوە)
   - ✓ لەناوبردنی ١٧٥٤ قوتابخانە، ٢٧٠ نەخۆشخانە، ٢٤٥٠ مزگەوت و ٢٧ کلێسا.

- ✓ لەناوبردنی روبەرێکی فراوان لە باخ و رەزو چەم و پەیڕەوکردنی سیاستی زەوی سووتاندن، بە کیمیاباران و ژەهراویکردنی سەرچاوەکانی ئاوو سرینەوەی هەموو شوێنەوارێکی ژیان لەم ناوچانەدا.
- ✓ لەناوبردنی بنەماکانی ژیانی گوندنشینەکان و نیشتەجێکردنیان لە کۆمەڵگا زۆرەملێیەکان و گۆڕینی تاکی کوردی لە بەرهەمهێنەوە بۆ بەکاربەر، کاری کردە سەر دابەزاندی ئاستی بژێوی دانیشتوانە ڕزگار بوەکە. (ئەنجامەکانی ئەنفال و کاریگەریەکانی لەسەر کوردستان).

❖ خەملاندنی زیانەکان

بە پێی خەملاندنێک کە لەلایەن لیژنەیەکی راسپێدراوی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، بە پشت بەستن بە لێکۆڵینەوەیەکی مەیدانی لە سەرتاسەری سنووری جوگرافی شالاَوەکانی تاوانی ئەنفال، زیانەکان بەم شێوەیەیی خوارەوە دیاریکراوە:

١. زیانی خێزان "دارایی" بە لەبەرچاوگرتنی هەموولایەنەکانی گۆڕانکارییەکانی تایبەت بە خێزانەکانی بەرکەوتووی شالاَوەکانی تاوانی ئەنفال و زیانە ئابورییەکانیان وەک "کشت و کاڵ، سامانی ئاژەڵ، بازرگانی، کەرەستەو ئامێری جۆراو جۆر، پێداویستیەکانی ناوماڵ، زیانی زێرو دراوو زیو"، ئەم زیانەش بە "٨٢٠، ٣٢٩، ٨٢٠، ٥" دۆلار، "پێنج ملیارو هەشت سەدو بیست ملیۆن و سێسەدو نۆزدە هەزارو هەشت سەدو بیست دۆلار."
٢. کۆی زیانلێکەوتوانی شالاَوەکانی تاوانی ئەنفال، کە پێویستە حکومەتی عێراقی بە کەس و کاری قوربانیەکانی بدات، بە بڕی "٨٠٠٠٠٠٠٠٠٠" هەشت ملیار دۆلار خەملێنراوە.
٣. ئەو بڕەی وەک قەرەبو لە سەرەوە ئاماژەی بۆ کراوە، قەرەبوی زیانی "شەهید وەک کەسی، ژینگە، زیانی ناڕاستەوخۆ، زیانەکانی موڵکەکانی حکومەت ناگرێتەوە"، کە لەلایەن خودی حکومەتی عێراقی خۆیەوە وێران و خاپور کراون و تێکدراون.

هەروەک (د. کەنداڵ نزان) دەربارەی شالاَوەکانی ئەنفال دەنوسێ (لەشالاَوەکانی ئەنفالدا بنەماکانی ژیان لەکوردستان هەڵتەکێنران، دوای ئەوەی ئەو هستریا شێتانەی جینۆسایدی کورد کۆتایی هات (٩٠%) ی گوندەکانی کوردستان و زیاتر لە (٢٠) شارو شارۆچکە لەسەر نەخشە سڕانەوە، ناوچە گوندنشینەکان بە (١٥) ملیۆن مین مینرێژکران، بەم جۆرەش چالاکی کشتوکاڵی لە ناوچانەدا کارێکی ئەستەم بو (١،٥) ملیۆن

کوردی گوندنشین بۆ ئۆردوگا زۆرە ملێکان گوێزرانەوە، نزیکەی (١٠%) ی کوردی دانیشتوانی عێراق لە نێوبران. (محمد رەئوف، پاکیزەکانی ئەنفال، لا٤٣). **بەمەش نزیکەی** (٧٧٢٩)کم دوجار لە **رووبەری هەرێمی** کوردستانی عێراق تووشی شالاوەکانی ئەنفال بووەوە.(ئەنفال.. دۆسیەی سەدە، سەرچاوەی پێشو).

لەبارەی زیانەکانی ئەنفال، ڕێکخراوی (میدڵ ئیست ووچ) دەڵێت:"لەپرۆسەی ئەنفال لە ٢٣ ی شوباتەوە تا ٦ی ئەیلولی ساڵی ١٩٨٨ ی خایاند، لە ماوەیەدا فراوانترین ناوچەی کوردستان بەر شالاوی تێکدان وراپێچان کەوت و پتر لە (٢٠٠) هەزار مرۆڤی کورد لەو شالاوەدا بونە قوربانی(محمد رەئوف، پاکیزەکانی ئەنفال، لا٤١) هاوکات ئەنفال بوە هۆی وێرانکردنی نزیکەی (٤٠٠٠) گوند و (٤) قەزا و(٣٠) ناحیە و(٣١٠٠) مزگەوت و(١٠٠) کلێسا، لەروی گیاندارییەوە بووە هۆی بە تالان بردنی (٢) ملیون سەر مەڕوماڵات و ئاژەڵ وە کاریگەری لە سەر ژینگەی کوردستانیش بووە هۆی لە ناو بردنی رۆبەرێکی فراوان لە باخ و ڕەز وچەم. (هەمان سەرچاوە، لا٤٣).

سەرئەنجام، وەک دەبینین سەرەرای تێپەربونی ٣٣ ساڵ بەسەر کارەساتی ئەنفال و ١٨ ساڵ بەسەر روخانی رژێمی بەعسدا، سەرەرای بونی بریاری حکومەتی ناوەند بۆ قەرەبونی کەسوکارو و زایانلێکەوتوانی کارەساتی ئەنفال، بەلام تا ئێستا کەسوکاری ئەنفالکراوان قەرەبو نەکراونەتەوە.

چوارەم: ژمارەی ئەو گوندانەی بەر شالاوی کۆمەڵکوژی و راگواستن بونەوە لەکوردستاندا

پارێزگا	شارو شارۆچکە	ژمارەی گوند
هەولێر	کۆیە	٨٣
سەلاحەدین	خورماتو - نەوجول	٣٧
سلێمانی	قەرەداغ	٤٩
کەرکوک	چەمچەماڵ- شوان	٤٩
کەرکوک	چەمچەماڵ- سەنگاو	٥٢
کەرکوک	چەمچەماڵ- ئاغجەلەر	٧٦
سلێمانی	کەلار- تیلەکۆ	٤٤
سلێمانی	کەلار- پێیاز	٣٩
کەرکوک	چەمچەماڵ- قەرەحەسەن	٢٧
سلێمانی	سورداش	٣٤

دیاله	کفری_ سەرقەلا	٢٣
کەرکوک	چەمچەماڵ- قادر کەرەم	٨٥
سلێمانی	چوارتا- ماوەت	١٠
هەولێر	شەقڵاوە- بالیسان	١٣
دهۆک	ئامێدی	٢٣
دهۆک	ئاکرێ	٣٥
موسڵ	شێخان	١٩
دهۆک	زاخۆ	١٠٠
دهۆک	----	٦٣
کۆی گشتی	----	٨٦١

(تەها سلێمان، تێگەیشتن لەئەنفال، لا١٩٥)

ئەم خشتەیە نمونەی ئەنفالکردنی ٤٢ گوندە، لەگەڵ خستنەروی ژمارەی ئەنفالکراون لەهەردو رەگەزی نێرو مێ، لەپیاو لەژن و منداڵ و پیروپەکەوتە

ژمارە	ناوی گوند	ژمارەی ئەنفالکراو	رەگەزی نێر	رەگەزی مێ
1	نەوجول	١١٥	٧٣	٤٢
2	گەرمک	٢٧٢	١٧٢	١٠٠
3	دوڕاجی	١٥٩	١١٩	٤٠
4	زینانە یەک	١٦٣	١٣٤	٣٩
5	عەزیزی قادر	٢١٥	١٠٧	١٠٨
6	زینانە دو	١٩٣	١٠٩	٨٤
7	وارانی یەک	١٠١	٦٧	٣٤
8	تاڵاو	٩٥	٦٩	٢٦
9	وارانی دو	١٢٩	٦٩	٦٣
10	ساڵەیی	٩٠	٦٠	٣٠
11	مەحمود بەگ	٦٠	٤٢	١٨
12	قەواڵی	١٠١	٥٢	٤٩
13	یەک پەڵکانە	٤٧	٢٧	٢٠
14	باشتەپە	١٦	٩	٧
15	قومپەڵک دو	٢٣	١٦	٧
16	شۆراو	١٣	١١	٢
17	تەپەچەرمو	١١	٩	٣
18	عارەب ئاغا	١	١	----
19	نامیق	٤	١	٣

20	گومەتە بۆر	١	١	----
21	چەچان	٤	٤	----
22	حەیدەرە سور	١١٠	٥٧	٥٢
23	ئیمام محمد	٣٦	٢٢	١٤
24	چەوری	٨٩	٥٩	٣٠
25	قەڵا	٢٣	١٣	١٠
26	ئۆمەر سۆفی	٢٥	١٦	٩
27	لفتی ئاغا	٥٣	٣٢	٢١
28	تازە شار	٢١	٢١	----
29	کانی قادر قەڵا	٤٨	٤٨	----
30	کۆشک	٢٤	٢٢	٢
31	ئاوباریک	٤٤	٤٢	٢
32	سۆفی رەزا	١٧	١٧	----
33	عەزیز بەگ	٥٦	٢١	٣٥
34	شێخ جەلال	١٩	١٩	----
35	شێخ حەمید	٤٤	٤٣	١
36	کانی قادری ژورو	٣٧	٣٧	----
37	کۆرمۆر یەک	٢٣	٢٢	١
38	کانی قادر کەلاوە	٣٥	٣٥	----
39	دارەتو	٢٤	٢٢	٢
40	کۆرمۆر دو	٤٢	٢٩	١٣
41	بنەکە	______-	-______	________
42	سەرجەم	٢٥٧٥	١٧٢٩	٨٩٨

(تەها سلێمان، سەرچاوەی پێشو، لا١٩٨-١٩٩)

بەشی سێهەم

تاوانبارو تۆمەتبارانی تاوانی ئەنفال

لەپرۆسەی ئەنفالدا چەندین پلەداری سەربازی سوپای عێراقی و ژمارەیەکی زۆری لە موستەشارە کوردەکانی ئەو کاتەی سەر بە بەعس، کە پێیان دەوترا سەرۆک جاشەکان بەشداربون تیایدا. ئەوەبو دوابەداوای روخانی رژێمی بەعس، دادگای باڵای تاوانەکانی عیراق پێکهێنراو لەو دادگایەدا دەستکرا بە دادگاییکردنی تاوانبارە گەورەکانی رژێمی بەعس، دۆسییەی ئەنفالیش یەکێک بو لەو دۆسیانەی کەلەودادگایەدا لێکۆڵینەوەی لەبارەوە کرا.

لە دۆسیەی ئەنفالدا تۆمەت روبەڕوی چەند تۆمەتبارێک کرایەوەو لەوێدا چەند کەسێک وەک بەرپرسی یەکەم و تاوانباری دۆسیەی ئەنفال ناسێندران و سزادران، ئەوەبو لە رۆژی یەکشەممە ٢٤ی حوزەیرانی ٢٠٠٧ دادوەر (محەمەد عورەیبی) کە سەرپەرشتی پرۆسەی دادگایکردنی تاوانبارانی ئەنفالی دەکرد، بڕیاری دادگاکەی بەسەر تاوانبارەکاندا خوێندەوە و ئەوانیش بریتی بون لە: (ئەنفال.. زامێکی سارێژ نەبو، سەرچاوەی پێشو).

1. عەلی حەسەن مەجید

ناسراو بە عەلی کیمیایی، یەکێک بوە لەو لیستە ٥٥ کەسییە داواکراوەکەی ئەمەریکا، عەلی حەسەن مەجید، ئامۆزای سەدام حسێن بو، لەمارسی ١٩٨٧، کراوەتە لێپرسراوی نوسینگەی باکوری حیزبی بەعسو دەسەڵاتی سەرۆک کۆماری لەماوەی شاڵاوەکانی ئەنفالدا پێبەخشراوەو لێپرسراوی نوسینگەی رێکخراوی باکور بوە. پێشتریش وەزیری ناوخۆ بوە. دوای شاڵاوەکانی ئەنفالیش کراوەتە وەزیری حوکمی خۆجێیەتی و ساڵی ١٩٩١، رۆڵێکی سەرەکی گێڕاوە لەسەرکوتکردنی راپەڕینی شارەکانی باشور.

عەلی حەسەن مەجید، باڵاترین لێپرسراوی دۆسیەی ئەنفال بوە، کەلێپرسراوە مەدەنی و سەربازییەکانی رژێم لەنوسینگەی رێکخستنی پێی هەستاون. عەلی حەسەن مەجید لە ٢١ی ئابی ٢٠٠٣ دەستگیرکراو رۆژی ٢٤ی حوزەیرانی ساڵی ٢٠٠٧، لەلایەن دادگای باڵای تاوانەکانی عێراق، تایبەت بە تاوانی ئەنفال، بڕیاری لەسێدارەدانی بۆ دەرکردو لەبەرەبەیانی ٣٠ی کانونی یەکەمی ٢٠٠٦دا لەبەغدا لەسێدارە درا.

٢. سوڵتان هاشم ئەحمەد

لەسەرەتای ١٩٨٧ تا مانگی ئەیلولی ١٩٨٨، قائید فەیلەقی یەک بوە، ئەم تاوانبارە ماوەی ٤١ ساڵ لەڕیزی سوپای عیراقدا خزمەتی کردوەو بوەتە فەریق، ساڵی ١٩٩٥ کراوەتە وەزیری بەرگری لەجیاتی سزادانی

بەپێی یاسا، پلەی سەربازی بەرزکراوەتەوە لەئەنجامی تاوانەکانی سەربازانی فەیلەقی یەک لەماوەی شاڵاوەکانی ئەنفالدا.

رۆژی ٢٠٠٣/٩/١٨ لەموسڵ خۆی تەسلیم بەهێزەکانی ئەمەریکا کردو ژمارە ٢٧ەم بووە لەلیستە ٥٥ کەسییەکەدا. لە ٢٤ی حوزەیرانی ساڵی ٢٠٠٧ لەلایەن دادگا باڵای تاوانەکانی عێراق، بڕیاردرا بە هۆی ئەنجامدانی تاوانی دژ بە مرۆڤایەتی و سەرپەرشتیکردنی تاوانی ئەنفال و کۆمەڵکوژی هاووڵاتیانی کورد سزای لەسێدارەدانی بۆ دەرکرا.بڕیار بوو لە ١١ی ئەیلوولی ٢٠٠٧ لەسێدارە بدرێت، بەڵام بە هۆی نەیارێتی سەرۆک و جێگری سەرۆک کۆماری عێراق لەوکاتەدا بڕیارەکە جێبەجێ نەکرا. سەرئەنجام لەرۆژی ١٩ی تەموزی ٢٠٢٠ سوڵتان هاشم ئەحمەد بە هۆی تووشبوونی بە نۆرەی دڵ لە نەخۆشخانەیەکی زیقار کۆچی دواییکرد.

٣. حسێن رەشید محەمەد تکریتی

جێگری سەرۆک ئەرکانی سوپای عێراق بوە لەکاتی شاڵاوەکانی ئەنفالدا. بەشداریی هەمو کۆبونەوەکانی تایبەت بەپلاندان بۆ شاڵاوەکانی ئەنفالی کردوە. یەکێک لەپلاندارێژەرانی شاڵاوەکان لێپرسراوی دابینکردنی کەرەستەی جەنگی بوە بۆ ئەو یەکانەی لەکوردستان بون. لە ٢٤ی حوزەیرانی ساڵی ٢٠٠٧ لەلایەن دادگا باڵای تاوانەکانی عێراق، سزای لەسێدارەدانی بۆ دەرکرا.

٤. تاوانبار فەرحان موتڵەگە جبوری:

بەڕێوەبەری مەنزومەی ئیستخباراتی خۆرهەڵات و بەرپرسیاری راستەوخۆ بووە لەبەردەم تاوانبار سابر ئەلدوری و لەسەرو ئەویشەوە عەلی حەسەن مەجید.

ئەم تاوانبارە زنجیرەیەک یاداشتنامەی بۆ لێپرسراوەکانی سەروو خۆی لەبارەی ئەو گوندانەی وێران کراون رەوانە کردووە. لە ٢٤ی حوزەیرانی ساڵی ٢٠٠٧ لەلایەن دادگا باڵای تاوانەکانی عێراق، لەسەر دۆسیەی ئەنفال سزای زیندانی هەتا هەتایی بۆ دەرکرد.

٥. سابیر عەبدولعەزیز ئەلدوری

بەڕێوەبەری ئیستخباراتی سەربازیی بوە لەکاتی شاڵاوەکانی ئەنفالدا. لە ٢٤ی حوزەیرانی ساڵی ٢٠٠٧ لەلایەن دادگا باڵای تاوانەکانی عێراق، لەسەر دۆسیەی ئەنفال سزای زیندانی هەتا هەتایی بۆ دەرکرد.

٦. تاهر تۆفیق ئەلعانی پارێزگاری ئەوکاتەی موسڵ (نەینەوا). هەرچەندە دواتر بەمەرج ئازادکرا.

دواجار لە ٢٤ی ئەیلولی هەمان ساڵدا، سەرۆکی دادگای باڵای تاوانەکانی عێراق ئاشکرایکرد کە فەرمانی لەسێدارەدانی عەلی کیمیاوی جێبەجێکراوەو سەرجەم ئەو حوکمانەش پەسەندکراون کە لە پرۆسەی دادگاییکردنی تاوانبارانی ئەنفالدا بەسەر تاوانبارەکاندا سەپێندراون.

ناوی تۆمەتبارانی ئەنفال

لە ڕۆژی ٢٤ی حوزەیرانی ٢٠٠٧ لەکاتی دەرکردنی بڕیاری حوکمی شەش تۆمەتباری سەرەکی ئەنفال، دادگای باڵای تاوانەکانی عێراق، ناوی (٤٢٣) تۆمەتباری دیکەی دۆسیەی ئەنفالی ئاشکراکرد، کە ٢٥٨ کەسیان ئەو کوردە ئەنفالچییانەن کە بەشدارییان لە شاڵاوەکانی ئەنفالدا کردووە، کە پێویستە دادگایی بکرێن. بەڵام تا ئێستا هیچ کام لەم تۆمەتبارانەی لە لایەن دادگای باڵای تاوانەکانەوە ناویان دیارییکراوە، وەک تۆمەتباری ئەنفال، نەچونەتە بەردەم دادگا، ژمارەیەکی زۆرتریشیان ناویان هەر نەچوەتە لیستەکەوە بەهەر هۆکارێک بێت. هاوکات تا ئێستا هەوڵ نەدراوە لە لایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە ناویان بدرێتە پۆلیسی ئینتەرپۆل کە چەندین جار داواکراوە، لە کوردستانیش لە وەزارەتی داد و ئەنجومەنی دادوەریی و داواکاری گشتی ئەمانە وەک تۆمەتبار نەناسراون. (داوای دادگایی و سزادانی تۆمەتبارانی ئەنفال دەکرێت، ڕۆژنیوز).

زنجیرەی ناوی ٤٢٣ تۆمەتباری دۆسیەی ئەنفال:

ژمارە	ناوی تۆمەتباران	ژمارە	ناوی تۆمەتباران
1	وفيق عجيل السامرائی معاون مدير الستخبارات العامە (جێگری هەواڵگری گشتی).	213	عمر حمە علی رستم
2	وليد نايف شبيب مدير شعبە الشمال- بەریوەبەری هۆبەی باكور	214	عمر خدر حمد سورجی
3	حامد يوسف حمادی سكرتير رئيس الجمهوريە	215	فواد كريم بايز هموندی
4	الرائد (درع) (محسن كرجی رجی) ك د ب / ٥١ رائیدی زرێپۆش لە کەتیبەی دەبابەی ٥١	216	فارس محمد قادر عزيز سورجی
5	الرائد (صباح نازم رقيب السورجی) امر فـ٢ بەرگری نیشتمانی	217	قاسم رشيد درەیی
6	احمد جبار جباری مستەشار	218	كامران احمد (كامرانە سور) خارج القطر فی ايران-بيرانشار
7	ارشد احمد زيباری مستەشار	219	كامل شيخ هادی
8	اسعد جهانگير هركی	220	كمال حمە مام سورانی
9	اسماعيل عزيز ئاغا زنگەنە	221	كمال محمد حيدر (كمال شمسە)
10	اسماعيل محمود رسول ئاغا بشدری	222	محمد جوهر كوران
11	ابراهيم نصرالله مستەشار -موستەشار	223	محمد شيخ عبدالكريم برزنجی
12	احمد بيجو مستەشار	224	محمد قادر ئاغا سورجی
13	الرائد (عبدالستار عطی الكبيسی) امين سر قيادە شعبە اربيل العسكريە	225	محمد كريم شوشی زيباری
14	الرائد (ق خ) (عبدالحمزە اسماعيل حمزە) امر بتخ / ٦٤امغ ٢ فل ٦	226	محمد كلحی ريكانی
15	الرائد (محمد سالم حسين) امين سر قيادە شعبە التاميم العسكريە	227	محی الدين حمە رحيم
16	الرائد (مدم) (زيدان خليفە لفتە) امر ك مدم /٩٥٧	228	مدحت توفيق داودی
17	الرائد (مدم) (علی كرمش حسن) امر ك م/٧٩	229	ملا حسين روغزايی استخبارات
18	الرائد (مدم) (نوری حامد احمد) امر ك م/٩٥٦	230	ملا عوزير
19	الرائد الركن (صادق صوب اللە محمد) لمخ ٢ فل ٤/	231	ملازم اول طيار (احمد ابراهيم احمد) ج ت ج /١
20	الرائد الطيار ئدريس ابراهيم محمد	232	ملازم اول طيار (احمد سلمان زناد) السرب /٢
21	الرائد الطيار . انور حمدامين السرب/٤	233	ملازم اول طيار (احمد عابد داود)
22	الرائد الطيار. عبدالحميد فرحان عبدالحميد	234	ملازم اول طيار (اسكندر ابراهيم جمعە)
23	الرائد الطيار (عمران كاضم هندی) السرب/٢	235	ملازم اول طيار (الهام عون الرفيق يونس) ج ت ج /١
24	الرائد الطيار (فريق محمد علوان)	236	ملازم اول طيار (امانج مناڤل خضر) السرب /٢١
25	الرائد الطيار (مهدی علی حسن)	237	ملازم اول طيار (انمار محمد احمد) ج ت ج /١
26	الرائد الطيار (يونس صالح سلمان) السرب/٣٠	238	ملازم اول طيار (حسين علی عبداللە) السرب /١٠٦
27	الرائد (ت ن) (غازی مجبل خلف) ت ن فل /١	239	ملازم اول طيار (حميد منصور خليل) السرب /٤
28	الرفيق الرائد (انور رحيم امين) سر قيادە الحارس العسكريە	240	ملازم اول طيار (خالد عبدالعزيز عبداللە) ج ت ج /١
29	العقيد (احمد سالم جاسم السامرائی) امين سر قيادە شعبە قوات نصر العسكريە	241	ملازم اول طيار (خلف حسين علاوی) ج ت ج /١
30	العقيد (بديوی حسن صالح) امين سر قيادە فرع الرشيد العسكری	242	ملازم اول طيار (رمظان متلك احمد)
31	العقيد (حاتم عبدالكريم خماس) مدير امن السليمانيە	243	ملازم اول طيار (سالم فتحی حسن) ج ت ج /١
32	العقيد (خلف عبداللە عميرە) امين سر قيادە شعبە الفارس العسكريە	244	ملازم اول طيار (سعد احمد قاسم) السرب /٣٠
33	العقيد (درع) (فاروق محمد حسن) لمغ/٢ فل ٤	245	ملازم اول طيار (سعد عبدالرحمن سعيد) السرب /٤
34	العقيد (رشيد احمد سدخان) امين سر قيادە شعبە المعتصم	246	ملازم اول طيار (شجاع ياس روحی) ج ت ج /١
35	العقيد (عبدالحكيم توفيق حسون) امين سر قيادە شعبە الشيبانی العسكريە	247	ملازم اول طيار (شلال رشيد عطية)
36	العقيد (عبدالرزاق حميد محمد) م ا م ق ق جح د و /١	248	ملازم اول طيار (ذياء جعفر رازی) السرب /٤
37	العقيد (عبدالقادر عبدالرحمن قدو) امر كتيبە مدفعيە ميدان /٧٨	249	ملازم اول طيار (گە فتحی صالح) السرب /٢

38	العقيد (على عبد غزال) امر مدفعيه ميدان /فق ٢٣	250	ملازم اول طيار (گه محمد احمد) السرب /٢
39	العقيد (مدم) (حسين محمد حسن) مقر مدم ق ق جح د و /١	251	ملازم اول طيار (عبدالكريم جدعان على)
40	العقيد (مدم) (فخرى احمد محمد على) مقدم لوائ مدم فق /٤	252	ملازم اول طيار (عدى حاتم لفته) السرب /٢
41	العقيد (مش) (شهاب احمد على) امر لمغ /٢ فل ٤	253	ملازم اول طيار (على حسين سلمان) السرب /٤١
42	العقيد (مش) (فوزى جواد هادى) امر ل /١٩	254	ملازم اول طيار (فارس ابراهيم رشيد) السرب /٤١
43	العقيد (مش) (قيس ابراهيم مدحت) امر ل /٤٤٥	255	ملازم اول طيار (قيس حبيب مصگفى)
44	العقيد (مشاه) (محمد يعقوب يوسف) امر ل / ٤٣٨	256	ملازم اول طيار (كريم ياسين زيدان) السرب /٤١
45	العقيد (مشاه) (نزار احمد شهاب) امر ل /٣٩	257	ملازم اول طيار (ليپ عبدالعزيز عبداله) السرب /١٠٦
46	العقيد الركن (ق خ) (خالد بهلول العيبى) امر لمغ ١فل ١خ	258	ملازم اول طيار (محمد خزعل فيصل)
47	العقيد الركن (مش) (على حسين على) رئيس اركان فق /٤	259	نامق رقيب السورجى
48	العقيد التيار (رياز محمد عبدالسعدى)	260	نامق عبدالكريم (مردووه) مختار قريه (بيباز)
49	العقيد التيار (نجم عبدالرزا عبدالواحد)	261	عبدالرحمن عبدالكريم (مردووه)
50	العقيد التيار الركن (اسماعيل سعيد فارس) امر ج ت ج /١	262	يحيى الجاف محافظ اربيل
51	العقيد مشاه (صلاح داود عبداله)	263	يعرب الربيعى مدير امن الموصل
52	العميد الركن (على حسين الصفار) ر ا ق جح د و /١	264	اسود النعيمى امين سر فرع السليمانيه- مردووه
53	العميد (ا س) محمد مصطفى اسماعيل شعبه الامن الداخلى فل /٥	265	تارق كافى امين سر فرع دهوك
54	العميد (خلف نجم جاسم) امين سر قياده شعبه ابى زرالغفارى العسكريه	266	صايل العبدلى امين سر فرع الموصل
55	العميد (درع) (كامل زيدان خلف) م١م فق /٣٣	267	نزاريونس امين سر فرع نينوى
56	العميد (رافع حمدون زنون) امر القوات الاولى	268	خدر الدورى امين سر فرع كركوك
57	العميد (سمير توفيق فتحى) امر ت ن ق ق جح د و /١	269	تاهر جليل الحبوش
58	العميد (على لفته حسين العقابى) امير سر شعبه خالد العسكريه	270	عميد فتاح بک جاف – مستشار فوج (٣٥)
59	العميد (غانم خالد سليمان الجماس) امين سر قياده شعبه القعقاع العسكريه	271	زاهراغاى كويه – مستشار
60	العميد (ق خ) (على حسين مزعل) امر لمش /٧٢	272	عدنان ديسكو – مستشار
61	العميد (ق خ) (نصيف جاسم حمادى) امر لمغ ٢ فل /٦	273	تارق كاكەيى – مستشار
62	العميد (محمد خيرى محمد سعيد) امير سر قياده شعبه شرحبيل العسكريه	274	سعيد غيدان (حمه سعيد) – مستشار
63	العميد (مدم) (حبيب خضر ابراهيم) امر مدم فق /٤	275	مجيد غيدان معاون – مستشار
64	العميد (مدم) (متر محمد صالح) امر مدم فق /٣٣	276	شمال رفعت كلى امرسريه
65	العميد (مش) (تلعت سليمان ولى) امر قاتع دوكان	277	حمه كريم حمه فرج مختار قريه سيتلان
66	العميد (مش) (عارف حميد حاتم) امر جح د و /٤	278	مصطفى سليمان وزه امر سريه
67	العميد الركن (ابراهيم خليل ابراهيم) قائد فق /٣٧	279	عمر حمه على جرمكا – مستشار- مردووه
68	العميد الركن (امير جاسم حمو) قائد فق /٧	280	جبار دريز مفرزه خاصه
69	العميد الركن (زهير يونس على) قائد قوات /٥٠	281	صابر سورجى – مستشار
70	العميد الركن (صباح اسماعيل) قائد قوات /٤٥	282	مامند قشقه – مستشار
71	العميد الركن (صباح نورى علوان) قائد فق /٢٧	283	على سلمه جوارتايى – مفرزه خاصه
72	العميد الركن (عبدالاله حامد العناز) قائد فق /٢١	284	حاج على نيباوا مفرزه خاصه
73	العميد الركن (عبدالامير علوان حسين) قائد قوات /٣٨	285	عقيد حميد عثمان – مستشار فوج ٣٠٠
74	العميد الركن (عبدالجليل عبدالحميد محسن) قائد فق /٢٩	286	انور حسو مفرزه خاصه
75	العميد الركن (عبدالمجيد عباس وهيب) قائد فق /٢	287	سيد قدرت مقاتل
76	العميد الركن (على احمد محمد صالح) قائد فق /٤٦	288	محمد كاوانى مفرزه خاصه
77	العميد الركن (على عزيز القدعم) شعبه الامن الداخلى فل /١	289	حمه بوخجى – مستشار
78	العميد الركن (غانم صالح حسن) قائد قوات جحفل الدفاع الوگنى /٥	290	ابراهيم بالول اغا – مستشار

79	العميد الركن (مدم) (عتاالله ايوب خلف) رئيس اركان فق /٣٣	291	عمر صوفى مفرزه خاصه
80	العميد الركن (مظهر عبد مهدى) ر ا ق جح د و /١	292	عمر حسين (عمر عرب) مفرزه خاصه -مردووه
81	العميد الركن (ناصر سعيد توفيق) قائد قوات /٥٠	293	قادرعزيز – قالەی عەزە نالّبەند
82	العميد الركن ق خ (بريد مصگفى شاكر) قائد فق /٤٠	294	صلاح شينه مفرزه خاصه
83	العميد الركن مشاه (عبد عون نعمه نصور) قائد فق /٢٤	295	ميرزا حسن – مستشار
84	العميد الركن (على صالح حمودى الدورى) امين سر قياده شعبه موسى بن نصير العسكريه	296	محمد حسين نورى مفرزه خاصه
85	الفريق (الحكم حسن على) مدير طيران الجيش (عظو القياده العامه للقوات المسلحه)	297	عمر اغا – مستشار
86	الفريق الركن (نعمه فارس حسين) معاون رئيس اركان الجيش للتدريب	298	حسين حمه سور اغا – مستشار
87	اللواء (حسن حسين) مدير منقومه استخبارات المنتقه الشماليه	299	ئاوات احمد حسن رش – مستشار فوج ٢٦٦
88	اللواء (عبد سلمان حمندى) امير سر فرع عموريه العسكريه	300	احمد جميل امين – مستشار فوج ٢٤٠
89	اللواء الركن (اياد خليل زكى) قائد ق ق جح /د و /١	301	احمد صوفى اسماعيل صالح – مستشار فوج ٣٥٦
90	اللواء الركن (حميد شاكر محمود) قائد فق /٤١	302	احمد كويخا رجب – مستشار فوج ٩٠
91	اللواء الركن (خالد محمد عباس الجبورى) مدير منظومه استخبارات المنگقه الشرقيه	303	اسعد سليم حاجى ئاغا – مستشار فوج ٣٠٢
92	اللواء الركن (رمزى محمود عبدالله) قائد فق مش /٣٣	304	انور رشيد خدر ميران – مستشار فوج ٥٢
93	اللواء الركن (سعد شمس الدين خالص) قائد فق جح د و /١	305	انور ميرزا ابراهيم كلى – مستشار فوج ٢٠٩
94	اللواء الركن (عصمت صابر عمر) قائد فق /٤	306	ابراهيم احمد ابراهيم منتك – مستشار فوج ٢٢
95	اللواء الركن (على محمد شلال) قائد فق /٣٩	307	ابوبكر فقى الصالحى – مستشار
96	اللواء الركن (غائب حسون غائب) قائد القوه البحريه (عظو القياد العامه للقوات المسلحه)	308	بايز عزيز رشيد باوەجان – مستشارى فوج ٢١٣ و نەوت شجاعەی وەرگرتووە
97	اللواء الركن (محمد طاهر توفيق) قائد فق /٣٥	309	بارام محمد عبدالرحمن محمد – مستشار فوج ١١
98	اللواء ق خ (اياد شعبان رمزى) قائد قوات /٤٢	310	برهان توفيق بابكر هاورامى – مستشار فوج ٢٣٨
99	ال- مستشار (بابكر وسو محمد) فوج الدفاع الوگنى /١١٢	311	توفيق حمه فرج حمه رستم نورولى – مستشار فوج ٧٠
100	ال- مستشار (جمال خزر خالد الدوبردانى) فوج الدفاع الوگنى/١١٠	312	توفيق سليمان ياسين بروارى – مستشار فوج ١١٣
101	ال- مستشار (جمال فقى حسين) ف د و /٩٧	313	تارق سعيد براهيم مزورى – مستشار فوج ١٩٠٢١
102	ال- مستشار (خليل عبدالله ابراهيم الشرفانى) ف د و /١٠٩	314	تيب محمد عثمان (شيخ تەيب) – مستشار فوج ٢٠٣
103	ال- مستشار (سليم مهند رسول ئاغا) فوج الدفاع الوگنى /٩٨	315	جاسم محمد فارس محمد – مستشار فوج ٢٢٥
104	ال- مستشار (سواره فتاج مزح الجاف) ف د و /٢٣٩	316	كركيس حميد حيدر – مستشار فوج ١٥٦
105	ال- مستشار (شريف محمود معروف) ف د و /١٣٦	317	جلال اسعد رزا جرمكايى – مستشار فوج ٧٩
106	ال- مستشار (شيخ مجيد بايز حسن) كف د و /٦١	318	جلال شيخ نجم الدين كريم – مستشار فوج ١٣٥
107	ال- مستشار (صابر احمد رقيب محمد السورجى) ف د و /٢	319	جلال محمد عبدالرحمن هلالى – مستشار فوج ١٩٨
108	ال- مستشار (عباس بايز بالواغا) فوج الدفاع الوطنى /٩١	320	جلال محمود صالح برادوستى – مستشار فوج ٢٣٢
109	ال- مستشار (عباس حاجى اغا سرسيان) فوج الدفاع الوطنى /٦٦	321	جمال نصرالدين عزيز – مستشار فوج ٣٥٧
110	ال- مستشار (عسمان عبدالرحمن فتح الله) ف د و /١٦٥	322	جميل كريم مجيد اغا كورى – مستشار فوج ٢٩
111	ال- مستشار (عمر احمد على) ف د و /١٧١	323	جعفر انور سليمان – مستشار فوج ٣٠٥
112	ال- مستشار (عمر بابكر سليم) فوج الدفاع الوطنى /١١٤	324	حسين جهانكير جادر مزورى – مستشار فوج ٩
113	ال- مستشار (فخرى اسماعيل عبد القادر) ف د و /١٣٣	325	حسين حمه فتاح قادر – مستشار فوج ١٢٠
114	ال- مستشار (قادر شفيق نعمان) ف د و /٦٣	326	حسين خدر حمد – مستشار فوج ٦
115	-ال- مستشار (قاسم فارس تاهر مصطفى اغا) ف د و /٨٥	327	حلمى سعيد قادر محمد جاف – مستشار فوج ١٩٩
116	ال- مستشار (للطيف احمد محمد الزيبارى) فوج الدفاع الوگنى/١	328	حمود عمر صالح تاجالدين ميرانى – مستشار فوج ٧١
117	ال- مستشار (مامند حمد مولود) ف د و /٥١	329	خالد قاسم محمد امين – مستشار فوج ٢٧٠
118	ال- مستشار (محمد طاهر يونس محمد (ريكاوى) ف د و /١٠٧	330	خالد شيخو مراد – مستشار فوج ٢٢٦

119	ال- مستشار (محمد على رسول) فوج الدفاع الوطنى/١٤٨
120	ال- مستشار (محمود حمه رسول اغا) فوج الدفاع الوطنى/٢٦
121	ال- مستشار (نوزاد انور بتواته) فوج الدفاع الوطنى /٤
122	ال- مستشار مام يحيى (كويه) فوج ٨٦ الدفاع الوطنى
123	ال- مستشار ميرزا اسماعيل شرف رضا – مستشار فوج ٢٠٧ دفاع وگنى
124	ال- مستشار (حسين محمد عسمان) فوج الدفاع الوطنى /١٧٥
125	المقاتل (محمد كانبى بالواغا) معاون – مستشار ف و /١٤٧
126	المقدم (ادريس سعيد محمد) امين سر قياده شعبه زاخو العسكريه
127	المقدم (اسماعيل محمود عبد خلف) امين سر قياده شعبه المنصور العسكريه
128	المقدم (حاتم مطنى العواد) امين سر قياده شعبه السليمانيه العسكريه الاولى
129	المقدم (حسن احمد عبدالله) امر د ج ق ق جح د و /١
130	المقدم (درع) (عبدالكريم عبدالهادى سالم) امر ك د ب /٤١
131	المقدم (صلاح صبرى محمود) امين سر قياده شعبه السليمانيه العسكريه الثانيه
132	المقدم (زارى عبدالكريم هادى) ف امن ق ق جح د و /١
133	المقدم (عبدالستار جواد حمزهالحديثى) مدير اداره فرع عموريه العسكريه
134	المقدم (مدم) (حسين فظلالدين عبدالقادر) امر ك م م /٢٢
135	المقدم (مدم) (صحاب جدوع زياب) امر ك م م /١٠
136	المقدم (مدم) (صلاح الدين محمد عبدالكريم) امر ك مدم /٦٦٢
137	المقدم الركن (حسين على حميد) امر ل /٣٦
138	المقدم الطيار (محمد فوزى حسن محمود)
139	المقدم الطيار (احمد رشيد فتنه المعازيدى)
140	المقدم الطيار (خزير عيسى جواد)
141	المقدم الطيار (عبدالرزاق ابراهيم عبدالرزاق) ج ت ج /١
142	الملازم (فرهاد مامند حمد) ف د و /٥١
143	الملازم الطيار (حسام ابراهيم حمود) السرب/١٠٧
144	الملازم الطيار (خالد مال الله مردان) السرب /٢
145	الملازم الطيار (رزوان غازى احمد) السرب /٤
146	الملازم الطيار (عماد شلبى محمد) السرب/٢
147	الملازم الطيار (عماد عباس محسن) السرب /٢
148	الملازم الطيار (فازل عباس محسن) السرب /٢
149	النقيب (اسلحه) (وعد محمد على) السرب /٢
150	النقيب (عبدالكريم صالح جواد) مميل من منظومه الاستخبارات العسكريه
151	النقيب (ق خ) (حمزه خضر حمزه) امر بت خ /١٧
152	النقيب (ق ف) (عبدله حسن صالح) – مستشار ف د و /١٥١
153	النقيب التيار (صباح على حسن) السرب /٢
154	النقيب التيار (غالب شايع زياره) السرب /٢
155	انور محمد رضا محمود الجاف
156	برهان شوانى
157	بكر على حاج مشير
158	بكر كريم غفور
159	توفيق جبار قارمان

331	خضر عبداله حسين – مستشار فوج ٢١٠
332	خورشيد اسعد رسول – مستشار فوج ٢٥٣
333	رحيم كريم قادر – مستشار فوج ٢٤٤
334	دلسوز خضر مينه بلباس – مستشار فوج ٢٣٥
335	رشيد صالح رشيد اتروشى – مستشار فوج ٢٢٧
336	ڤاهر تاهر توفيق – مستشار فوج ١٥٠
337	سمكو عبدى حسن زدكى – مستشار فوج ٥٤
338	شكر جندى عنتر مزورى – مستشار فوج ٢٧٢
339	صادق زيرو امين – مستشار فوج ٣٦
340	صالح احمد اسماعيل – مستشار فوج ٢٥٥
341	صباح اسماعيل خدر – مستشار فوج ٣٥١
342	صديق على محمد امين هارونى – مستشار فوج ٢٤٥
343	صلاح الدين خدر رسول – مستشار فوج ٢٤١
344	عادل توفيق رشيد – مستشار فوج ٢٠٦
345	عبدالرحمن عاصى عزالدين – مستشار فوج ٣٢٢
346	عبدالقادر مصطفى محمد – مستشار فوج ١٨٢
347	عبدالكريم حسين خالد – مستشار فوج ٣٤٦
348	عبداله فيصل عبدالله ماوانى – مستشار فوج ٣٣٣
349	عبدالكريم سعدى سليمان سعدى – مستشار فوج ٢٨٥
350	عدنان عبداله احمد جباره – مستشار فوج ٢٣١
351	عرب صالح عمر قادر – مستشار فوج ٢١٨
352	علاو محمد امين عيسى – مستشار فوج ٣٠٦
353	على احمد حاجى شعبان – مستشار فوج ٩٣
354	على سليمان حسين – مستشار فوج ٢٢٤
355	على عبوش عبدى غزاله – مستشار فوج ٥٩
356	عونى حاجى مصطفى جبرائيل – مستشار فوج ١٠٣
357	على احمد محمد هارونى – مستشار فوج ١٩٧
358	على اورحمان حسن – مستشار فوج ١٦٨
359	عمر مردخان جليله – مستشار فوج ١١٦
360	عمر مجمد حيدر – مستشار فوج ٢٤٦
361	عمر بشار صالح – مستشار فوج ١٥٢
362	عمر حسن رسول كردى – مستشار فوج ٢٨
363	عصمت دينو بيرى – مستشار فوج ١٥٧
364	غياس توفيق سليمان ياسين- – مستشار فوج ١١٣
365	فاتح تاهر مستهفا عبدالقادر – مستشار فوج ٣٥٤
366	فاروق رشيد على محمد نورولى – مستشار فوج ١٩٦
367	فازل مصطفى حسن بروارى – مستشار فوج ٢٠٨
368	فرهاد مامند حمد مولود – مستشار فوج ٣٥
369	قادر محمود خليفه عبدالصمد – مستشار فوج ٣١
370	قادر محمد رشيد عبدالقادر – مستشار فوج ٢٥٢
371	قاسم كريم احمد محمود – مستشار فوج ٢٣٧

160	سامر نصيف جاسم محافظ كركوك	372	كريم خان محمود خليفه – مستشار فوج ٤٠
161	جاسم محمد زيبارى	373	مجيد سليمان احمد جاف – مستشار فوج ٣٦٤
162	جبار شيخ هادى	374	مجيد شيخ بايز حسن – مستشار فوج ٦١
163	جبار موسى قەره هنجيرى (جيهاد)	375	محمد جوهر اسماعيل صالح – مستشار فوج ١٠٨
164	جعفر عبدالكريم البرزنجي محافظ السليمانيه	376	محمد شيخ معروف بير داود – مستشار فوج ٤٩
165	جمال حسين دوزى	377	محسن محمد ياسين – مستشار فوج ١٥٥
166	جوهر محى جهانكير هركى	378	محمد تاهر رشيد حمه امين – مستشار فوج ٢٥٤
167	چيا سورجى	379	محمد حمه امين حسين زرارى – مستشار فوج ٢١٦
168	حجاج عبدالغفور خالد دوبه ردانى	380	محمد سعيد محمود شميرانى – مستشار فوج ١١٨
169	حسن محمود بک امين هه ورامى	381	محمد عمر امين جميل (باساكى) – مستشار فوج ٨١
170	حسيب محمد نجم جبارى	382	محمد نجيب صادق بهاء الدين – مستشار فوج ١١٩
171	حمدامين حمه شاسوار مختار قريه (كانى ميل)	383	محمد حمزه زازلەيى – مستشار فوج ٢٠٤
172	حمزه عباس مامند ئاكو	384	محمود احمد شريف غواره – مستشار فوج ١٢٢
173	حمەى حاجى حسين	385	محمود حسين محمود على – مستشار فوج ٣٥٦
174	خالد محمود احمد على غواره	386	محى الدين عزيز محمد بابا على – مستشار فوج ٢٤٢
175	خضر فتاح حسين قاميش	387	مشير ابراهيم احمد – مستشار فوج ٤٦
176	خيرالله دوزى استخبارات	388	مشير هادى حمد اغا – مستشار فوج ٤٨
177	رسول مامند قيردولى	389	نجم الدين صالح محمد برزنجى – مستشار فوج ١٧٤
178	زيد سورجى	390	نورى حسن مراد برزنجى – مستشار فوج ١١١
179	سعيد عدنان جبارى	391	هلكورد عبدالكريم الكنزانى – مستشار فوج ٨٣
180	سعيد محى الدين احمد زنكنه	392	هوشيار سليم احمد باشا – مستشار فوج ٢١٥
181	مستشار سيد رەزا سەيد تەها (سيد مانكا)	393	وهاب رحمان حمد امين – مستشار فوج ١٥٣
182	سيد مجنون	394	يونس رمزان غواره – مستشار فوج ٢٤٣
183	شامل درويش	395	حمه خان دارا رشيد منح نوط الشجاعه بموجب المرسوم الجمهورى رقم (٨٠٨)
184	شريف حمه شريف (شەفەى خاتون)	396	حمه رشيد عبدالرحمن عبدالرحيم
185	شريف محمد كرداوى	397	خضير رشيد بحرى خلەى رەشەبەحرى
186	شهاب احمد وايرمن	398	سالار نصرالله قادر
187	شيخ احمد برزنجى	399	سعيد احمد شيشه
188	شيخ برهان مدير ناحيه (زراين)	400	سعيد قادر محمد الجاف
189	شيخ جلال صالبى	401	شيخ محمود سيد كول
190	شيخ روناک	402	صالح احمد حسين
191	شيخ سعاد طالبانى	403	عباس حاجى اغا رسول
192	شيخ صلاح نقشبندى	404	فتاح كريم فتاح
193	شيخ كريم شيخ شهاب	405	كريم عبدالله محمد
194	شيرزاد على بەلەكه	406	كيسرى محمد سعيد محمد فتاح
195	تارق شفيع كافروش	407	محمد حسن على ميرزا
196	طارق عزيز رضا ئاغا	408	محمود حمه امين حمه صالح
197	تاهر عسمان روستم امر سريه –فوج /٥٣	409	ابراهيم على ملو الزورى
198	عاصف احمد زيبارى	410	تحسين شاويس سعيد
199	عاصى حمه ديزه استخبارات	411	رشيد حمد امين عزيز
200	عبدالجبار محسن مدير التوجيه السياسى يحزر اجتماعا القياده العامه للقوات	412	رضا محى الدين

	المسلحه		
201	عبدالكريم محمد سليم شوشى زيبارى	413	رفعت محمد على
202	عبدالله كاك امير (عەبە كەركوكى)	414	زيرک تاهر سعيد
203	عبد محمد عبدالله مدير امن شقلاوه	415	سعاد فيزالله محمد
204	عبدالله حسن صالح بابان	416	طاهر على عبدالرحمن
205	عبدالمجيد حسين اسماعيل شيخكى	417	محمد سليم قادر عوپمان
206	عدنان عبدالله نجم الجاف	418	مدحت توفيق منصور
207	عزيز حسن فتاح	419	معتصم عبدالكريم حسين
208	على حسن عزيز قائمقام جمجمال و عظو فرع	420	محمد صادق محمد شوانى منح نوط الشجاعه بموجب المرسوم الجمهورى رقم (٨٠٩)
209	على لوت ماسى	421	عمر محمود محمد ماموى
210	عمر حاجى بادينان	422	ابراهيم نصرالدين عزيز البرزنجى منح نوط الشجاعه بموجب المرسوم الجمهورى رقم (١٠١٤)
211	عمر حاجى صالح	423	محمد عيسى برويس عيسى الجاف
212	محمد سعيد احمد محمد الهارونى		

(تەها سلێمان، تۆمەتبارو تاوانبارانی دۆسیەی ئەنفال، لا ٤-١٧)

ڕۆڵی جاشەکان لە پرۆسەی ئەنفالدا

هەرچەندە تاوانی ئەنفال بەبیرێکی شۆڤێنی عەرەبی ئەنجام دراو ڕژێمی بەعس جێ بەجێی کرد ،بەڵام نابێت ئەوەمان لە یاد بچێت کەدەیان و سەدان سەرۆک جاشی کورد، ڕۆڵی پێشەنگی ئەو سوپایەیان بینی کەرژێمی بەعس لەرێگەیەوە ئەنفال و کۆمەڵکوژی کوردی پێ ئەنجامدا. ڕژێم پەنای بردە بەردروست کردنی یەکەیەکی چەکداری کەپێکهاتبوو لە مەفرەزە خاسەو جاشە بەکرێ گیراوەکانی کورد، ئەمانە نەک هەر بەشێکی پیادە کەری نەخشەی ئەنفال بون، بەڵکو ڕۆڵی توند تریان دەبینی لە سەربازانی ڕژێمی داگیرکەر، بەتایبەت لەوێرانکردنی خاکی کوردستاندا. جاشەکان بەوپەڕی دڵسۆزیەوە خزمەتی ڕژێمیان دەکرد، ڕژێم لەڕێگەی دەزگای بینراو بیستراو نوسراوەوە لەبەڵگەنامەکانی خۆیاندا، کەدیکۆمێنت کراون، ئاماژە بۆ ڕۆڵ و دڵسۆزی جاشەکان دەکات بۆ ڕژێم لەپرۆسەی ئەنفالدا. تەنانەت جاشەکان لەگەڵ هەنگاوەکانی سوپادا لەهێرش بۆ سەر هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان پێشرەویان دەکرد. ڕژێم بۆ برەودان بەو هێزە دەستی کرد بەدروست کردنی فەوجی جاش زیاتر لە(٥٠٠) فەوجی جاشایاتی لەکوردستان دروست کرد، گەورەترین ئیمتیازی ئەم هێزە جگە لە پارەو تاڵانی نەچونیان بو بۆ ناو هێزە نیزامیەکانی سوپای عێراق، کە دەبران بۆبەرەکانی جەنگ لەگەڵ ئێراندا. لەلایەکی ترەوە دروست کردنی ئەم فەوجانەی جاش دڵنیایی دەدایە ڕژێم کە خەڵکی ناچنە ڕیزی پێشمەرگەی کوردستانەوە. ئەم فەوجانەی جاشیەتی بونە هۆی دەوڵەمەندبونێکی خێراو بەپەلە بێ ماندو بون و بەردەوام پارەو ئیمتیازیان پێدەدرا. ئەم هۆکارە بویە هۆی ئەوەی کە جاشەکان لەڕوی ژمارەوە چەند بەرابەری هێزە شۆڕشگێڕەکان بون، ئەرکی جاشەکان لەوەدا خۆی دەبینیەوە کە چەکی سوکیان پێبوو پارێزگاری شوێنە گرنگەکانیان پێدەسپیردرا، هاوکات کاری پاراستنی ڕێگەوبان و

ڕوبەڕوبونەوە لەگەڵ هێزە کانی پێشمەرگەو تاڵان کردنی گوندە ئەنفال کراوەکانیان لەئەستۆ بو. (ئاری عوسمان کەریم ل٢٨-٣٣)

ڕژێمی بەعس سودی زۆری بینی لە دروست کردنی ئەم فەو جانە بۆ ڕوبەڕوبونەوەی هێزی پێشمەرگەو گواستنەوەی شەڕ بۆناوچە کوردیەکان، هاوکات لە پرۆسەی ئەنفالدا، سێ جۆر جاش، ڕۆڵیان هەبو لەوانە ٣٦٢ فەوجی دیفاع وەتەنی، مەفرەزەی تەواری ئەو جاشانە بون کەسەر بە دائیرەی ئەمن بون لەسلێمانی، ٢٦ مەفرەزەی خاسە پێکهاتبون ٤٩٦ جاش، بەڵام لە هەولێر ٢٤مەفرەزەی خاسە پێک هاتبون لە ١١٥٤ جاش، لە دهۆک پێنج مەفرەزە خاسە هەبوو ١٧٧جاش بون، ئەمانە لەناو شارە کاندا بڵاوەیان پێکرابوو بۆ پەلاماردانی خەڵکی گوندەکان و وەرگرتنی سەرانە لەخەڵکی پارەدار ڕێکەوتن لەگەڵ خەڵکی بە وەرگرتنی پارە بۆنەچونیان بۆ سەربازی، لەبەرامبەردا حکومەت چاوپۆشی لەسەرپێچییەکانیان دەکرد. (هەمان سەرچاوە، ل٢٨-٣٩).

ئەمانەی خوارەوەش ناوی ٢٥٨ تۆمەتباری دیکەی ئەنفالە (جاش و مستەشارە کوردەکان)، کەدادگای باڵای تاوانەکانی عێراق بۆ وەزارەتی ناوخۆی هەرێمی ناردووە لەساڵی ٢٠٠٧ بەمەبەسستی دەستگیرکردنیان، بەڵام تائێستا ئەو کارە نەکراوە. لەئێستاشدا بەشێک لە وداواکراوانە کوردستانیان بەجێهێشتوە، هەندێکیشیان لەژیاندا نەماون و هەندێکیشیان هێشتا دانیشتوی هەرێمی کوردستانن، بەڵام تائێستا حکومەتی هەرێمی کوردستان لەسەر دۆسیەی ئەنفال دادگایی نەکراون.

ژمارە	ناوی تۆمەتباران	ژمارە	ناوی تۆمەتباران	ژمارە	ناوی تۆمەتباران	ژمارە	ناوی تۆمەتباران
1	محمد كريم شوش زێباری	66	يونس رمضان غواره	131	حسن محمود بگ امين هواری	١٩٦	عميد فتاح بک جاف
2	خورشيد أسعد رسول	67	كيسری محمد سعيد محمد فتاح	132	حسيب محمد نجم جباری	١٩٧	يحيى جاف
3	خدر عبدالله حسين	68	محمد حسن علی ميرزا	133	مامند حمد مولود	١٩٨	طاهر عثمان روستم
4	خالد شيخۆ مراد	69	تحسين شاويس سعيد	134	محمد علی رسول	١٩٩	بابكر وسو محمد
5	خالد قاسم محمدأمين	70	ابراهيم علی ملو الزوری	135	محمود حمه رسول اغا	٢٠٠	جمال خضر خالد
6	حمود عمر صالح تاج الدين ميرنی	71	محمود حمه امين حمه صالح	136	نوزاد انور بيتواته	٢٠١	جمال فقی حسين
7	حلمی سعيد قادر محمد جاف	72	رشيد حمه امين عزيز	137	مام يحی(كويه)	٢٠٢	خليل عبالله ابراهيم
8	حسين خدر حمد	73	ڕەزا تەها محی الدين	138	أسعد سليم حاجی ئاغا	٢٠٣	توفيق سليمان ياسين برواری
9	حسين حمه فتاح قادر	74	رفعت محمد علی	139	أحمد كويخا رجب	٢٠٤	أحمد جميل امين
10	نامق رقيب سورچی	75	زيرک گاهر سعيد	140	أحمد صوفی اسماعيل صالح	٢٠٥	حسين حمه سور اغا
11	عاصف احمد زيباری	76	سعاد فيض الله محمد	141	حمه بوخجی	٢٠٦	ئاوات احمد حسن رش
12	عبدالكريم محمد سليم شوش زيباری	77	عاصی حمه ديزه	142	ميرزا حسن	٢٠٧	توفيق حمه فرج حمه روسم نورولی
13	عبدالله كاک امير(عەبە کەرکوکی)	78	دلسوز خدر مينه بلباس	143	أنور حسو	٢٠٨	بهرام محمد عبدالرحمن محمد
14	عبدالله حسن صالح بابان	79	فازل مصته فی حسن برواری	144	محمد كاوانی	٢٠٩	بابيز عزيز رشيد باوەجانی

ابوبکر فقی صالحی	۲۱۰	عمر حسن(عمر عرب)	145	فاروق رشید علی محمد نورولی	80	عدنان عبدالله نجم الجاف	15
ابراهیم احمد ابراهیم منتک	۲۱۱	سید قدرت	146	کریم عبدالله محمد	81	اسماعیل محمود رسول ئاغه پشدری	16
أنور میرزا ابراهیم گلی	۲۱۲	عمر صوفی	147	فتاح کریم فتاح	82	اسماعیل عزیز ئاغه زنگەنه	17
أنور رشید خضیر میران	۲۱۳	صلاح شینه	148	عباس حاجی اغا رسول	83	أحمد بیجۆ	18
علاو محمد أمین عیسی	۲۱٤	عمر اغا	149	صالح احمد حسین	84	أحمد جبار جباری	19
عرب صالح عمر قادر	۲۱٥	هوشیار سلیم أحمد پاشا	150	جبار شیخ هادی	85	محمد جوهر گۆران	20
عدنان عبدالله احمد جباره	۲۱٦	هلگورد عبدالکریم الکسنزانی	151	خیرالله دوزی	86	کمال محمد حیدر(کمال شمه)	21
قاسم رشید دزەیی	۲۱۷	نوری حسن مراد برزنجی	152	خالد محمود أحمد علی غواره	87	کمال حمه مام سورانی	22
غیاپ توفیق سلیمان یاسین	۲۱۸	نجم الدین صالح محمد برزنجی	153	شیخ محمود سید گول	88	کامران أحمد(کامران سور)	23
عصمت دینو بیری	۲۱۹	مشیر هادی حمد اغا	154	سعید قادر محمد الجاف	89	محمد شێخ عبدالکریم برزنجی	24
عمر حسن رسول کردی	۲۲۰	مشیر ابراهیم احمد	155	سعید احمد شیشه	90	عمر حاجی بابینان	25
عمر بشار صالح	۲۲۱	محی الدین عزیز محمد باباعلی	156	سالار نصرالله قادر	91	علی لوت ماسی	26
شریف حمه شریف(شەفەی خاتون)	۲۲۲	محمود حسین محمود علی	157	خچیر رشید بحری	92	عمر خدر حمد سورچی	27
شریف حمد کرداوی	۲۲۳	محمود احمد شریف غواره	158	سعید غیدان (حمه سعید)	93	فؤاد کریم بایز هموند	28
شیخ احمد برزنجی	۲۲٤	محمد حمزه زازەیی	159	زاهر اغا کویه	94	فارس محمد قادر عزیز سورچی	29
شهاب احمد وایرمن	۲۲٥	محمد نجیب صادق بهاوالدین	160	عدنان دیسکو	95	عادل توفیق رشید	30
صدیق علی محمد أمین هارونی	۲۲٦	محمد عمر امین جمیل(باساکی)	161	مجید غیدان	96	عبدالله حسن صالح	31
صباح اسماعیل خظر	۲۲۷	تاهر علی عبدالرحمن	162	طارق کاکەیی	97	جلال محمد عبدالرحمن هلالی	32
صالح احمد اسماعیل الرفعی	۲۲۸	محمد سلیم قادر عیمان	163	صباح سورچی	98	جلال شیخ نجم الدین کریم	33
صادق زید وایرمن	۲۲۹	ابراهیم بالول اغا	164	عبدالکریم سعدی سلیمان سعدی	99	جلال أسعد ره زا چەرمەگایی	34
شکر جندی عنترمزوری	۲۳۰	عقید حمید عثمان	165	عبدالله فیصل عبدالله ماوانی	100	گرکیس حمید حیدر	35
رشید صالح رشید أتروشی	۲۳۱	محمد شیخ معروف بیرداود	166	عبدالکریم حسین خالد	101	جاسم محمد فارس محمد	36
زاهر تاهر توفیق	۲۳۲	مجید سلیمان احمد جاف	167	عبدالقادر مصته فا محمد	102	ته یب محمد عوسمان (شێخ ته یب)	37
سمکو عبدی حسن زدکی	۲۳۳	کریم خان محمود خلیفه	168	عبدالرحمن عاصی عزالدین	103	عمر محمود محمد مامویی	38
تارق سعید ابراهیم مزوری	۲۳٤	قاسم کریم أحمد محمود	169	حمدامین حمه شاسوار	104	محمد صادق محمد شوانی	39
حسین جیهانکیر جادر مزوری	۲۳٥	قادر محمود خلیفه عبدالصمد	170	حمزه عباس مامند ئاکو	105	عمر محمد حیدر	40
جعفر أنور سلیمان	۲۳٦	قادر محمد رشید عبدالقادر	171	قالەی عەزه نالبند	106	عمر مردخان جلیله	41
جمیل کریم مجید اغا کوری	۲۳۷	فرهاد مامند حمد مولود	172	مدحت توفیق داودی	107	علی أورحمان أسعد	42
محمد عیسی بیرویس عیسی الجاف	۲۳۸	فاتح طاهر مصطفی عبدالقادر	173	ملا عوزیر	108	علی أحمد محمد هارونی	43
ابراهیم نصرالدین عزیز البرزنجی	۲۳۹	وهاب رحمان حمدأمین	174	محسن کرچی رحی	۱۰۹	عونی حاجی مصگفی جبرائیل	44
جمال نصالدین عزیز	۲٤۰	میرزا اسماعیل شرف رضا	175	صباح نازم رقیب السورچی	۱۱۰	علی عبوش عبدی غزاله	45
جلال محمود صالح دوستی	۲٤۱	خدر فتاح حسین گامیش	176	محمد کلحی ریکان	۱۱۱	علی سلیمان حسین	46
صابر احمد رقیب	۲٤۲	رسول مامند قیردولی	177	محمد قادر اغا سورچی	۱۱۲	علی أحمد حاجی شعبان	47
عباس بابیز بالو اغا	۲٤۳	زید سورچی	178	فرهاد مامند حمد	۱۱۳	شیخ برهان	48
عباس حاجی أخاسر سیان	۲٤٤	سعید عدنان جباری	179	شیرزاد علی بەلەکه	۱۱٤	شیخ جلال صالەیی	49
عثمان عبدالرحمن فتح الله	۲٤٥	سعید محی الدین احمد زنکنه	180	تارق شفیع کافروش	۱۱٥	شیخ سعاد تالنی	50
عمر احمد علی	۲٤٦	سید ره زا سید ته ها(سید مانکا)	181	تارق عزیز رەزا اغا	۱۱٦	شیخ روناک	51
عمر بابکر سلیم	۲٤۷	جبار دریز	182	شیخ صلاح نقشبندی	۱۱۷	عمر حمه رستم	52
فخری اسماعیل عبدالقادر	۲٤۸	حاج علی نبیاوه	183	أنور محمد رچا محمود الجاف	۱۱۸	کامل شیخ هادی	53

54	عمر حاجی صالح	١١٩	برهان شوانی	184	علی سلمه چوارتایی	٢٤٩	قادر شفیق نعمان
55	عبدالمجید حسین اسماعیل شیخکی	١٢٠	بكر علی حاج مشیر	185	اسعد جانكیز هركی	٢٥٠	رحیم كریم قادر
56	ملا حسن روغزایی	١٢١	بكر كریم غفور	186	محمد جوهر اسماعیل صالح	٢٥١	قاسم فاوس تاهر مسته فا اغا
57	شیخ كریم شیخ شهاب	١٢٢	جاسم محمد زیباری	187	جوهر محی جانكیز هركی	٢٥٢	له تیف احمد محمد الزیباری
58	سید مجنون	١٢٣	محی الدین حمه رحیم	188	ارشد احمد الزیباری	٢٥٣	سلیم مهند رسول
59	شامل درویش	١٢٤	نامق عبدالكریم	189	محمد سعید محمود شمیرانی	٢٥٤	محمد تاهر یونس محمد(رینكاوی)
60	حمەی حاجی حسین	١٢٥	حمه رشید عبدالرحمان عبدالرحیم	190	محمد حمەامین حسین زراری	٢٥٥	سواره فتاح فرج الجاف
61	جبار موسی قرەهەنجیری(جیهاد)	١٢٦	شمال رفعت كلی	191	محمد تاهر رشید حمەامین	٢٥٦	شریف محمود معروف
62	جعفر عبدالكریم برزنجی	١٢٧	مامند قشقه	192	محسن محمد یاسین	٢٥٧	شیخ مجید باییز حسن
63	جمال حسین دوزیی	١٢٨	عمر حمه علی چەرمەگا	193	محمد كانبی بانو اغا	٢٥٨	صلاح الدین خدر رسول
64	چیا سورچی	١٢٩	مستەفا سلیمان وزه	194	حسین محمد عیمان		
65	حجاج عبدالغفور خالد دوبەردانی	١٣٠	حمه كریم حمه فرج	195	حمەخان داره رشید		

(تەها سلێمان، سەرچاوەی پێشو، لا١٩-٢٥)

دۆخەکە هەر لەو ئاستەدا نەوەستاوە، کەدوای ٣٣ ساڵ هێشتا تۆمەتبارانی ئەنفال بەئازادی دەسورێنەوەو سزای تاوانەکانیان وەرنەگرتوە، تەنانەت سێ پارتی سیاسی هەرێمی کوردستان، ئەستۆپاکیان بۆ نزار خەزرەخی سوپا سالاری ئەو سەردەمەی رژێمی بەعس دەرکرد، لەکاتێکدا ناوبراو یەکێک لەگەورە تاوانبارانی رژێمی پێشوی عێراق لەسەر دۆسیەی ئەنفال و هەڵەبجە. ئەوەبو لە ساڵی ٢٠٠١ کاتێک لەسەر سکاڵای چەندین پەنابەری کورد لەوڵاتی دانیمارک، بەتۆمەتی ئەنجامدانی جینۆساید بەرامبەر گەلی کورد، داوای دادگایکردنی خەزرەجی کرا، بەڵام ئەوەی جێگەی سەرنج بو، هەر لەو ساڵەدا سێ حزبی دیاری باشووری کوردستان نامەی پاکانەیان بۆ نزار خەزرەجی نوسیوەو رەوانەی وەزیری دادی دانیمارکیان کردوە، بۆئەوەی ناوبراو لەلایەن حکومەتی دانیمارکەوە ڕوبەڕووی دادگایکردن نەبێتەوە. تەنانەت خودی نزار خەزرەجی لەکتێبەکەی (غسان شربل) کە لەژێر ناوی (دفاتر الحاضرو الماضي) دەربارەی نزار خەزرەجی نوسیویەتی و لەسەر زاری خەزرەجیەوە دەیگێڕێتەوە کەباس لەوە دەکات ئەو تۆمەتباری دۆسیەی ئەنفال و هەڵەبجە نییە، تەنانەت کەدراوەتە دادگای دانیمارک هەرسێ پارتی(یەکێتی نیشتیمانی و پارتی دیموکرات و بزوتنەوەی ئیسلامی) نامەی پاکانەیان بۆ نوسیم و رەوانەی وەزیری دادی دانیمارکیان کرد.

(غسان شربل، دفاتر الحاضرو الماضي، ص٩٠)

لەو نامەیەی کە هەریەکە لەپارتی دیموکراتی کوردستان کەواژۆی فازڵ میرانی، سکرتێری مەکتەبی سیاسی ئەو حزبە، یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان کە واژۆی جەلال تاڵەبانی، سکرتێری کۆچکردووی یەکێتی لەسەرە، تیایدا پاکانە بۆ نزار خەزرەجی کراوە. هاوکات ئیحسان عەبدولعەزیز، بەرپرسی پەیوەندییەکانی دەرەوەی بزوتنەوەی ئیسلامی کوردستان، کە حزبەکەی پاکانەی بۆ خەزرەجی نوسیوە لەنامەکەیدا دەڵێ:"ئێمە دڵنیاییدەدەین لەوەی بەڕێز خەزرەجی بێتاوانە لەکارەساتی هەڵەبجەو ئەنفال، کەسێکی

نیشتیمانپەروەرە." (نزار خەزرەجی.. جەلادەکەی ئەنفال، شارپرێس).

هاوکات (فوئاد مەعسوم)، ئەندامی ئۆفیسی سیاسی یەکێتی نیشتمانیی کوردستان (کەدواتر بوە سەرۆک کۆماری عێراق)، بەهەمان شێوە ئەویش لەنامەیەکدا کە رۆژی چوارشەممە (١٠-١٠-٢٠٠١) بۆ وەزیری دادی دانمارکی (فرانک یەنسن)ی ناردووە، بەهەمان شێوە ئەستۆپاکی بۆ نزار خەزرەجی کردوە لەسەر تاوانی ئەنفال و لەنامەکەیدا نووسیوێتی: (فەریقی یەکەمی روکن، نزار ئەلخەزرەجی، لەلای ئێمە وەکو کەسایەتییەکی سەربازی نیشتمانیی بێوێنەو خاوەن ناوبانگێکی باش ناسراوە(١). بەگوێرەی زانیارییەکانی ئێمە ئەو (خەزرەجی) هیچ رۆڵێکی نەبووە لەلێدانی هەڵەبجە بەچەکی کیمیاوی، هەروەها بەشداری شاڵاوەکانی ئەنفالیشی نەکردووە لە کوردستانی ئێراق، کە نزیکەی (١٨٢) هەزار هاووڵاتی کورد تیایدا بوونە قوربانی، ئەو (نزار خەزرەجی) بەوە ناسرابوو کە دژی تاوانی جەنگ بوو، هەروەها خاوەنی کەسایەتییەکە کە شایستەی رێزو ستایشە). (بروانە دەقی: نامەی فواد مەعسوم بۆ وەزیری دەرەوەی دانیمارک)

دۆخەکە هەر لەم ئاستەدا، نەوەستاوە تەنانەت نزار خەزرەجی کەباس لەپلانی بەجێهێشتنی عێراق دەکات، باس لەوەش دەکات کەلەرێگەی کوردستانەوە کارئاسانی چونە دەرەوەی بۆکراوە. نزار خەزرەجی دەڵێت:"لە ١٤ی ئازاری ١٩٩٦ بەبیانوی تەعزێیەکەوە چومە موسڵ، دواتر دو شەو لەناوچەی عەقرە مامەوە، دواتر چومە زاخۆ و لەرێگەی زاخۆشەوە لە٢١ی ئازار چومە تورکیاو لەوێوە گەیشتمە عومان". غەسان شربل لێی دەپرسێت لەکوردستان کێت بینی؟، نزار خەزرەجی لەوەڵامدا دەڵێت:"نامەێ ناوی کەس بێنم و کەس بەهۆی منەوە زیانی پێ بگات، بەڵام من لەرێگەی حیمایەوە لە کوردستانەوە چومە دەرەوە". (غسان شربل، المصدر السابق، ص٩٩_١٠٠).

سەرەرای بەردەستبونی ناوی ئەم تۆمەتبارانە، کە لەلایەن دادگای باڵای تاوانەکانی عێراقەوە، بەتۆمەتی بەشداریکردن لەتوانی ئەنفالدا بڵاوکراونەتەوە، بەڵام ئەگەر لێکۆڵینەوەو بەدواداچونی زیاتر لەسەر ئەم دۆسیەیەی بکرێت، دەردەکەوێت، کە تەنها ئەمانە تۆمەتباری تاوانی ئەنفال نین، بەنمونە نزیکەی ٣٦٦ سەرۆک جاش و جێگری سەرۆک جاش لەکوردستان ناویان هەیە، کەبەشداربون لەتوانی ئەنفالدا، ئەوە جگە لەسەدان کەس لەمەفرەزە تایبەتەکان و دەزگاکانی ئەمن و جەیش شەعبی وکە ئەوانیش بەشداربون لەو تاوانەدا بەڵام ناویان لەم لیستانەی عێراقدا نەهاتوە، بێگومان ئەگەر بەدواداچونی زیاتر بکرێت ناوەکان زۆر زیاترو چەند هێندە دەبن لەو ٦٨١ ناوی تاوانبارەی کەلەلایەن دادگای باڵای تاوانەکانی عێراق بڵاوکراونەتەوە. (تەها سلێمان، لا٤٤)

(بروانە دەقی هەرچوار نامەکەی یەکێتی نیشتیمانی، پارتی دیموکرات، بزوتنەوەی ئیسلامی و فواد مەعسوم)

PATRIOTIC UNION OF KURDISTAN یەکێتی نیشتمانی کوردستان

His Excellency the Minister of Justice
Copenhagen
Denmark

28 November 2002

Your Excellency,

With respect, I feel it necessary to present myself as a witness in the case of General Nizar Al-Khazraji, the former military Chief of Staff of the Republic of Iraq.

I would like to testify as to the following:

1. From his youth, General Al-Khazraji has been an Iraqi patriot. This does not mean that he was an ardent supporter of the dictatorial regime.

2. When he joined the Ba'ath Party (as was demanded by all military officers) he allied himself with the left wing which opposed Saddam Hussein's group (the 'Aflaq' faction).

3. When he was promoted to Commander of the First Corps, he and the Patriotic Union of Kurdistan (PUK) had established contact covertly. We would meet and exchange intelligence regarding the activities of the Ba'ath leadership, including Saddam Hussein.

4. In one of my visits to the headquarters of the First Corps, I asked General Al-Khazraji to facilitate my meeting of a patriot officer who was opposing the regime. He organized a reception in the military club and prepared our meeting, which was intended to coordinate our actions against the dictatorship.

5. General Al-Khazraji had not personally participated nor, to the best of my knowledge, issued orders for the commencement of the 'Anfal' operation or for the deployment of chemical weapons. These orders came directly from the General Commander. The responsibility for the order and usage of such weapons came from the recognised war criminal Ali Hassan Al-Majeed.

6. My personal belief is that the Iraqi regime have encouraged the PKK and other Iraqi Kurds affected by the tragedy at Halabja who were unaware of the relationship which existed between General Al-Khazraji and the PUK, to plan a campaign against him. These allegations, which became especially apparent after the identification of General Al-Khazraji as a future leader of Iraq, have been made up with no evidence or basis.

Yours sincerely

Jalal Talabani
Secretary-General
Patriotic Union of Kurdistan

KURDISTAN DEMOCRATIC PARTY
International Relations Bureau

KDP

10 October 2001

"CONFIDENTIAL"

Honorable Frank Jensen
The Minister of Justice
Copenhagen
Denmark

Dear Mr. Jansen

We in the Kurdistan Democratic Party in Iraq would like to confirm that Staff Lieutenant General Mr. Nizar El Khazraji is a well known Ex Iraqi army commander and a recognized political figure in Iraq.

Mr. El Khazraji had a distinguished record in the Iraqi army and held the post of the Chief of the General Staff. In March 1996 he deserted Iraq through the Kurdish region and joined the Iraqi opposition movement against the Iraqi regime dictatorship. His defection was a major blow to the regime. Since then he has enjoyed cordial and friendly relations with us and other Kurdish political parties as well as with other Iraqi opposition groups.

Recently he has been the target of a campaign in Denmark to indict him for war crimes against the Kurdish people including the gas attack on Halabja and the Anfal genocidal operations in 1988.

We would like to affirm that these orders were given and issued by the President of Iraq and Ali Hassan Al Majeed and those orders are documented by independent human rights organizations.

We strongly believe that these attempts to undermine the reputation of Gen El Khazraji play into the hands of Saddam Hussien regime to discourage other Iraqi officials to defect and join the Iraqi democratic opposition.

We hope that this testimony would help to clarify the nature of charges made against Gen El Khazraji.

Please accept our highest regards.

Sincerely,

Dilshad Miran
KDP International Relations Bureau

P.O. Box 7725, London SW1 3ZE-UK
Tel: 020 7498 2664 Fax: 020 7498 2531 E mail: kdpeurope@aol.com

TOTAL P.01

حركة الوحدة الاسلامية في كردستان العراق مكتب العلاقات الخارجية	بسم الله الرحمن الرحيم « و تعانوا على البر و التقوى »	العدد: ٨١٤ التاريخ: ٢٠٠١/٣/١٦

الى من يهمه الأمر

نود أن نؤكد بأن الفريق أول ركن نزار الخزرجي رئيس أركان الجيش العراقي الأسبق صديق لحركتنا الإسلامية في كردستان العراق و يتمتع بسمعة طيبة بين جماهير شعب كردستان و بما إننا من مدينة حلبجة و نحن شاهد عيان على جريمة حلبجة و عمليات الأنفال في كردستان العراق و أن الشيخ علي عبدالعزيز مرشدنا و قائدنا العام هو الشاهد ضد النظام العراقي في الأمم المتحدة في جنيف و أعطى شهادته عام ١٩٨٨ و لحد الآن فإن المقر العام للشيخ علي عبدالعزيز و مكتبنا السياسي متواجد داخل مدينة حلبجة لذا نؤكد فإن صدام حسين و علي حسن مجيد التكريتي هما المسؤلان عن جميع الجرائم التي حصلت في كردستان أنذاك و كذلك المسؤلان عن جرائم حلبجة و عمليات الأنفال. نحن نعمل جاهداً من أجل محاكمتهما دولياً كمجرمي حرب و لنا إتصالات واسعة مع منظمة (أندايت) في بريطانيا و الحكومة البريطانية و الأمريكية و الفرنسية من أجل ذلك. لذا فإننا نؤكد لكم بأن السيد الخزرجي بريء من هذين العمليتين و أنه وطني شريف لما سنح له فرصة أعلن عن معارضته للنظام و أنشق عنهم بالرغم من كل الإمتيازات المتاحة له و نحن بإسم حركتنا نطلب من جميع الحكومات الصديقة للشعب العراقي الإهتمام اللازم و الحماية الكافية لحياته و عائلته لأن النظام العراقي نظام إرهابي لا يعمل بالقوانين الدولية و ليس له أي إحترام لحقوق الإنسان.

لأي إيضاحات أو إستفسارات عن السيد الخزرجي لا ترددوا بالإتصالات بنا.

إحسان عبدالعزيز
مسؤول العلاقات الخارجية

P.O. Box 1029, London W2, 6ZT. Tel: 020 7266 4442 Fax: 020 7266 5264

10-Oct-01 10:45

PATRIOTIC UNION OF KURDISTAN

FOREIGN BUREAU

یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان

مەکتەبی دەرەوە

لندن 2001/10/10

السيد وزير العدل في حكومة الدانمارك - كوبنهاغن المحترم .

الفريق الاول الركن نزار الخزرجي .. معروف لدينا كشخصية عسكرية وطنية مرموقة، و ذو سمعة طيبة.

وحسب معلوماتنا فانه لم يكن له دور في ضرب مدينة حلبجة بالاسلحة الكيمياوية، كما لم يشارك في عمليات الانفال في كردستان العراق التي ذهب ضحيتها حوالي 182000 مواطن كردي عراقي، وكان معروفا عنه انه ضد جرائم الحرب، وهو شخصية جديرة بالتقدير والاحترام .

وشكرا.

د. فؤاد معصوم

عضو المكتب السياسي للاتحاد الوطني الكردستاني

مسؤول مكتب الخارج

First Floor 5 Glasshouse Walk, Vauxhall, London SE11 5ES UK. Tel: 0044 207 840 0640, Fax: 0044 207 840 0630

راسپاردەکان

١. پرۆسەی ئەنفال پرۆسەیەکی دوورودرێژو بەرنامە بۆ دارێژراوی رژێمی بەعس بو، بە مەبەستی پاکتاو سرینەوەو قڕکردن و لەناو بردنی گەلی کورد لەسنوری باشوری کوردستاندا.

٢. دەسەلاتدارانی هەرێم لەماوەی زیاتر لە ٣٠ ساڵی رابردودا وەک پێویست نەیانتوانیەوە گرنگی بەبوژاندنەوەی سەرخان و ژێرخانی ئەو ناوچانە بدەن کەبەرشالاوەکانی ئەنفال کەوتون. پێویستە بوژاندنەوەو خزمەتکردنی گوندو ناوچە ئەنفالکراوەکان ببێتە ئەولەویەتی کارەکانی حکومەتی هەرێم.

٣. گەلی کورد وەک پێویست نەیتوانیوە خوێندنەوەیەکی زانستی بۆ ئەم کەیسە بکات و تائێستا خاوەنی هیچ ناوەندێکی زانیاری و ئەرشیف نین، کە ئامارو داتاو دیکۆمێنتی زانستی لەبارەی ئەنفال تێداکۆکرابێتەوە.

٤. ئەنجامدانی کۆرو کۆربەندو کۆنفرانسی گەورە لەسەر ئەنفال لەسەر ئاستی عێراق و ولاتانی دەرەوە، لەپێناو زیاتر ناساندنی کەیسی ئەنفال و چرنەکردنەوەی ئەم پرسە تەنها لەسنوری هەرێمی کوردستاندا.

٥. تائێستا هەوڵنەدراوە چارەسەری گرفتە ئابوری و کۆمەلایەتییەکانی کەسوکارو بەرکەوتانی شالاوی ئەنفال بکرێت. بۆیە پێویستە رێگا چارەیەک بۆ ئەم گرفت و لێکەوتانە بدۆزرێتەوەو هەوڵبدرێت لەسەر ئاستی عێراق قەرەبویان بۆ دابینبکرێت و ژیانێکی شایستەیان بۆ دابینبکرێت. لەلایەکی دیکەوە کەسوکاری ئەنفالکراوان هێشتا لەبارێکی خراپی دەرونیدا ژیان دەگوزەرێنین. لەناو تاقانەکانی ئەنفالدا خەڵک هەیە لەئێستادا چوەتە تەمەنەوەو بەدەست چەندین نەخۆشیشەوە دەناڵێنێت، بەلام کەسێک نییە لە نزیکەوە خزمەتی بکاتو ئاگاداری ژیانو باری تەندروستی بێت، لەگەڵ هەوڵدان بۆ دروستکردنی چەند نەخۆشخانەیەکی تایبەت، بەتایبەت لەو سنوورانەی کەزۆرترین کەسوکاری ئەنفالکراوانی تێدایە.

٦. پێویستە حکومەتی هەرێم موچەی کەسوکاری قوربانیانی ئەنفال لەئاستێکدا دابنێت کە بتوانن ژیانێکی شایستەی پێ دروست بکەن. لەگەڵ خزمەتکردنیان بەپێدانی زەوی و دروستکردنی خانو شاری نمونەیی و شوێنی ژیانکردن، لەناوچە ئەنفالکراوەکاندا. بۆ کەسوکارو بەرکەوتوانی شالاوی ئەنفال، ئەمەش کەمترین کارێکە بۆ رێزگرتن لەکەسوکاری قوربانییەکان و ئاسودەکردنی گیانی شەهیدانەکان.

٧. پێویستە حکومەتی هەرێم هەوڵبدات هاوکاری تەواوی ئەو خوێندکارانە بکات کە کەسوکاریان

ئەنفالکراوە تا بتوانن خوێندن بە سەرکەوتویی تەواو بکەن. سەبارەت بە باری تەندروستیو دەرونیی کەسوکاری ئەنفالکراوان، لەگەڵ رەخساندنی هەلی کاری بۆ پاشماوەی قوربانییانی ئەنفال. لەگەڵ پێدانی قەرزی دورمەودا بەگەنجان و کەسوکاری ئەنفال بۆ ئەوەی بتوانن هاوسەرگیری و ژیانی نوێ دروستبکەن و لەسەر پێی خۆیان بوەستن.

٨. هەوڵدان بۆ دروستکردنی مۆزەخانەیەکی نیشتیمانی تایبەت بە ئەنفال، لەپێناو کۆکردنەوەی بەڵگەو دیکۆمێنت لەسەر کەیسی ئەنفال، لەگەڵ پاراستنی هەمو ئەو کەلوپەل و شتومەکانەی وەک (خشڵ، سەعات، ئەنگوستیلە، قۆپچەو ناسنامەو هەرشمەکێکی دیکە)، کە لە گۆڕە بە کۆمەڵەکاندا دەدۆزرێنەوە لە مۆزەخانەیەکدا دیکیۆمێنت بکرێن، چونکە ئەم کەلوپەلانە دەبنە شوناسی زیندو لەسەر کەیسی ئەنفال و دەبنە بەڵگە بۆ بەجینۆساید ناساندو پیشاندانی ئەو تاوانە گەورەیە بە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی.

٩. هەوڵدان بۆ لۆبی کردن بۆ کەیسی ئەنفال لەسەر ئاستی دادگای نێودەوڵەتی، لەپێناو بەجینۆساید ناساندنی ئەنفال لەسەر ئاستی جیهان و چونە پاڵ ئەو کەیسانەی کە لەسەر ئاستی جیهان، بەجینۆساید ناسێندراون. تائێستاش هەوڵەکان بۆ ناساندنی ئەنفال وەک تاوانێکی کۆمەڵکوژی و جینۆسایدی کورد، لە ئاستی پێویستدا نیەو بەدامەزراوەیی نەکراوەو کورد تائێستا نەیتوانیوە ئەنفال وەک خۆی بەرامبەر بەجیهانی دەرەوە بناسێنێت، ئەمەش هەوڵ و پلانێکی نیشتمانیی زیاتری پێویستە و بەرپرسیارێتی نیشتمانی و نەتەوەیی زیاتر دەخوازێت.

١٠. هەوڵدان بۆ سودوەرگرتن لە ئەرشیفەکەی رژێمی بەعس لەسەر دۆسیەی ئەنفال، کەبەم دوایانە لەلایەن ئەمەریکاوە گەرێندرایەوە بۆ حکومەتی عێراق. بەشێک لە بەڵگەنامەکان پەیوەندیان بە کورد و پرۆسەکانی ئەنفال و کیمیاوی هەڵەبجەوە هەیە، بەڵگەن لەسەر تاوانەکانی بەعس دەرحەق بە کورد. لە ئیستاشدا بە گەڕانەوەی ئەو ئەرشیفە بۆ بەغدا نوسەر و توێژەرانی کورد دەتوانن بە دیکۆمێنت لە بارەی ئەنفالەوە زانیاری وەرگرن، هەروەها ئەم بەڵگەنامانە بۆ کەسو کاری بێسەروشوێنانی ئەنفالیش سودی خۆی هەیە.گرنگیی ئەم ئەرشیف و بەڵگەنامەیە لەوەدایە، کە مێژو بەزمانی خۆی، خۆی دەگێڕێتەوە، بە بەڵگە و نوسراو و دیکۆمێنت.

١١.حکومەتی هەرێم زیاتر بەدواداچون بکات، بۆ دۆزینەوەی گۆڕە بەکۆمەڵەکان و گێرانەوەی روفاتی زیاتری شەهیدانی ئەنفالکراو، بەپێی لێدوانی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفالکراوان لەدوای پرۆسەی ئازادییەوە لەساڵی ٢٠٠٣ تەنها روفاتی سێ هەزارو ٧٣٧ شەهیدی ئەنفال گەرێنداوەتەوە. هاوکات هەوڵبدرێت بەهەماهەنگی لەگەڵ حکومەتی ناوەند، هەڵدانەوەی گۆڕە بەکۆمەڵەکان بەشێوەیەکی

زانستی و لەلایەن لیژنەی پسپۆڕەوە ئەنجامبدرێن و شوێنی گۆڕە بەکۆمەڵەکان و بەندیخانەی نوگرەسەلمان و بەندیخانەکانی دیکە، بکرێنە مۆنۆمێنتێک بۆ ئەنفال، وەک سومبولێک بۆ نیشاندان و ناساندنی ئەو ستەمەی کەلەو ناوەندانەدا دەرهەق بەگەلی کورد کراوە.

١٢.پێویستە حکومەتی هەرێم چارەنوسی ونبوان و بێ سەروشوێنانی تاوانی ئەنفال بکاتە ئەولەویاتی کارەکانی. بەتایبەت دروستکردنی لیژنەیەکی تایبەت بۆ بەدواداچونی دۆسیەی کچە فرۆشراوەکان.

١٣.هەوڵدان بۆ بەسزا گەیاندنی هەمو ئەو تۆمەتبارانەی ناویان لە دادگای باڵای تاوانەکانی عێراقدا هاتوە، کەژمارەیان ٦٨١ کەسەو ٢٥٨ کەسیشیان لەسنوری دەسەڵاتی حکومەتی هەرێمی کوردستانندان. بۆیە پێویستە لیستی تۆمەتبارانی ئەنفالی گەلی کورد بدرێتە پۆلیسی نێو دەوڵەتی ئینتەرپول بۆ ئەوەی هەڵاتوەکانیان لە دەرەوەی وڵات دەستگیربکرێن. هاوکات پێویستە حکومەتی هەرێمی کوردستانیش بڕیارەکانی دادگای باڵای تاوانەکان جێبەجێ بکات و بەئەرکی یاسایی خۆی هەڵبستێت و دادگایی هەمو ئەو تۆمەتبارانە بکات، کە تاوانی نێونەتەوەیی گەورەیان دژ بەگەلەکەیان ئەنجامداوە.

١٤.پێویستە پارتە سیاسییەکانی کوردستان ئەستۆپاکی خۆیان لە بوونی تۆمەتبارانی ئەنفال لە ریزەکانیان رابگەیەنن.

١٥.پێویستە حکومەتی هەرێم فشار بخاتە سەر حکومەتی ناوەندی بۆ ئەوەی پەیماننامەی رۆما واژۆ بکات و ببێتە ئەندامی دادگای تاوانی نێو دەوڵەتیICC . بۆئەوەی چیتر تاوان و کۆمەڵکوژی دژ بەگەلی کوردستان دوبارە نەبێتەوە

١٦.پێویستە حکومەتی عێراقی وەک میراتگری حکومەتی پێشو، بەناوی دەوڵەتی عێراقەوە، داوای لێبوردن لە گەلی کوردستان بکات، بەرامبەر ئەوکارەساتە گەورانەی رژێمە یەک لەدوای یەکەکانی عێراق، بەسەر گەلی کوردیان هێناوە. هاوکات پێویتسە حکومەتی هەرێم و نوێنەرانی کورد لەبەغدا، هەوڵبدەن بۆ دروستکردنی فشاری زیاتر لەسەر حکومەتی عێراق، لەپێناو جێبەجێکردنی ئەو بریارەی کەلەلایەن دادگای باڵای تاوانەکانی عێراق دەرچوەو شاڵاوەکانی ئەنفالی بە تاوانی دژی مرۆڤایەتی و جینۆساید ناساندوە، لەپێناو قەرەبوکردنەوەی مادی و مەعنەوی کەسوکار و زیانلێکەوتانی ئەنفال، لەزوترین کاتدا.

دەرئەنجام

دوای تێپەربونی ٣٣ ساڵ بەسەر کارەساتی ئەنفالدا، هێشتا گەلی کورد نەیتوانیوە لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی پشتگیری بۆ ئەم کەیسە بەدەستبهێنێت و ئەم کارەساتە گەورەیە بەجینۆساید بناسێنێت. لەسەر ئاستی عێراقیش سەرەرای بونی بریاری دادگای باڵای تاوانەکان و بریاری پەرلەمان بۆ قەرەبوکردنەوەی زیانلێکەوتوان و کەسوکاری ئەنفال، بەڵام تائێستا حکومەتی عێراق، نەداوای لێبوردی لەوتاوانە کردوە، نەقەرەبوی کەسوکاری ئەنفالکراوانی کردوەتەوە.

لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستانیش، حکومەتی هەرێم وەک پێویست خزمەتی کەسوکاری ئەنفالکراوانی نەکردوە، ئەوە جگە لەوەی بەرکەوتوانی کارەساتی ئەنفال لەبارێکی خراپی دەرونیدا دەژین، ساڵانە لە (٤/١٤)دا یادی ئەنفال دەکرێتەوە، بەڵام کەسوکاری ئەنفالکراوان نیگەرانن لەوەی، ئەو رۆژە جگە لە یادکردنەوەو نوێبونەوەی زامەکانیان هیچی دیکە نییە، تا لەئاستی پێویستدا خزمەت بە کەسوکاری ئەو قوربانییانە بگەیەنێت.

تائێستا بەقەد گەورەیی تاوانی ئەنفال، لەسەر ئاستی مرۆیی و کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئیداریی و ئاوەدانکردنەوە خزمەتی کەسوکاری ئەنفالکراو ئەو ناوچانە نەکراون کە ئەنفالیان تێدا ئەنجامدراوە. هێشتا کەسوکاری ئەنفالکراوەکان و ناوچەکانیان لەسادەترین مەحرومن لە سەرەتاییترین مافەکانی ژیانکردن، تا ئەم ساتەوەختە زۆرینەی کەسوکاری ئەنفال بەهۆی هەژاریی و نەبونییەوە گرفتارو پەراوێزخراون، سادەترین خزمەتگوزارییەکانی ژیان لەو ناوچەیەی کە قوربانییەکی زۆری پێشکەشی هەرێمی کوردستان بەتایبەتی و عێراق بەگشتی کردوە نەهاتوەتەدی.

لەلایەکی دیکەوە ئەوەی کەبوەتە هۆکاری قوڵکردنەوەی برینی کەسوکاری قوربانیانی ئەنفال، بریتییە لەدادگایی نەکردن و بەسزانەگەیاندن و داڵدەدان و چاوپۆشی لێکردنی ئەو بەرپرس و سەرۆک جاش و مستەشارو کەسانەی بەشدارییان لەتاوانی ئەنفالدا کردوە. سەرەرای بونی بریاری دادگای باڵای تاوانەکانی عێراق و بڵاوکردنەوەی ناوەکانیان بۆ دادگایی کردنیان. بەڵام بەسزانەگەیاندنی تاوانبار و تۆمەتبارانی کەیسی ئەنفال، وەک گەورەترین بێڕێزی بەرامبەر قوربانییانی ئەنفالو کەسوکاری قوربانییان و بچوکردنەوەی تاوانەکە و پێشێلکردنی مافی مرۆڤ دەخوێندرێتەوە.

الجمهورية العراقية

سري للغاية وشخصي

(سيظل الشهداء أكرم منا جميعا)

ع / ١٣
١٠٥٧٦
٢١/٨/٨٨

وزارة الدفاع
رئاسة أركان الجيش
(مكتب رئيس أركان الجيش)
الرقم / د ١ ج / ١١٢٢
التاريخ ٢١ / ٨ / ١٩٨٨

الى / قائد الفيلق الاول
قائد الفيلق الخامس

الموضوع / توجيهات

اللقاء الذي جرى معكم في مقر الفيلق الاول في كركوك يوم ٢٠ آب ٨٨ بحضور معاون رئيس أركان الجيش للعمليات ومدير الحركات العسكرية ومديري الجيش لمناقشة خطط عمليات الانفال المقبلة نسجل مايلي :

١. يجري تحديد التجمعات السكانية في قاطع كل منكم وتعالج بالضربات الخاصة المكثفة قبل الشروع بالتنفيذ بـ (٤٨) ساعة لخلق حالة الذعر في صفوفهم ومنعهم من التعاون مع المخربين مع متابعة تنقلهم ضمن المنطقة مع ضرورة الحذر الشديد من ضرب القرى السكنية المتاخمة للحدود العراقية - التركية

٢. يجري التنسيق بشكل جيد مع الجانب التركي وفق بروتوكول التعاون المرتبط معهم بصدد مطاردة المخربين في قاطع كل منكم

٣. التأكيد على انجاز عمليات قطع المخربين مع الحدود الايرانية واحكامها مع الجانب التركي قبل المباشرة بالعمل الرئيسي لعمليات الانفال .

٤. ان الفرصة الحالية للقضاء على المخربين في المنطقة الشمالية هي أفضل الفرص وربما لا تتاح مثلها في المستقبل سواء تم تحقيق السلام مع العدو أو لم يتحقق عليه يجب ان تكون هناك تطهير شامل للمخربين في المنطقة الشمالية ومن المتوقع انجاز ذلك قبل حدوث أي توتر مع العدو الايراني في حالة تعثر محادثات السلام .

(١ - ٣)

دائـرة العمليات
مديـرية التخطيـط

سري للغاية وشخصي

٥. ينبغي مسك كافة المفاصل ونقاط الاتصال بين المناطق التي يتركز بها المخربين خلال عمليات التطهير وعدم تركها في حالة تقدم الارتال للأمام .

٦. تقوم مديرية الاستخبارات العسكرية العامة وشعبات الاستخبارات في الفيالق بمتابعة ردود فعل المخربين وتأثير العمليات عليهم خلال تنفيذ العمليات لامكان توجيه ضربات قوية اليهم وعدم التقاط انفاسهم .

٧. التخطيط لعمليات الانزال بالسمتيات وبشكل جريء وطيلة فترة تنفيذ العمليات ويتم انزال جزء من فوج دفاع وطني والقسم المتبقي يواصل التقدم على المحاور لامكان الاتصال مع القوتين بمرحلة لاحقة .

٨. عدم استخدام افواج الدفاع الوطني في نفس مناطق عشائرهم لمنع التواطؤ مع سكان القرى .
ينبغي ان تكون هناك مرونة في اتجاهات حركة الارتال لامكان الوصول الى الاهداف باسرع ما يمكن .

٩. عدم المطالبة بالاحتياطات للعمليات التي ستنفذ وانما يجري تأمينها من نفس قطعات التنفيذ حيث بعد تطهير القسم الاكبر من المناطق سيتم توفير احتياط كافي .

١٠. عدم الارتباك في حالة التأثير على طرق المواصلات من قبل المخربين

(٢ - ٣)

سري للغاية وشخصي

دائرة العمليات
مديرية التخطيط

سري للغاية وشخصي

١١. في مناطق الحدود العراقية - التركية عدم التوغل في الأراضي التركية لحين إقرار التنسيق مع الجانب التركي .
استخدام أسلوب الثواب والحساب مع أفواج الدفاع الوطني وعزله أي مستشار في حالة تردده .

١٢. تجمع من ش ٤٢ طائرة نقل للأغراض العمليات بعد مرور (٢) أيام اعتباراً من يوم ٢٠ آب ٨٨ .

١٣. يجري إكمال كافة التحضيرات للأغراض المسلحة للمناطق الحالية ويمرر الباقي لأغراض عمليات الأنفال .
يوم (ي) لعمليات الأنفال هو ٢٥ آب ٨٨ وفي حالة تعديله فسيكون أقصى موعد هو ٢٧ آب ٨٨ .

نرجو اتخاذ ما يلزم

٣/٨

الفريق الركن
نزار عبد الكريم فيصل
رئيس أركان الجيش

نسخة إلى /
أمانة سر القيادة العامة للقوات المسلحة
ديوان وزارة الدفاع
دائرة العمليات
مديرية الاستخبارات العسكرية العامة . نرجو اتخاذ ما يلزم لصدور المادتين (٢ و٦) وبالتنسيق مع قيادة فيلق ونقله

(٣ - ٣٠)
سري للغاية وشخصي

السيد مدير العام
يرجى التفضل ! ٢ [illegible]
ونشكر [illegible]
السيد نائب القائد حفظه الله

٦/٨

بسم الله الرحمن الرحيم

الجمهورية العراقية

(سيظل الشهداء أكرم منا جميعاً)

١٦٦١٥

٨٨/٨/٢٨

سري للغاية وشخصي

وزارة الدفاع
رئاسة أركان الجيش
(مكتب رئيس أركان الجيش)
العدد/ راع/ ٤٠/ ١١٨٢
التاريخ ٢٨/ آب/ ١٩٨٨

إلى / قيادة الفيلق الأول
قيادة الفيلق الخامس

الموضوع / توجيهات

نسب السيد نائب القائد العام للقوات المسلحة وزير الدفاع خلال إيجازه بخطط عمليات الأنفال التي يجري تنفيذها في قواطعكم بالآتي :

١. إزالة كافة القرى وإزالة كافة الدور ضمن القرية الواحدة حيث لوحظ بترك دار أو أكثر في القرى المزالة سابقاً ويكلف طيران الجيش بمراقبة ذلك .
٢. على ق ف ١ الإيعاز إلى قيادة ف ق ش ٤١ بإناطة واجبات إلى ف ق ٤٢ المستقل ضمن خطة العمل في قاطع القيادة .
٣. تحديد الأرزاق المتوجبة إلى أفواج الدفاع الوطني وملاحظة عدم إعطائهم الأرزاق عيناً والاستعاضة عنه بالبدل .
٤. إخضاع عجلات أفواج الدفاع الوطني إلى التفتيش من قبل السيطرات .

نرجو اتخاذ ما يلزم

الفريق الركن
نزار عبد الكريم فيصل
رئيس أركان الجيش
٢٨

السيد أمين السر العام

السيد أمين السر الأقدم
يرجى التفضل بالاطلاع وتبليغ مضمونها إلى السيد الرئيس القائد حفظه الله ... مع التقدير
أمين السر

أمانة سر القيادة العامة للقوات المسلحة
ديوان وزارة الدفاع
دائرة العمليات . نسب السيد نائب القائد العام للقوات المسلحة وزير الدفاع تحديث الخرائط وبكافة المقاييس بأحدث المعلومات الطوبوغرافية
مديرية طيران الجيش . لاتخاذ ما يلزم بصدد المادة (١) أعلاه
هيئة الأمن الداخلي (١ - ١)

بسم الله الرحمن الرحيم

سري للغاية وشخصي

٤/١٢/... [illegible]

رئاسة اركان الجيش
العدد ر ا ٩ / ٢٤٩
التاريخ ٢٧/٤/٩٨٨

الى / قائد الفيلق الاول (لواء سلطان هاشم)
قائد الفيلق الخامس (لواء ابراهيم [illegible])

الموضوع / توجيهات

المؤتمر المنعقد في كركوك يوم ٢٧ نيسان ٨٨

١. اتجاهات العمل المعادي

مع حلول استمرار تواجد العدو في مناطق فيلقيكما واتجاهات عمله وسعيه لاحتلال اهداف ذات مرتبة اعلامية (مدينة او مواقع [illegible]) لتعويض [illegible] عن عملية تحرير الفاو نجد انه قد تكون اتجاهات عمله المقبلة مايلي :-

أ. احتلال دربندخان : رغم الظروف الصعبة المحيطة بها ودفاعاتنا القوية وقد يهاجم بصورة مباشرة او غير مباشرة (من ناحية [illegible]) وقد يصل الى مرتكزات (عوارض) مهمة توصله الى الهدف الرئيسي

ب. احتلال سيد صادق : وهو الهدف الثاني بالاهمية في قاطع فيلق [illegible] كما ينفذ التحشد باتجاه باني بنوك

ج. احتلال دوكان : رغم صعوبة ذلك لعدم [illegible] زلوان و شيخ محمد وطاق تو والتي تشكل خطاً دفاعياً امامياً والتي (هذه العوارض) قد تشكل اهدافاً يستهدف العدو في المرحلة المقبلة

د. احتلال قلعة دزه : وهو الاتجاه الاكثر احتمالاً وقد يحصل الاخلال في حركة احتلال حلبجة من الجهة وصولاً الى مضيق سنكسر.

هـ. احتلال عوارض مهمة في قاطع فوج ٢٢ (سورگه وكلشوان ومجموعة [illegible])

٢. نهج العمل المقبل

تعزيز ما تم ذكره اعلاه فان نهج العمل المطلوب كمايلي :-

(١ - ٢)

سري للغاية وشخصي

4

سري للغاية وشخصي

ق/ا ت

آ. خلال الفترة من شهر تموز علينا ان ندافع بشكل رصين في المنطقة الشمالية مع استمرار العمل بالهجمات المحدودة (هجمات الوخز) باتجاه اهداف ذات قيمة تعبوية وبالمتيسر من القطعات

ب. التهيؤ بشكل جدي للدفاع عن قلعة دزة مع وضع اطار عمل العدو المحتمل امامنا وعلى فل ٥ الاهتمام في الدفاع عن مضيق سنكسر وجبهة سلطانه ومن الجبهة (نوزالوين - بشتاشان وزناقو) ومن اتجاه جم ريزان وباليسان

ج. على الفيلق الخامس ان يعمل باتجاه المخربين في قاطع قلعة دزة وتدميرهم هجومياً واتباع الدفاع الوطني وابعادهم عن الاهداف المهمة وتنشيط القطعات وان يكون هنالك مقر قاطع لجبهة سلطانه ومنع [illegible] على الاقل

د. اعادة النظر بالقطعات المتوزرة واعادة تنظيم وسد نواقصها وتدريبها بشكل جيد.

هـ. تنفيذ عملية الانفال الرابعة في حوض سوان - جم ريزان وفق الخطة المقترحة والتي نوقشت في مديرية التخطيط مع التعديلات التي اجريت عليها من قبل فل ١ مع ضرورة اخراج مصادات من فل ٥ وبالتنسيق مع فل ١ وبعدها يباشر بعمليات الانفال في قاطع فل ٥ وفق الاسبقيات المقررة وصولاً الى القضاء على كافة مقرات المخربين في المنطقة الشمالية

و. استخدام العتاد الخاص على تحشدات العدو كلما كان ذلك ممكناً سواءاً بالقوة الجوية أو المدفعية/الاسنوية/الحقيبات قبل ان يشرع بعملياته ضد قطعاتنا (ضربات اجهاضية) ويمكن كذلك توجيه ضربات العتاد الخاص ضد مقرات المخربين

نرجو اتخاذ ما يلزم مع التقدير

[signature]

٢٨/٤

نسخة الى

امانة السر للقيادة العامة للقوات المسلحة

ديوان وزارة الدفاع

دائرة العمليات

مديرية الاستخبارات العسكرية العامة

السيد أمين السر الأقدم الفريق الركن . نزار عبد الكريم فيصل [illegible] بالاطلاع [illegible] رئيس اركان الجيش

سرية للغاية وشخصي

5

٢١٧٩
١٠/٨/٨٦

بسم الله الرحمن الرحيم

سري وشخصي

مديرية الاستخبارات العسكرية العامة
منظومة استخبارات المنطقة الشرقية
العدد / ش٣/ ق٣/ ١٠١٢
التاريخ ١٢ / آب / ١٩٨٦.

الى / كافة المراكز ( )

الموضوع / الحصار الاقتصادي

ادناه صورة رسالة لجنة التنسيق الامني المركزية المرقمة ٢٥٦٨ في ٢/٨/١٩٨٦ والمبلغة الينا بكتاب محافظة التاميم اللجنة الامنية السري والشخصي ٩٣٥ في ١٠/٨/١٩٨٦ .
نرجو الاطلاع وتنفيذ ما ورد فيها واعلامنا اجراءاتكم بصدد الموضوع .

العقيد م
و/ مدير منظومة استخبارات المنطقة الشرقية

سري وشخصي

بناء على ماجاء بكتاب ديوان الرئاسة المرقم ٢٨١٨٩ في ٢/٨/١٩٨٦ (٠) تقرير استمرار الحصار والتشديد على القرى والمناطق المحذورة امنيا " وحسب التوجيهات المركزية الصادرة بهذا الصدد ومنها عدم ايصال المواد الغذائية وغيرها اليهم (٠) يرجى اتخاذ مايلزم واعلامنا مع التقدير (٠) قيادتي الفيلق الاول والخامس/ كافة قيادات فروع المكتب/ امن الحكم الذاتي / منظومتي استخبارات المنطقة الشمالية والشرقية (٠) يرجى التفضل بالاطلاع ولنفس الغرض ٠٠٠٠ مع التقدير .

www.Anfalistan.com

ـ برقية سرية فورية ـ بق الانشاء ويومـه

الى / مديريات أمن الاقسام ٢١ / ١٠ / ١٩٨٨

من / أمن اربيل

المنش ٥/ ش٠س٥ // ١٢٠٦٩ // علمنا ما يلي (٠)

١٠ هناك عناصر التحقق بافواج الدفاع الوطني من الشبك الذين غيروا قوميتهم من العربية الى الكردية والساكنين محافظة نينوى ٠٠

٢٠ نسب الرفيق المناضل علي حسن المجيد مسؤول مكتب تنظيم الشمال بهدم دورهم جميعاً ويرحلون الى المجمعات السكنية في محافظتنا ولا يعوضون نهائياً ٠٠٠

للاطلاع واتخاذ ما يلزم وأعلامنا

مدير أمن محافظة اربيل

٢٠٤٤
١٩٨٨
٣١/ب

www.Anfalistan.com

www.Anfalistan.com

معلومة
استخبارات المنطقة الشرقية
العدد / ١٥٥٧٧
التاريخ ٢٢/٥/١٩٨٧

٢٥٧٦ [illegible]
٥/٢٢

للللل

من/ م ا س كلار ——— سريه فوريه ——— ٩٨٧/٥/٢٢

الى/ م ا س م الشرقية /ش٢

المنشىء/ق٢/١٠/١٠١/٢١/ق س/٠/ الخرايط طوزخورماتو/ قلعة شيروانه ١/٠٠٠ ١٠٠ /٠/

رسالتكم سريه فوريه ش٢/ق٢/٩٠٦٢ فى ١٩٨٧/٥/٢١/٠/ عدد العوايل المرحله من تاريخ ٥/١٢ ولحد الان / ١٥٠٠/ عايله قسم من هذه العوايل التحقت الى جانب المخربين مخربى عملاء ايران يقدر عددها ب/٤٥٠/ عايله واغلبهم من قرى عمر بل/ ٦٩٤٨/ كوبان عرب/٩٧٤٢/ قره قوجلى/١٢٥٢ / بيا سجر/١٦٥٢ روتين/١٢٥٤/ مله سور/١٢٥٠/ والقسم الاخر والذى يقدر عددها ب/١٠٥٠/ عايله تم اسكانهم مع اقربائهم فى المدن والقرى الغير محذوره امنيا /٠/ تم تخصيص مجمع سكنى للعوايل المرحله فى قضاء كلار بالقرب من قرية شاكل/١٦٢٥/ واطلق عليه اسم حى الصمود حيث تم توزيع قطع اراضى لهم فيه /٠/ يرجى الاطلاع

المرسل/ نبى حسين

[illegible]

المستلم/ صابر

للللل
١٢٤٦
للللل

يطلب التنسيق مع المركز ([illegible]) [illegible]
[illegible]
٥/٢٢

[illegible]
٥/٢٢

حزب البعث العربي الاشتراكي
القطر العراقي
قيادة فرع اربيل
قيادة شعبة صلاح الدين

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

العدد / ٢٦٤٨/٦٠
التاريخ ١٢ / ٩ / ١٩٨٧

الى / قيادة فرع اربيل

م/ محضر اجتماع

تحية رفاقية :ـ

بتاريخ ١٩٨٧/٩/١٢ عقدت قيادة شعبة صلاح الدين اجتماعاً استثنائياً في مقر قيادة شعبة صلاح الدين وادار الاجتماع الرفيق عاشور شهاب احمد امين سر قيادة الشعبة وحضره الرفاق اعضاء قيادة الشعبة وتناول الاجتماع مايلي :ـ

١) كتاب قيادة فرع اربيل ١١٥٢٥/٣٤ في ١٩٨٧/٩/١٨ قرار اطلعت قيادة الشعبة على مضمون الكتاب اعلاه وتوصي بمساعدة الرفيق عدنان حمدان علوان / عضو فرقة كويسنجق بمبلغ ٢٥٠ مائتان وخمسون دينار لمحدودية راتبه ولكونه صاحب عائلة كبيرة .

٢) اطلعت قيادة الشعبة على كافة استمارات جرد وتقييم عوائل المخربين الواردة من قيادات الفرق وبعد تدقيق كافة الاستمارات توصي قيادة الشعبة بما يلي :ـ

اولاً :ـ حجز وترحيل افراد عوائل المخربين حسب الضوابط الواردة الينا بكتاب قيادة الفرع المرقم ١١٥٤٠/٣٨ في ١٩٨٧/٩/٩ وبرقية قيادة مكتب تنظيم الشمال المرقمة ٤٣٥ في ٧/ ٩ ١٩٨٧ وعددها ((١١١)) عائلة من العوائل التي ليس لديها شهيد ـ اسير مفقود ـ عسكري مقاتل افواج الدفاع وطني ـ مقاتل في الجيش الشعبي

ثانياً : ترحيل والدة المخرب او شقيقته الكبرى حسب الضوابط الواردة ببرقية قيادة مكتب تنظيم الشمال وعددها ((١٠٢)) من العوائل التي لديها شهيد ـ اسير ـ مفقود ـ مقاتل عسكري ـ مقاتل افواج دفاع وطني ـ مقاتل جيش شعبي .

ثالثاً : اسقاط الجنسية العراقية وحجز الاموال المنقولة وغير المنقولة للعوائل الملتحقة مع زمر التخريب مع كافة افراد العائلة وعددها ((٨٢)) استمارة .

للتفضل بالاطلاع مع التقدير .

ودمتم للنضال

الرفيق
عاشور شهاب احمد
امين سر قيادة شعبة صلاح الدين

نسخة منه الى
الرفاق اعضاء قيادة الشعبة المحترمون / للتفضل بالاطلاع . مع التقدير

www.Anfalistan.com

((صورة كتاب قيادة مكتب تنظيم الشمال المرقم ٢٧١٣/١ في ١٩٨٧/٤/١٠))

استناداً الى الصلاحيه المخوله للرفيق المناضل علي حسن المجيد عضو القياده القطريـــــه امين سر قيادة مكتب تنظيم الشـــمال .

لقد وجه سيـــادته عدم سماع دعاوى اهالي القرى المحذوره امنياً وكذلك الدعـــــاوى الخاصه بالمخربين مهما كان نوعها وتجميد الدعاوى المرفوعه سابقاً . راجين التفضل بالاطـــلاع واتخاذ مايلزم مع التقدير . ودمتم للعقيد . والنضـــــال .

الرفيق

راضي حسن سلمـــــان

نائب امين سر قيادة مكتب تنظيم الشمال

بسم الله الرحمن الرحيم

مديرية امن محافظة السليمانيـــه

العدد /ش٣/ ٢١٧١

التاريخ / ١٠ /١٩٨٧/٥

الى / كافة المديريات وامن بعموم الشمال

م/ عدم سماع الدعـــاوى

الاه صورة كتاب مكتب تنظيم الشمال سرى للغايه وشخصي المرقم ٢٧١٣/١ في ١٩٨٧/٤/٢٠ المحالة الينا بكتاب محافظة السليمانيه / الحكم المحلي / المكتب الخاص ٣٦٥٢/٤/٤/٢ في ١٩٨٧/٤/٢٣ راجين الاطلاع وتنفيذ ما ورد فيه رجــــاءً

ع/ مدير امن محافظة السليمانيـــه

رقت الانشاء وو

- برقية سرية فورية -

www.Anfalistan.com

/ ٧ / ١٩٨٨

الى / كافة مديريات أمن الاقسام

من / أمن أربيل

// طنفنا ما يلي (٠) توفرت معلومات تفيد

الغش/ ق٠س/٢/ ٦٤٤٤١- ١

بتهريب مادة الزيت (دهن البويك) الى القرى المحظورة امنيا والى الجهات التخريبية

لاستعمالها اثناء القصف الكيمياوي ولانها تقي الجسم بعد الاصابة بالمادة الكيمياوية

مع فقدان هذه المادة من السوق وارتفاع سعر الكاتون الواحد من الزيت المذكور

من (٣٠) دينار الى (١٢٠) دينار (٠) للتدقيق صحة المعلومات واعلامنا

بالموقف الحكمة

مدير الامن

مدير أمن محافظة أربيل

١٩٠٨

١٨/٧/١٩

قائمة بالشفلات العائدة للقطاع الخاص المشاركة في حملة تطوير المنطقة الشمالية

ت	نوع الشفل	رقم الشفل	اسم المالك	مدة الاشتغال من	الى	ب.ض
١	كاوساكي ٧٠	بلا	رشيد صالح احمد	١٩٨٧/٥/١٠	١٩٨٧/٦/٩	٣١
٢	كاوساكي ٧٠	=	شاكر احمد محمود	١٩٨٧/٥/١٠	١٩٨٧/٥/١٥	٦
				١٩٨٧/٥/٢٥	١٩٨٧/٦/٤	١١
٣	= =	بلا	حسين العزو	١٩٨٧/٥/١٠	١٩٨٧/٥/٢٦	١٧
				١٩٨٧/٦/٣	١٩٨٧/٦/٩	٧
٤	= =	=	صابر كريم فتاح	١٩٨٧/٥/١٠	١٩٨٧/٥/١٥	٦
				١٩٨٧/٥/١٨	١٩٨٧/٦/١٦	٣٠
٥	كتربلر =	٥٦٦	عبد الواحد [illegible]	١٩٨٧/٥/[illegible]	١٩٨٧/٦/١٦	٣٧
٦	المانيا الشرقية	بلا	فخر الدين [illegible]	[illegible]	[illegible]	٩
٧	كاوساكي ٧٠	بلا	ناظم عارف	١٩٨٧/٥/١٠	١٩٨٧/٥/١٦	٧
٨	= =	٢٨	صلاح الدين شيخ حسين احمد	١٩٨٧/٤/٢٢	١٩٨٧/٦/٢	٤٢
٩	كتربلر	بلا	خورشيد حمه رشيد	١٩٨٧/٤/٢٠	١٩٨٧/٦/١٧	٥٩
١٠	كاوساكي ٧٠	بلا	شاكر المقاول	١٩٨٧/٥/١١	١٩٨٧/٦/٥	٢٦
١١	كاوساكي ٧٠	١٢	صلاح الدين فرج حميد قطيس	١٩٨٧/٤/١١	١٩٨٧/٥/٢٣	٢٥
				١٩٨٧/٥/٢٩	١٩٨٧/٦/١٦	١٩
١٢	ساوساكي ٧٠	١٠٢ تأميم	سعيد ابو بكر	١٩٨٧/٤/٢٣	١٩٨٧/٥/١	٩
				١٩٨٧/٥/٥	١٩٨٧/٦/١	٢٨
١٣	انترنا شنال	بلا	فاضل رفيق	١٩٨٧/٥/١٤	١٩٨٧/٥/١٦	٣
١٤	=	١٧٥ تأميم	لطيف بهاء الدين	١٩٨٧/٥/١	١٩٨٧/٥/١٤	١٤
١٥	= =	٢٩ تأميم	محمد كريم	١٩٨٧/٥/٩	١٩٨٧/٥/٢١	١٣
١٦	= =	١٧٥ اربيل	حقي اسماعيل	١٩٨٧/٥/٢	١٩٨٧/٥/١٤	١٣
١٧	كاوساكي ٧٠	٨٥ تأميم	مولود محمد	١٩٨٧/٤/٢٠	١٩٨٧/٦/١٠	٥٢
١٨	= =	٥١ تأميم	مجيد احمد حسن	١٩٨٧/٤/٢٠	١٩٨٧/٥/١٥	٢٦
				١٩٨٧/٥/١٨	١٩٨٧/٦/١٨	٣٢
١٩	= =	فحص	طاهر سالم عزيز	١٩٨٧/٥/١٣	١٩٨٧/٥/١٧	٥
٢٠	= =	١٧٩ تأميم	سعيد محمد	١٩٨٧/٥/١٣	١٩٨٧/٥/١٧	٥
٢١	= =	بلا	رحيم مردان	١٩٨٧/٤/٢٥	١٩٨٧/٥/٢٥	٣١
٢٢	= =	٧٨ تأميم	عبد الله عزيز	١٩٨٧/٤/٢٧	١٩٨٧/٥/٧	١١
٢٣	= =	بلا	سلمان حسن	١٩٨٧/٥/١٤	١٩٨٧/٥/٢٢	٩
٢٤	كاوساكي ٧٠	بلا	كريم محي الدين	١٩٨٧/٥/١	١٩٨٧/٥/١٥	١٥
٢٥	= =	٨٠ تأميم	قهرمان احمد قادر	١٩٨٧/٤/٢٢	[illegible]	١٤
٢٦	كاوساكي ٧٠	٤٧ زراعي	لطيف محمد قادر	١٩٨٧/٤/٢٢	١٩٨٧/٥/١٦	٢٥
٢٧	= =	فحص	فخر الدين عثمان	١٩٨٧/٥/١١	١٩٨٧/٥/٢٩	١٩
٢٨	= =	١٢٧٥ بغداد	جتين مجيد عبد الله	١٩٨٧/٤/٢٧	١٩٨٧/٥/٨	١٢
				١٩٨٧/٥/١٣	١٩٨٧/٥/[illegible]	١٠
٢٩	= =	١٦٣ تأميم	لطيف محمد قادر	١٩٨٧/٤/٢٢	١٩٨٧/٥/١٢	٤١
٣٠	كاوساكي ٨٠	١٤٥ تأميم	رشيد محمد خضر	١٩٨٧/٥/١٤	١٩٨٧/٦/٧	٢٥

مديرية مرور محافظة التأميم
(الادارة / الواردة)
العدد /
التاريخ /

www.anfalistan.com

بسم الله الرحمن الرحيم

قيـــــــادة
قـوات حماية النفـــــــط
الاليات
العدد / ٤٢١٩
التاريخ / ٧ / ١٩٨٧
٢٧

لسنا طلاب حرب وانما دعاة حق

محافظة التأميم
لجنة التعبئة والاحصاء
١٢٣٩
١٩٨٧/٧/٢٨

الى / محافظـــة التأميـــم

الموضوع / طلب اطارات

www.Anfalistan.com

بتاريخ ٢/٦/١٩٨٧ كلفت العجلات المذكورة ادناه وانواعها واسماء سواقيها بجهود حربي بالواجب لتهديم القرى واثناء المصادمة مع المخربين حدث انفجار بالاطارات • يرجى تجهيزهم بالاطارات لعدم توفرها في الاسواق المحلية واعلامنا ••• مع التقديــــر •

ت	رقم السيارة ونوعها	قياس الاطار	اسم السائق
١	(٥٩٣) تاميم مان قلاب	١٢٠٠×٢٤ عدد / ٢	احمد ابراهيم امين
٢	(٨١٩٦) = وسيد ن قلاب	١٢٠٠×٢٤ = / ٢	خلف اسماعيل حسين
٣	(٢٥٨٩) = صلاح الدين	١٢٠٠×٢٠ = / ٢	فخر الدين غريب عبد الله

العميد ق ع الركن
قائد قوات حماية النفـــــط

ط.ا / ٢٦/٧

بسم الله الرحمن الرحيم

قيــادة
ق . وات حماية القســـط
الاركان العامـــة
الحركـات

سري للغاية

المدد / ٤٩ / ١٨ / ٢٧١٨٤
التاريخ / ٢ / حزيران ٨٧

المعنون يصليح الدحر
2

محافظة التاميم
لجنة التعبئة والاحصاء
١٢٢٢
التاريخ ٤ / ٧ / ١٩٨٧

الى / محافظة التاميم

الموضوع / تخصيص شفل

التخطيط

www.Anfalistan.com

يرجى الايعاز لتخصيص شفل لهدم الدور القريبة من ربايا قاطع صدام / ٧١ ج ش الواقعة في قرية جيهمن لعدم تهديمها سابقاً واعلامنا مع .. التقدير .

السيد المحافظ باشا
للتفضل بالاطلاع واعلامكم لطفاً --- مع التقدير.
٤ / ٧ / ٨٧

العميد ق خ الركن
بارق عبد الله الحاج حنطه
قائد قوات حماية القســـط

نسخة الى /
قرية قاطع جبل بور / كتابكم السري للغاية ٨٦١ في ٢٦/٨/٨٧ نرجو متابعة التخصيص

سري للغاية

فرحان / ٢٩

A (4)

بسم الله الرحمن الرحيم

رئاسة الجمهورية
مكتب أمانة السر للقيادة العامة للقوات المسلحة

سيـــدى الرئيس القائد العام للقوات المسلحه المحترم

م / تكريـــــــــم

www.Anfalistan.com

١. أطلعتم سيادتكم على المطالعة المرفقة جانبا وأمرتم سيادتكم بما يلـــــــــي :

أ. بصدد الضباط ((نوطان لابرز من قام بعمل مباشر)) .

ب. بصدد المستشارين ((نعـــــم)) .

ج. بصدد المقاتل ((مــاذا عمــل ؟)) .

٢. أود أن أبين بعد أستئذان سيادتكم الاجابه على ما أستفسرتم سيادتكم عنه فــي الفقره (ج) من الماده (١) أعلاه وكما مبين في حقل العمل المميز في نمــوذج مقترح التكريم ما يلي :

أنه المقاتل محمد كانبي بالو أغا وقد أقترح تكريمه بنوط شجاعه (لشجاعته وأندفاعه بصوره متميزه في أحتلال الراقم ١٣٧٦ خلال عملية الانفال للفتره من ٢٤ شبـــاط ولغايــة ٥ آذار ١٩٨٨) والتي نفذت في قاطع عمليات الفيلق الخامس علما أنـــه يشغل منصب معاون مستشار لفوج الدفاع الوطني /١٤٧ .

يرجى التفضل بالاطلاع والتنسيب مع فائق التقدير والاحترام سيدى الرئيس القائد العـــام .

الفريق الركن
علاء الديــن كاظــم حمـــاد
أمين السر العام للقياده العامه للقوات المسلحه
١٦ آيــار ١٩٨٨

خليل /

الجمهورية العراقية
وزارة الصحة
قسم الاحصاء الصحي والحياتي

شـــهادة وفـــاة

رقم الشهادة: 169653 ط/١

تاريخ التنظيم: / / ١٩

١ ـ اسم المتوفي ولقبه: ..... ٢ ـ الجنس: ..... ٣ ـ الجنسية: ..... ٤ ـ الدين: ..... ٥ ـ المهنة: .....

٦ ـ الحالة الزوجية: اعزب ..... متزوج ..... ارمل ..... مطلق ..... ٧ ـ تاريخ الولادة / / ١٩ ٨ ـ محل الولادة: قضاء ..... محافظة .....

٩ ـ اقامته الدائمة: رقم الدار ..... زقاق ..... المحلة او القرية ..... ناحية ..... قضاء ..... محافظة .....

١٠ ـ محل الوفاة: المحلة او القرية ..... الناحية ..... قضاء ..... محافظة .....

١١ ـ تاريخ الوفاة (كتابة): الساعة ..... يوم ..... شهر ..... سنة ١٩٨٨

١٢ ـ اسم والد المتوفى ..... ١٣ ـ اسم والدة المتوفى .....

١٤ ـ اسم المبلّغ عن الوفاة: ..... ١٥ ـ صلته بالمتوفى: ..... ١٦ ـ عنوان المبلّغ الكامل: .....

١٧ ـ شهادة الوفاة الطبية

(١) المرض او الحالة التي ادت للوفاة مباشرة

(أ) ..... (تسبب عن او نتيجة لما يليه)

الحالات المرضية (ان وجدت) والتي ادت للسبب

(ب) ..... (تسبب عن او نتيجة لما يليه)

اعلاه مع ذكر السبب الاصلي في النهاية

(ج) .....

(٢) حالات مهمة اخرى ساعدت على الوفاة ولا صلة لها بالمرض او الحالة التي سببت الوفاة: .....

الفترة التقريبية بين ظهور الاعراض والوفاة

١٨ ـ حدثت الوفاة في: البيت ..... المستشفى ..... مكان آخر .....

ختم المؤسسة الصحية

١٩ ـ اشهد ان الوفاة قد حدثت من الاسباب المثبتة اعلاه

عنوان اشتغال الطبيب: .....

اسم الطبيب: .....

توقيعه: .....

٢٠ ـ شهادة طبية عدلية (تملأ وتوقع من قبل الطبيب العدلي)

اني الموقع ادناه الدكتور ..... الطبيب في ..... قمت بتشريح جثة المتوفى .....

والمرسلة من قبل ..... حسب الاستمارة المرقمة ..... والمؤرخة في / / ١٩ في الساعة .....

بتاريخ / / ١٩ فوجدت سبب الوفاة ..... توقيع الطبيب ..... (ختم الطبابة العدلية)

٢١ ـ معلومات خاصة بمديرية الجنسية والاحوال المدنية: (تؤخذ من هوية الاحوال المدنية) .....

رقم السجل ..... رقم الصحيفة ..... المحافظة ..... رقم هوية الاحوال المدنية ..... (وترفق بالشهادة)

سجلت لدى السلطة الصحية في ..... تحت تسلسل ..... لسنة ١٩٨٨

ملاحظة: توضع علامة (×) في المكان المناسب

٤ـ نسخة منظم الشهادة

دار الحرية للطباعة ـ ١٩٨٤

Best for Baby
Pure, soft, silky powder. Use after every bath and nappy change. It's gentle, soothing and comforting. Absorbs moisture. Guards against and helps relieve chafing and nappy rash.
Best for You
200 g
Johnson-Johnson

NORTH
KURDISTAN @ KURD ©
WWW.FLICKR.COM/PHOTOS/KURDISTAN4ALL/

Irq-Mth-SL-Tsh-001
مقتنيات وجدت مع الحالة B-009
مؤسسة الشهداء - المقابر الجماعية
٢٠١٩/٧/٢٨

نزار خەزرەجی فەرماندەی فەیلەقی یەک لەکاتی توانی ئەنفالدا

وێنەی بەشێک لەتاوانبارانی سەرەکی کارەساتی ئەنفال

صدام حسين

علي كيمياوي

عدنان خيرالله

نزار الخزرجي

سلطان هاشم

كامل ساجت

يونس محمد الذرب

حسين رشيد التكريتي

صابر عبدالعزيز الدوري

فرحان مطلك الجبوري

سەرچاوەکان

کتێبی کوردی

١. ستارە عارف، ئەنفال تاوانێکی دژ بەمرۆڤایەتی، بەڕێوبەرایەتی چاپ و بڵاوکردنەوەی سلێمانی، چاپخانەی بینایی، سلێمانی، ٢٠١٢.

٢. تەها سلێمان، تێگەیشتن لەئەنفال وەک جینۆسایدی کورد، دەزگای رۆشنبیری جەمال عیرفان، چاپخانەی پیرەمێرد، ٢٠١٤.

٣. تەها سلێمان، توانبارو تۆمەتبارەکانی دۆسیەی ئەنفال، ئەنفالستان، ٢٠١٦.

٤. محمد رەئوف، پاکیزەکانی ئەنفال، چاپخانەی کەمال، سلێمانی، ٢٠١٤.

٥. عەبدوڵا کەریم مەحمود، ڕەشەبای ژەهری ئەنفال، بەرگی یەکەم، چاپی دووەم، ساڵی ٢٠٠٩.

٦. بەختیار علی، چێژی مەرگ دۆستی، بەرگی یەکەم، چاپی یەکەم، چاپخانەی کاردۆ، ٢٠١١.

٧. بورهان محمد امین، تەفسیری ئاسان بۆ تێگەیشتن لە قورئان، سورەتی احزاب، ئایەتی ٥٠.

٨. د. ئەمیر حەسەن پور، بەرەو تێگەیشتنو بەربەرەکانی کردنی ئەنفال، گۆڤاری ئەنفال، ژ ١سلێمانی ٢٠٠٠.

٩. هەژار عەزیز سورمێ، کوردو جینۆسایدو ئیبادەکردن هەڵوێستی یاسای نێودەوڵەتی، چاپی دووەم، دەزگای چاپو بڵاوکردنەوەی موکریانی، ٢٠٠٦.

١٠. د. مارف عومەر گوڵ، جینۆسایدی گەلی کورد لەبەر ڕۆشنایی یاسای تازەی نێودەوڵەتاندا، چاپی پێنجەم، دەزگای چاپو بڵاوکردنەوەی ئاراس، هەولێر.

١١. ئەحمەد فاتیح محەمەد، کورتەیەک لەسەر جینۆسایدو تاوانکاری نێودەوڵەتی، چاپخانەی کەمال، سلێمانی، ٢٠١٢.

١٢. د. جاسم تۆفیق، جینۆسایدی کورد مەسەلەیەکی ناوخۆیی نییە، گۆڤاری سیاسەتی دەولی، ژمارە٣، سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیژی ناوەندی ڕاگەیاندنی (ی.ن.ک)، هەولێر، ١٩٩٢.

١٣. دلێر کەریم، ئەنفال و گرنگی بەدیکۆمێنتکردنی، چاپخانەی پیرەمێرد، سلێمانی، ٢٠١٤.

١٤. چنار نامق، جینۆسایدو ئەنفالی کورد، چاپی یەکەم، چاپخانەی کارۆ، کەرکوک، ٢٠١٣.

١٥. ئاری عوسمان کەریم، رۆڵی جاش لەپرۆسەی ئەنفالدا، لێکۆڵینەوەی بەشی مێژو، لەسکوڵی زانستە مرۆڤایەتییەکانی زانکۆی سلێمانی، سەرپەرشتیار د.کەیوان ئازاد، ساڵی ٢٠١٣.

١٦. مەلا شاخی، ئەنفالی خاڵخاڵان، چاۆخانەی کارۆ، کەرکوک، ٢٠١٣.

١٧. وریا رەحمانی، هەڵەبجەو ئەنفال لەبەڵگەنامە نهێنییەکانی ئەمەریکادا.

١٨. ویسی ساڵح ئەحمەد ئەمین، عمر علی شەریف، عوبێد خدر فتح الله، جینۆسایدی گەلی کورد، چاپی یەکەم، چاپخانەی جیم ئۆفیس، ٢٠١٣.

کتێبی عەرەبی

١٩. القاضي محمد العريبي، قرار محكمة الانفال، اشراف و اعداد الحقوقي بهزاد على ادم، طبعة الاولي، دهوك، ٢٠١٤.

٢٠. عبدالله كريم محمود، رياح السموم و الانفال، ترجمه هيوا محمد رسول، مطبعة بيرميرد، السليمانية، ٢٠١٤.

٢١. شادي ابراهيم عبد القادر مدلل، السبى فى صدر الإسلام، اشراف ا.د.جمال محمد، بحث ماجستير جامعه نجاح الوطنية، فى نابلس فلسطين،٢٠١٠ ، ص١٠.
٢٢. لابى جعفر محمد بن جرير الطبرى، تفسير الطبرى و جامع البيان و عم تاويل اى القران، جزء السادس، طبع اولى و القاهره، ١٤٢٢هجري -٢٠٠١.
٢٣. غسان شربل، دفاتر الحاضر و الماضي، نزار الخزرجي رئيس السابق لأركان الجبش الاعراقي يكشف، سلسلة حوارات، جريدة الحيات، ٢٠٠٢.

سەرچاوەی ئەنتەرنێت

١. قۆناغەکانی ئەنفال و هەڵوێستەکانی حکومەتی هەرێم، پەیسەر، سایتی:
https://www.peyserpress.com/detail/5139
٢. سامان کەریم، ئەنفال، بەڵگەی جینۆسایدی نەتەوەیەکە، سایتی:
http://agc.garmian.edu.krd/%D8%A6%DB%95%D9%86%D9%81%D8%A7%D9%84-%D9%88%D8%AA%D8%A7%D8%B1/
٣. ئەنفالستان، کورتە پێناسەیەک بۆ تاوانی جینۆساید، سایتی:
http://www.anfalistan.com/2018/06/05/%da%a9%d9%88%d8%b1%d8%aa%db%95-%d9%be%db%8e%d9%86%d8%a7%d8%b3%db%95%db%8...
٤. ناوی تۆمەتبارانی ئەنفال، سایتی:
http://www.anfalistan.com/2019/04/10/%d9%86%d8%a7%d9%88%db%8c-%d8%aa%db%86%d...
٥. ئەنفال کارەساتێکی فەرامۆش کراو، سبەی، سایتی:
https://archive.sbeiy.com/ku/Inter_Report_Detail.aspx?id=408&cat=1&title=1
٦. محەمەد رەئوف، ئەنفال.. قۆناغەکانی پرۆسەکەو زیانەکانی، سایتی:
https://archive.sbeiy.com/Detail.aspx?id=44499&LinkID=4
٧. داوای دادگایی و سزادانی تۆمەتبارانی ئەنفال دەکرێ، سایتی:
https://rojnews.news/%D9%83%D9%88%D8%B1%D8%AF%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86/%D8%AF%D8%A7%D9%88%D8%A7%DB%8C-%D8%AF%D8%A7%D8%AF%DA%AF
٨. بەڵگەنامەکانی بەعس و سەدام گەڕێنرانەوە بەغدا، سایتی:
https://www.sbeiy.com/Details.aspx?jimare=26307
٩. ئەنفال.. زامێکی سارێژ نەبو، سایتی:
https://archive.sbeiy.com/Detail.aspx?id=30571&LinkID=14
١٠. (جینۆساید)؛ جوگرافیای شاڵاوەکانی ئەنفال، ئەنجامەکانی ئەنفال و کاریگەریەکانی لەسەر کوردستان، سایتی:
https://kurdizanist.com/%D8%A8%DB%95%D8%B4%DB%8C-%D8%B3%DB%8C-%D9%88-%D8%AF%D9%88%D9%88%DB%8C%DB%95%D9%85%D
١١. نزار خەزرەجی.. جەلادەکەی ئەنفال ئەو پیاوەی پارتیو یەکێتی و بزووتنەوەی ئیسلامی پاکانەیان بۆ کرد، سایتی:
https://www.sharpress.net/all-detail.aspx?Jimare=142517
١٢. ئە نفال... دۆسییەی سەدە، سایتی:
http://www.anfalistan.com/2015/03/17/%D8%A6%D9%87%E2%80%8C-%D9%86%D9%81%D8%A7%D9%84-

١٣. عومەر محمد، پێویستە شەری بەجینۆسایدناساندنی ئەنفال لەگەڵ بەغدا بکرێت نەک شەری نەوت، سایتی:
https://www.sbeiy.com/Details.aspx?jimare=16070
١٤. هۆشیار عەبدوڵا: مایەی شەرمە ناوچەکانی ئەنفال لەسەرەتایترین ماف بێبەشن، سایتی:
https://www.sbeiy.com/Details.aspx?jimare=13543
١٥. داوای قەرەبوکردنەوەی ئەنفال و پاراستنی شوێنی گۆرە بەکۆمەڵەکان دەکرێت، سایتی:
https://www.sbeiy.com/Details.aspx?jimare=16801
١٦. ئەنفال زامێکی لەبیرنەکراو، سایتی:
https://www.sbeiy.com/Details.aspx?jimare=22216
١٧. حکومەری هەرێم داوای قەرەبوکردنەوەی ئەنفال لەحکومەتی عێراق دەکات، سایتی:
https://www.sbeiy.com/Details.aspx?jimare=16697
١٨. ٣١ ساڵ بەسەر تاوانی ئەنفالدا تێپەردەبێت، سایتی:
https://www.sbeiy.com/Details.aspx?jimare=13519
١٩. پشتگیریی لایەنەکانی باشوور بۆ ئازادکردنی نزار خەزرەجی، سایتی:
https://www.kurdipedia.org/default.aspx?q=20130601130359783968&lng=3
٢٠. نامەی فواد مەعسوم بۆ وەزیری دەرەوەی دانیمارک، سایتی:
https://www.kurdipedia.org/default.aspx?q=20150925185654127138&lng=3
٢١. شاخەوان شۆڕش، ئەنفال تێگەیشتن پێناسەو ناساندن، سایتی:
http://kadirshorsh.com/?p=936
٢٢. قۆناغە رەشەکەی ئەنفال چۆن روویدا؟، سایتی:
https://nrttv.com/News.aspx?id=28721&MapID=1
٢٣. جینۆساید و ئەنفال سایتی:
https://www.kurdistanpost.nu/?mod=news&id=87665
٢٤. یەکەمین پەلاماری سەربازی ئەنفال بۆسەردۆڵی جافایەتی ناوی هێرشی محمد الرسول الله بووە، سایتی:

http://www.anfalistan.com/2015/03/18/%db%8c%db%95%d9%83%db%95%d9%85%db%8c%d9%86-%d9%be%db%95%d9%84%d8%a7%d9%85%d8%a7%d8%
٢٥. بەڵگەیەکی سادە، بەڵام گرنگ، سایتی:
http://www.anfalistan.com/2015/04/09/%d8%a8%db%95%da%b5%da%af%db%95%db%8c%db%95%d9%83%db%8c-%d8%b3%d8%a7%d8%af%db%95%d
٢٦. بەڵگە ترسناکەکە .. (بریاری ٤٠٠٨)ی نوسینگەی باکور، سایتی:
http://www.anfalistan.com/2015/04/11/%d8%a8%db%95%da%b5%da%af%db%95-%d8%aa%d8%b1%d8%b3%d9%86%d8%a7%da%a9%
٢٧. لە زمانی بەڵگەنامەکانەوە.. مردن لە قەڵای نوگرەسەلمان، سایتی:
http://www.anfalistan.com/2015/04/16/%d9%84%db%95-%d8%b2%d9%85%d8%a7%d9%86%db%8c-%d8%a8%db%95%da%b5%da%af%
٢٨. کۆمەڵێک بەڵگەی بەعس دەربارەی ئەنفال و دەزگا ئەمنیەکان، سایتی:
http://www.anfalistan.com/2015/05/07/%da%a9%db%86%d9%85%db%95%da%b5%db%8e%da%a9-%d8%a8%db%95%da%b5%da%af%db%95%db%8c-%
٢٩. أكبر ابادة جماعية بحق الكورد في التاريخ... الموقع:
https://www.basnews.com/ar/babat/514306